

Onsdagen den 25 april

Kl. 10.00

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

§ 1 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner

- nr 83 till kulturutskottet,
- nr 114 till konstitutionsutskottet,
- nr 122 till utrikesutskottet och
- nr 124 till försvarsutskottet.

§ 2 Föredrogs och hänvisades motionerna

- nr 1896–1898 till näringsutskottet,
- nr 1899–1901 till finansutskottet,
- nr 1902–1912 till utbildningsutskottet,
- nr 1913 till finansutskottet och
- nr 1914 till justitieukskottet.

§ 3 Föredrogs motionen nr 1915.

På hemställan av herr tredje vice talmannen Virgin (m) beslöt kammaren att denna motion fick återtagas.

§ 4 Föredrogs och hänvisades motionerna

- nr 1916 till lagutskottet,
- nr 1917–1920 till trafikutskottet,
- nr 1921 till socialförsäkringsutskottet och
- nr 1922 till lagutskottet.

§ 5 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 20, finansutskottets betänkande nr 20, skatteutskottets betänkanden nr 19, 24 och 25, lagutskottets betänkande nr 13, försvarsutskottets betänkande nr 13, kulturutskottets betänkanden nr 21–25, utbildningsutskottets betänkande nr 24, trafikutskottets betänkande nr 12, näringsutskottets betänkanden nr 40 och 42–45 samt inrikesutskottets betänkanden nr 14–16.

§ 6 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 82.

§ 7 **Det statliga utvecklingsbiståndet**

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag rörande det statliga utvecklingsbiståndet jämte motioner.

(Redovisning av utskottsbetänkandet intages efter anförandena i ärendet.)

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Herr TALMANNEN yttrade:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Det är förstaeligt om ledarna i en del utvecklingsländer ibland uttrycker sig och handlar så, att vi tycker att det märks något av desperation. Situationen för de flesta utvecklingsländer är djupt oroande. Den ekonomiska klyftan mellan rika och fattiga länder har under de 20 år som biståndspolitik drivits inte minskats utan vidgats. I dag är genomsnittsinkomsten per person i de rika länderna ungefär 10 800 kronor, medan den i utvecklingsländerna är 800 kronor. Klyftan är alltså ungefär 10 000 kronor per person. Enligt vissa beräkningar kan man befara att klyftan år 1980 är 50 procent större, dvs. 15 000 kronor. De rika blir allt rikare. Utvecklingens mekanik för åt det hållet.

Den ökning av bruttonationalprodukten per person som åstadkoms i de flesta utvecklingsländer på ett år uppnår man som regel i USA, Sovjet, Japan och Sverige på några dagar eller någon vecka. Världsbankschefen McNamara har påpekat att de rika länderna år 1975 sannolikt endast kommer upp till ungefär 0,34 procent av bruttonationalprodukten i offentligt bistånd i stället för de 0,7 procent som FN-strategin för det andra utvecklingsårtiondet förutsätter. För att uppnå det målet skulle de rika länderna behöva använda 1,5 procent av sin egen tillväxt. Men tydligen har de, som McNamara anmärkt, inte funnit att 98,5 procent av tillväxten är tillräckligt för egna behov. Det är sanningen om den internationella ojämlikheten i ett nötskal.

Om en del av ledarna i utvecklingsländerna visar irritation över denna utveckling är det ingenting att förvåna sig över. Snarare är det förvånande att de fattiga folkens ledare bibehåller det lugn och den fattning som de trots allt visar. De skulle med rätta kunna ta till mycket härdare ord mot oss i de rika länderna.

Vad skall man då göra för att vrida utvecklingen rätt? Utvecklingsländerna ger delvis olika svar. Inte heller experterna världen runt är överens om den rätta politiken.

En del experter säger, att det över huvud taget är olämpligt att i utvecklingsländerna använda vårt bruttonationalproduktbegrepp som en värdemätare för den egna utvecklingen. Strunta i BNP, säger man, och se till att de fattigaste i landet får arbete, mat, kläder, bostäder och utbildning, dvs. livets nödortf, sedan får det gå hur som helt med BNP.

Andra experter hävdar motsatsen. Utan kraftig ekonomisk tillväxt finns ingen möjlighet att åstadkomma bättre jämlikhet. Kakan måste bli större för att var och en skall få ett större stycke av den. Ekonomisk förbättring och utjämning för de enskilda, säger man, måste komma som ett resultat av en ökning av bruttonationalprodukten.

När man ser på ett antal utvecklingsländer är det svårt att undgå intrycket att en del satsat för mycket på en ensidig tillväxtpolitik och för litet på ekonomisk utjämning och bättre sysselsättning. Men från detta allmänna konstaterande är det långt till att fälla någon generell dom.

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

Förhållandena är så olika i de skilda utvecklingsländerna att man bör vara mycket försiktig med betygsättningen.

I debatten om hur de fattiga länderna skall bli mindre fattiga får en punkt anses vara accepterad: Utvecklingsländerna själva bär det största ansvaret för utvecklingen. Det är värdefullt att utvecklingsländerna alltmera markerat uttalar detta. I augusti i fjol träffades utrikesministrarna från 59 u-länder i Georgetown i Guayana. I deklARATIONEN som antogs säger man bl. a. så här: "De alliansfria länderna understryker de utvecklade ländernas fortsatta ansvar för det internationella utvecklings-samarbetet, men fastslår, att de största utvecklingsansträngningarna måste — — — göras av u-länderna själva."

Då detta ansvarstagande skall förverkligas kommer det alltid att innebära en konflikt mellan kortsiktiga och långsiktiga mål. I Georgetowndeklarationen sägs, att man avser att forma sin ekonomiska politik så att fler arbetstillfällen skapas och den inhemska inkomstfördelningen blir mindre sned. Därvid bör fördelningen av investeringsmedel vara sådan att sysselsättningen blir så stor som möjligt. Detta uttalande bör jämföras med vad som sägs i deklARATIONEN strax innan. Där hävdas, att det är nödvändigt att mobilisera större inhemskt sparande för investeringar och "därför måste större uppmärksamhet fästas vid behovet att framkalla ett högre sparande i den statliga och den privata sektorn". Alla vet, att ett ökat sparande inte kan uppnås om man inte i viss utsträckning dämpar konsumtionen. För utvecklingsländerna blir detta bl. a. en fråga om att dämpa de enskildas köp av nödvändighetsvaror. I annat fall får man inget ökat sparande. U-ländernas investeringar under 1960-talet finansierades till ca 85 procent genom eget sparande, vilket måste ha krävt många smärtsamma beslut. I en del fall har u-länder också kritiserats för denna satsning på långsiktiga investeringar. De har det sannerligen inte lätt.

Hur skall vi i de rika länderna då se på saken? Ja, vår syn på biståndet måste vara realistisk. Det borde erfarenheten ha lärt oss. Det duger inte att tro att man genom bistånd räddar världen från kommunism eller till socialism, från kapitalism eller till liberalism. Inte heller kan skälet vara ett hopp om snabbt uppnående av social balans och harmoni i u-länderna eller att säkra världen för demokratin. Det går heller inte att söka intala sig, att det alltid blir ett effektivt utnyttjande av biståndet. Då finge vi slå igen butiken. Om man ser nyktert på saken är man bäst beredd på alla de missräkningar av skilda slag som kommer också i fortsättningen.

Det är emellertid — jag vill tillägga det — fullt rimligt att vi i Sverige försöker bedöma vart det bär hän i de utvecklingsländer som vi samarbetar med, om biståndet kan väntas nå de stora grupperna — de fattiga, de försvarslösa. 20 procent av en arbetsmarknad på 1 miljard människor i u-länderna beräknas vara arbetslösa, dvs. 200 miljoner. Så nog är arbetslösheten ett av de stora problem som borde lösas.

Vi vet också hur i en del u-länder tyngdpunkten i ansträngningarna flyttas. Ibland beror det på en ändrad uppfattning om lämplig strategi för utvecklingsarbetet, ibland på politiska regimskiften. Det vore orimligt om våra biståndsinsatser alltid skulle korrigeras med hänsyn till sådana

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

skiftningar. I de flesta länder spelar den svenska biståndsinsatsen inte någon avgörande roll, men i något fall är den ganska väsentlig. Tag ett sådant land som Tanzania. Om av någon anledning Tanzanias utvecklingspolitik skulle ändras på ett sådant sätt att vi skulle se på den med skepsis, vore det ganska orimligt om vi därför skulle börja med en konsekvent nedtrappning av våra insatser. Jag förutspår inte någon sådan ändring i Tanzanias politik, men nämner det som ett exempel på nödvändigheten av att ha en liberalt generös inställning till de skilda vägar som olika u-länder – precis som de rika länderna – väljer från tid till annan.

Jag har redan nämnt Georgetowndeklarationen, som i själva verket är en utvidgning av den deklaration som antogs i Lusaka i Zambia för några år sedan. Det är ett i många stycken hoppningivande dokument, tillkommet i en djupt allvarlig situation. Utvecklingsländernas självtillit är ett honnörsord i deklarationen. Samtidigt utvisar dokumentet en stark beslutsamhet att samverka med andra u-länder liksom med de rika länderna. Man tar bl. a. upp frågan om handelsförbindelserna sinsemellan och med de rika staterna.

I reservationer tar vi från oppositionens sida upp en del av de förslag som finns i Georgetowndeklarationen. Jag vill begagna tillfället, herr talman, att nu yrka bifall till de reservationer där mitt namn är antecknat, således reservationerna 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 20 och 22.

Reservationerna 9 och 10 gäller frågan om utvecklingsländernas exportinkomster och villkoren för finansiellt bistånd. I SIDA:s tidskrift Rapport har Klas Markensten pekat på den allvarliga utvecklingen. 1980 kan de fattiga ländernas skuldbörda till de rika länderna beräknas vara 1 100 miljarder kronor. Vid samma tidpunkt, säger Markensten, kan de fattiga ländernas aktuella betalningar av räntor och amorteringar till de rika vara 100 miljarder kronor per år. Om det samlade biståndet i världen mot bakgrunden av vad som nu har skett utvecklas något så när hyggligt, kan det tänkas att insatserna 1980 uppgår till 50 miljarder. Detta innebär att de fattiga länderna 1980 netto måste leverera tillbaka 50 miljarder kronor till de rika länderna. Kan man tala om en felaktig utveckling så är det verkligen här!

Om utvecklingen skulle gå mindre galet krävs bl. a. att u-länderna blir mer likaberättigade parter i det internationella handelsutbytet. Eftersom de är ekonomiskt svaga motparter i förhandlingar måste de få ett direkt stöd, få förmåner på vår bekostnad – inte på några andras. Inte minst är det viktigt vid överenskommelser om det internationella valutasamarbetet att vi i de rika länderna tar hänsyn till det. U-länderna har bara i år förlorat några miljarder i minskade exportinkomster genom förändringarna i valutornas värde.

Vi har i våra reservationer understrukit angelägenheten av att Sverige tillsammans med de andra nordiska länderna verkar för ett system som främjar u-ländernas export. Det kan ske bl. a. genom att man söker få till stånd säkrare råvaruavtal, genom skapande av buffertlager och genom ett system med supplementär finansiering. De rika länderna måste dessutom öppna sina marknader för u-ländernas produkter. Sverige bör därför i internationella sammanhang verka för att ytterligare vidga de generella

tullpreferenssystemen för u-länderna. Ett ökat stöd till marknadsföringen av u-ländernas produkter är också nödvändigt.

Folkpartiet och centerpartiet kräver också ökad användning av gåvobistånd och långivning utan ränta och en långtgående mildring i efterhand för de lån som redan givits. SIDA har uttalat att bl. a. Indien, Pakistan, Tunisien, Chile och Cuba i dag har skulder av sådan omfattning att det är osannolikt att alla krediter kan återbetalas. Kenya och Tanzania kan komma i samma läge när de skall börja med större återbetalningar av svenska krediter. I en reservation hävdar vi därför att regeringen skall lägga fram förslag om ytterligare uppmjukning av villkoren för de nya u-landskrediter Sverige avtalar om. Sverige bör också undersöka möjligheten att helt eller delvis avskryva amorteringar på gamla u-landslån.

Tyvärr har vi i utskottet fått mycket dålig förståelse för detta. Vi är medvetna om att det inte spelar någon avgörande roll vad Sverige gör på detta område, men psykologiskt kan det tänkas ha en stimulerande effekt på andra länder. Därför är det beklagligt att socialdemokraterna med så pass litet engagemang går in för detta.

De dystra prognoser jag nyss redovisade bör säga oss en väsentlig sak: det räcker inte med brandkårsutryckningar. Vi får inte vänta med skuldkonsolideringsaktioner tills ett u-land står på ruinens brant. Hur skall annars ett u-land kunna göra långsiktig planering för en framgångsrik social och ekonomisk utveckling?

Herr talman! Biståndspolitiken har blivit en alltmer väsentlig beståndsdel av den svenska utrikespolitiken. Reellt är det så därför att vårt förhållande till andra länder i mycket stor utsträckning just har biståndspolitiken som en avgörande ingrediens. Psykologiskt spelar också vår biståndspolitik stor roll för den allmänna bild man får av Sverige ute i världen. Detta har jag själv haft anledning att konstatera i internationella politiska sammanhang – liksom säkert många andra av kammarens ledamöter – och inom Kyrkornas världsråd, där ledare från u-länderna spelar en avgörande roll. Man följer verkligen med vad Sverige gör och inte gör.

Det blir alltmer nödvändigt att riksdagen kan påverka den planering som äger rum när det gäller insatser i skilda länder, vilka länder det skall vara fråga om, liksom omfattningen av vårt bistånd. Det handlar här om en långsiktig planering. Riksdagen har både 1971 och 1972 följt utrikesutskottets uttalande om nödvändigheten av att riksdagen kan delta i denna planering. Även om herr Turesson på den här punkten har en egen reservation, är vi i utskottet i princip helt eniga om denna syn, och det är mycket värdefullt. Utskottet säger att det är önskvärt att det kommer till ett förfarande som ger utrikesutskottet kvalificerad insyn i länderplaneringen, och detta skall ske på ett tidigt stadium. Det skall inte behöva innebära formella ställningstaganden från riksdagens sida. Utrikesutskottet nämner som exempel på en ordning som man kan tänka sig den nyligen beslutade om riksdagens medverkan i försvarsplaneringen. Men det går också att tänka sig andra modeller.

I det grundlagsarbete som pågått under lång tid understryks att riksdagens inflytande i fråga om förhållandet till andra stater bör

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

ytterligare befästas. Biståndspolitikerna är en av de mest vitala angelägenheterna på detta område. Det gäller nu för regeringen att föreslå riksdagen lämpliga former för att ge utrikesutskottet insyn i länderplaneringen på ett tidigt stadium.

Det är glädjande att Sverige gör förhållandevis stora insatser i en del av de 25 fattigaste länderna i världen. Till denna grupp hör bl. a. Etiopien. Kring stödet till Etiopien har förts en i många stycken beklämmande debatt. Viss finns det en hel del att anmärka på i den etiopiska politiken, men i vilket u-land är situationen sådan att vi inte har invändningar?

SIDA har föreslagit att vårt bistånd till Etiopien för nästa budgetår skall vara 33 miljoner kronor. Man har klart motiverat att det finns insatser att göra där som skulle ha god utvecklingseffekt -- för den summan och för mer ändå. Utrikesministern har tydligen fått rådet att skära ned biståndet till 30 miljoner, och han har följt detta dåliga råd. I utrikesutskottet kunde inte lämnas någon tillfredsställande förklaring varför en sådan nedskärning skulle äga rum. Det skall bli intressant att se om utrikesministern kan redovisa någon bättre.

I mittenpartiernas motioner yrkade vi på att SIDA:s förslag om 33 miljoner kronor till Etiopien skulle accepteras. Socialdemokraterna i utskottet har dock yrkat avslag på SIDA:s och vårt förslag. Det skall bli intressant att höra vad ledamoten av SIDA:s styrelse, fru Lewén-Eliasson, i sitt inlägg kommer att anföra som försvar för sin ändrade ståndpunkt. Allt som socialdemokraterna i utskottet kunde förmå sig till att säga var att man inte ser något fog för nedskärning av biståndet till Etiopien. Planerna på nedskärning får alltså stoppas undan i biståndsavdelningens lådor, och det är ju alltid ett resultat. Men nog är det ömkligt att socialdemokraterna både i regeringen och i utskottet faller undan för sin vänsterflygels klichéer.

Bland de fattiga länder till vilka Sverige ger bistånd finns Lesotho. Vi har i en reservation understrukit att det är angeläget att Lesotho blir ett av de svenska programländerna. Detta land, liksom Swaziland, befinner sig i ett mycket utsatt politiskt läge. Ett kraftfullare stöd till Lesotho, vilket det skulle få om det blir programland, skulle öka förutsättningarna för större självständighet gentemot Sydafrika och dess apartheidpolitik. Det är ganska förvånande att socialdemokraterna visar så litet intresse för att ge utvecklingen i Lesotho och Swaziland ett kraftfullare stöd. Det är värdefullt att Botswana får det, men det finns lika starka skäl för de båda andra länderna.

Jag vill också i detta sammanhang rekommendera att man i framtiden undersöker möjligheterna att ge större stöd åt Sudan. Under det inbördeskrig som pågick under många år var det naturligt att de svenska insatserna hölls nere. Men när nu de stridande parterna visat förmåga att träffa en fredsöverenskommelse borde det vara angeläget för oss att stödja dem i deras strävan att utjämna motsättningarna mellan nord och syd i Sudan. Alla vet att en av förutsättningarna för detta är att den ekonomiska utvecklingen i Sudan blir mer lyckosam. Genom mitt arbete i Kyrkornas världsråd har jag haft möjlighet att följa utvecklingen i Sudan, och jag vet vilka ansträngningar man gör. Sverige har ett ansvar på detta område som jag hoppas att vi skall visa oss redo att ta, och jag vore

tacksam för en kommentar från utrikesministern.

Så några ord om varubiståndet.

Det har varit värdefullt att det svenska biståndet varit obundet. Sverige har inte krävt att u-länderna skulle köpa varor av oss, men svenska företag har ändå kunnat hävda sig väl i den fria konkurrensen. Stora varuleveranser har ägt rum, men de har inte varit villkor för svenskt bistånd. Enligt folkpartiets mening skall det svenska biståndet även i fortsättningen i princip vara obundet.

Regeringen – eller, om man skall tro tidskriften Tiden, rättare finansdepartementet – kom plötsligt i år med ett förslag att det bundna biståndet, dvs. med leverans av svenska varor som villkor, skulle mångdubblas på ett år. Vi har prövat denna sak mycket ingående i utrikesutskottet, och det som utskottet nu skrivit på denna punkt har vi blivit överens om. Utskottet delar den skepsis SIDA:s styrelse har inför möjligheten av att så snabbt öka varubiståndet utan att negativa effekter skall uppstå. Om det kommer att visa sig lämpligt och möjligt att innefatta en större andel av varubistånd i det totala svenska biståndet är ett ännu inte löst problem. I vissa situationer går det säkerligen att göra insatser som har betydelse även ur synpunkten att vi skall hålla sysselsättningen uppe i Sverige. Från mittenpartiernas sida har vi i arbetslöshetsituationer i vårt land redan tidigare visat på möjligheterna av konkreta insatser härvidlag, främst till länder med katastrofsituationer.

Svenska varor är i många fall konkurrenskraftiga med utländska, dvs. vi kan leverera bra varor till ett rimligt pris, men det gäller att finna den lämpliga kombinationen av sysselsättningsbehov i en bransch och ett akut behov i ett mottagarland. Det kan aldrig bli fråga om att vi skall packa på u-länderna våra varor. U-länderna skall fritt få välja de varor de behöver. De experiment som hittills skett har inte utfallit särskilt väl. Varken leveranser av papper eller konstgödsel har passat in i sysselsättningsituationen i Sverige och samtidigt varit lämpliga för mottagarländerna.

Jag håller inte för uteslutet att det bör kunna gå att klara av problemen, men det är klokt att vi i utrikesutskottet har enats om att biståndsutredningen måste närmare undersöka dessa saker.

SIDA:s styrelse har fört fram en intressant tanke, som det dock inte gick att vinna gehör för i utskottet – därmed inte sagt att man tog avstånd från den. Styrelsen har förklarat att man skulle kunna vid sidan av de ordinarie länderprogrammen ha en summa för varubistånd, där u-länderna fritt kunde få köpa svenska varor. Jag rekommenderar verkligen att biståndsutredningen tar upp denna intressanta tankegång till prövning.

En realistisk syn på vad våra biståndsinsatser kan ge till resultat är förutsättningen för att det skall gå att arbeta vidare utan psykologiska bakslag, när misslyckandena fortsätter och klyftan vägrar att minska, som den säkerligen kommer att göra under ett antal år. Det gäller då att samla alla goda krafter för att verkligen skapa opinion för fortsatta ökande svenska biståndsinsatser. De frivilliga organisationerna i vårt land spelar därvidlag en stor roll i den nödvändiga opinionspåverkan för större u-hjälp. Det är i och för sig ett skäl varför de förtjänar ökat statligt stöd.

Nr 72

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Till detta skall läggas att de utför ett mycket fint arbete i en rad u-länder. Kyrkorna, Röda korset och Rädde barnen hör till dessa organisationer. De har förmåga att med små medel uträtta stora ting. De svenska trossamfunden har nu tagit ett berömvärt initiativ för att stärka opinionen för biståndsverksamheten. I november kommer de att anordna en u-landsvecka med en rad olika inslag för att föra ut information om hjälpbehov och arbetsmetoder.

I en reservation har vi förordat utvidgat stöd till missionernas verksamhet. Det är egendomligt att socialdemokraterna alltid så motvilligt går med på nya insatser genom frivilligorganisationerna. De som under ett antal år har följt den frågan har haft anledning att konstatera det. Det tar emot på något sätt. Nu kommer utrikesministern på nytt att sättas på prov, när frågan om en utvidgning av stödet till flyktingar och fångar i Sydvietnam, som kan kanaliseras genom "Frikyrkan hjälper", skall behandlas. Utgången kommer att följas med intresse.

Vi har också i en reservation yrkat att informationsanslaget beträffande u-landsfrågorna ökas, så att studieförbunden och folkrörelserna får bättre resurser för u-landsinformation. Herr Wirmark kommer att ytterligare beröra den frågan och en rad andra spörsmål, och herr Möller tar också upp en rad andra frågor i anslutning till det. Jag skall därför nu avsluta med att diskutera frågan om enprocentsmålet.

Sverige har lovat att enligt den gamla beräkningen uppnå 1 procent av bruttonationalprodukten i bistånd budgetåret 1974/75. Redan för flera år sedan påpekade vi från mittenpartierna att med 25 procents anslagsstegring – som regeringen och moderaterna har hållit på – skulle man inte uppnå det målet. Det skulle då bli nödvändigt att under periodens sista budgetår göra en mycket stor höjning. Alla vet vilka svårigheter detta kan föra med sig. Vi har från mittenpartierna under årens lopp använt en rad olika metoder för att söka komma till tals med socialdemokrater och moderater. Vi har föreslagit direkta höjningar, och vi har föreslagit att partierna skulle sätta sig ned och i förväg komma överens om finansieringen av ytterligare höjningar eller att i efterhand täcka de större utbetalningar som det kan bli fråga om. Men allt har varit förgäves.

Inte heller den här gången har man velat lyssna. Jag vill erinra om att utrikesutskottet 1971 skrev, och riksdagen godkände uttalandet, att en kraftig höjning mot slutet av den period inom vilken vi skall uppnå enprocentsmålet inte behövde medföra att målet råkade i fara "under förutsättning att förberedelserna för biståndsinsatser av ifrågasvarande omfattning kunde börja omedelbart". Det sades alltså 1971. Vi kan nu, när vi står inför det näst sista året i perioden, konstatera att SIDA i årets statsverksproposition inte uppmanas planera för en så snabb ökning av biståndet som skulle behövas.

Från mittenpartierna har vi föreslagit att SIDA skall få planera för insatser för nästa budgetår för en nivå som är upp till 35 procent högre än innevarande budgetår. Regeringen föreslår att man som hittills skall planera för 25 procent mer. Om det visar sig att det behövs större anslag för nästa budgetår, så är vi givetvis från mittenpartiernas sida villiga att vara med om att ta upp det på tilläggsstat.

Även denna gång har emellertid moderater och socialdemokrater i förening avstyrkt vår hemställan. Vi finner detta ganska förvånande. Alla måste ju inse svårigheterna att om ett år föreslå en höjning som nu kan beräknas överstiga 800 miljoner kronor. Det skall bli intressant att höra utrikesministern och utrikesutskottets ordförande kommentera detta, mot bakgrund av vad riksdagen själv har sagt under flera år om nödvändigheten av en jämnare stegringstakt i anslagstilldelningen.

Från ansvarigt socialdemokratiskt håll har det tidigare fastslagits att målet 1 procent i u-landsbistånd budgetåret 1974/75 var ett givet löfte till u-länderna och inför andra rika länder, liksom det också var ett etappmål och inte ett slutmål. I rapporten "Solidaritet med de fattiga folken" till 1967 års socialdemokratiska partikongress heter det t. ex.: "Enprocentsmålet skall vara en ledstjärna och en stimulans – men är bara ett etappmål. Vårt program innebär, att det uppställda enprocentsmålet skall vara uppnått budgetåret 1974/75."

Nå, vad säger direktiven till den nya biståndsutredningen? De är inte särskilt klara ens om hur det skall bli efter 1974/75. Utrikesministern borde här i dag begagna sig av tillfället att förklara sig på den här punkten. Vad anser han om utvecklingen efter 1974/75? Det kan också ha sitt intresse.

Den socialdemokratiska partikongressen i fjol uttalade sig för att enprocentsmålet skulle uppnås i föreskriven tid. Det skedde efter att utrikesminister Wickman och partistyrelsen lidit nederlag på en mer negativ ståndpunkt. Hur kommer nu de som vann på partikongressen att rösta? Det kommer att bli mycket intressant att pricka av voteringsresultatet.

Mycket tyder på att socialdemokraterna ämnar svika det löfte riksdagen gett de fattiga folken – detta trots förre utrikesministern Torsten Nilssons deklaration på den socialdemokratiska partikongressen 1967: "Låt oss säga 1974/75 och lova att vi skall hålla vårt löfte."

Finansministern instämde då och argumenterade på det här sättet mot dem som krävde att enprocentsmålet skulle uppnås tidigare: "Vad blir resultatet om vi misslyckas? Hela vår satsning, hela vår politik blir svikna löften och beskyllningar för misslyckanden." Det ser ut som om herr Strängs olycksprofetia har de största förutsättningarna att slå in med socialdemokratisk politik. Jag förmodar att både utrikesutskottets ordförande och utrikesministern håller med om detta. Det är i så fall djupt beklagligt. Sverige borde ha kunnat göra bättre.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Riktlinjerna för den svenska biståndspolitikerna är diffusa. Det är i många fall svårt att finna motiveringar för beslut som fattats och åtgärder som vidtagits eller som man underlåtit att vidtaga. Den utredning som Kungl. Maj:t nu tillsatt och som redan påbörjat sitt arbete är synnerligen välbehövlig. Dagens debatt tillsammans med allt som sagts och skrivits tidigare i utskottsbetänkanden och i reservationer bör kunna ge idéer och riktlinjer för det arbete som skall ske i utredningen. Under utredningsarbetet kan det inte undvikas att inställningen blir avvaktande i väntan på slutförandet av utredningens arbete, och därför har många

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

problem aktualiserats, som man förväntar sig att utredningen skall behandla i fortsättningen.

U-hjälpen skall dock pågå utan avbrott, och därför har centerpartiet tillsammans med folkpartiet och i vissa fall moderaterna önskat få ändringar i utskottets förslag. Detta har givits till känna i ett stort antal reservationer.

Den stora frågan om hur mycket Sverige skall ge i u-hjälp, till vem man skall ge den och på vilket sätt den skall ges, är till stor del beroende av politiska beslut, som sedan fullföljs av SIDA och de instanser som sköter den fortsatta handläggningen. Av allt att döma förefaller det som om socialdemokraterna tänker svika sitt löfte om enprocentsmålets uppnående 1974/75. Jag skulle bli mycket glad om detta vederläggs av utrikesministern, eftersom han finns närvarande.

Förslaget togs upp av Indien i Förenta nationerna för många år sedan att man skulle sträva efter att nå fram till ett bistånd på 1 procent av bruttonationalprodukten. Det framfördes i en centermotion i den svenska riksdagen, men denna motion avslogs. Därefter har centerpartiet och folkpartiet under åtskilliga år arbetat för att få i princip detta mål fastslaget. Det antogs så småningom i riksdagen. Nästa steg i denna utveckling var att vi fick en målsättning vilket år vi skulle uppnå 1 procent av bruttonationalprodukten, och det blev 1974/75.

Nu avvaktar vi med stor oro vad som kommer att ske i fortsättningen. Skulle dagens debatt kunna ge besked på den punkten, skulle mycket vara vunnet, och jag avvaktar med stort intresse vad utrikesministern kommer att säga i det fallet.

Enligt det av riksdagen år 1968 fattade principbeslutet om utbyggnaden av det statliga utvecklingsbiståndet skulle statsmedel tillhandahållas genom budgetanslag för det internationella utvecklingsarbetet budgetåret 1974/75 och uppgå till en sammanlagt anslagsvolym som motsvarar 1 procent av bruttonationalprodukten. Där finns alltså målsättningen; så nära i tiden ligger den. Det är därför förvånande att vi i utskottet inte kunnat få några besked från medlemmarna av regeringspartiet, som närmast är ansvarigt för detta.

I betänkandet skriver socialdemokraterna ganska svävande: "Utskottet konstaterar att de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen ligger i linje med den av statsmakterna antagna utbyggnadsplanen, som syftar till enprocentsmålets uppnående under budgetåret 1974/75." Vidare säger man: "Ett nytt uttalande av riksdagen om denna målsättning är under sådana förhållanden inte motiverat."

Är det då så förfärligt stora saker som begärts i reservationen? Vi har sagt att vi vill ha ett klart uttalande om att målet ligger fast och att enprocentsmålet skall uppnås 1974/75. Ett sådant uttalande kunde vi inte få från socialdemokraterna.

När man sedan talar om takten i detta arbete använder man en lika svävande formulering. Man säger där bara: "Utrikesutskottet utgick i sitt betänkande 1971:2 från att en kraftig höjning mot planperiodens slut inte skulle sätta det organisatoriska genomförandet av enprocentsplanen i fara, under förutsättning att förberedelserna för biståndsinnsatser av ifrågasvarande omfattning kunde börja omedelbart."

Det är lika diffust. Man säger alltså att detta skall kunna gå att genomföra organisatoriskt. Här kan bara konstateras att utskottet fortfarande finner att det är så som man har sagt tidigare. Men så gör man då beräkningen att vi, om vi skall komma upp till enprocentsmålet, nästa år skulle öka biståndsvolymen med 52 procent eller 820 miljoner kronor mot 313 i år. Det är onekligen imponerande summor vi får veta när vi börjar jämföra!

Man har åtskilliga gånger använt uttrycket "om det ekonomiska läget medger". Ja, man måste väl reservera sig på det sättet. Men då är frågan: Har regeringen redan klart för sig att det ekonomiska läget 1974/75 blir så lysande att man då kan ta en ökning på 820 miljoner mot 313 i år?

Det ekonomiska läget torde spela en viss roll, men det är intressant om man redan nu kommit så långt att man kan konstatera att det blir sällsynt gott 1974/75. Jag tror inte att finansministern vill skriva under att man så långt i förväg kan förutspå vad som då kommer att ske.

När vi höjer anslagen i den takt vi nu gjort, med 25 procent, undanhåller vi på sätt och vis u-länderna viss hjälp. Hade vi gått fram i den jämna takt som SIDA föreslagit och som också förordats i riksdagsuttalanden hade u-hjälpen faktiskt varit betydligt större i år, ja, den hade varit större under flera år. Hade man hållit en jämnare takt, hade alltså mera pengar kommit u-hjälpen till del. På det här sättet undanhåller man u-länderna en viss del av hjälpen, och därigenom kommer man att ge mindre totalt sett om man ser det på längre sikt.

Vi är förvånade över att socialdemokraterna inte klart vill säga ifrån att enprocentsmålet skall uppnås utan kommer med svävande uttalanden. I dag väntar vi att få ett besked. Är det så att vi inte får det, kan vi inte anse det trovärdigt för att nu använda ett ord som används ofta från det hållet — att man kommer upp till enprocentsmålet 1974/75.

I direktiven för utredningen framhålls bl. a. följande: "Det övergripande målet för det svenska utvecklingsbiståndet har varit att höja de fattiga folkens levnadsnivå. Det svenska biståndet skall stödja u-ländernas egna ansträngningar att åstadkomma en utveckling, präglad av ekonomisk och social utjämning och en samhällsutveckling i demokratisk riktning. Biståndet skall också stödja strävandena mot nationellt och ekonomiskt oberoende i tredje världen."

Detta är uttalanden som jag tycker är fullt korrekta. Däremot kan man undra hur mycket vi egentligen har fullföljt denna målsättning. FN:s generalförsamling uppställde 1971 vissa kriterier för vilka u-länder som skall räknas till kretsen av minst utvecklade länder. Dessa kriterier innebär att bruttonationalprodukten inte överstiger 100 dollar per capita, att industriproduktionens värde inte uppgår till mer än 10 procent av bruttonationalprodukten och att läskunnigheten inte omfattar mer än högst 20 procent av befolkningen. Det blev 25 länder som kom att räknas dit.

Ser man på den svenska u-hjälpen är det emellertid bara två länder som vi i det fallet har gjort någonting för; det är Tanzania och Etiopien -- alla de andra länderna har vi inte med i vår u-hjälp. Det vore någonting att tänka på, att om vi skall följa de riktlinjer som FN har angivit, bör vi också observera de verkligt fattiga länderna, dvs. de länder som är ännu fattigare än dem vi nu lämnar hjälp till.

Man kan också fråga sig en annan sak, som utrikesministern inte sagt någonting om. Man får inget besked om eller någon samlad översikt över hur biståndspolitiken förs av olika länder. Det förefaller som om vissa länder i viss mån favoriserades. Till några u-länder skickar sålunda många länder bistånd, under det att man helt och hållet glömmer bort andra. Jag tänker på vissa Afrikaländer såsom Central African Republic, Tschad, Övre Volta och en del andra. Det verkar som om ingen egentligen tänkte på att ge någon hjälp till dem. Har man inte denna översikt, blir det svårt för de olika givarländerna att veta vad de bör ge för att få till stånd någorlunda rättvisa i det bistånd som lämnas.

Det står i utredningsdirektiven en sak som jag tycker det också vore synnerligen önskvärt att veta vad man kan göra åt, nämligen att man skall sträva efter att åstadkomma "en samhällsutveckling i demokratisk riktning". Jag vet att det är svårt i många länder, men nog vore det synnerligen önskvärt, och jag undrar vad Sverige gör för att upplysa dessa länder om demokratiska styrelseskick. Det kan väl inte undgås att en del länder som får bistånd från Sverige har sympatier för Sverige och kanske inte bara ser på de pengar och den hjälp de får utan också lägger märke till det styrelseskick Sverige har. Därför vore det lämpligt att man någon gång framhöll detta. När statsministern var och talade på en konferens med enpartiet i Tanzania, TANU, har jag inte kunnat finna att han framhöll att styrelseskicket borde vara demokratiskt. Det kanske hade varit inoportunt att göra det, men det skulle vid många tillfällen vara önskvärt att vi från vår sida i varje fall inte accepterar diktaturer, eftersom vi anser att styrelseskicket skall vara demokratiskt.

Man undrar också över fördelningen av biståndet i vissa fall. Vad beträffar de fattigaste och minst utvecklade u-länderna räknas det med en bruttonationalprodukt av 100 dollar per capita. Om man ser på hur IDA fördelar anslagen, finner man att det egentligen inte skall utgå några IDA-bidrag till länder som har mer än 300 dollar per capita, men vi lämnar bistånd till exempelvis Chile, där bruttonationalprodukten ligger vid 700 dollar per capita. Det kan naturligtvis finnas andra motiveringar att lämna detta anslag, och vi har från centerns sida inte motsatt oss att biståndet skall utgå till Chile, men man undrar vilka principer som gäller. Det är nog all anledning att utredningen ser noggrant över dem.

Jag kan heller inte riktigt förstå att ett sådant land som Indien – som ju är ett av världens fattigaste länder, med oerhörda problem och med 550 miljoner invånare – från svensk sida inte får mer än 125 miljoner kronor, under det att biståndet till ett land med så relativt liten befolkning som Tanzania ligger vid 120 miljoner. Därmed har jag inte hävdad – det har vi inte heller i reservationerna sagt – att Tanzania skall ha mindre, men man tycker det är förvånande att Sverige inte tänker på ett sådant land som Indien, med de väldiga hjälpbehov som finns där, ett land som dessutom har ett demokratiskt styrelseskick! Det kunde ju vara ytterligare ett skäl för att i fortsättningen beakta Indiens behov mera än vad man har gjort hittills.

Några länder har vi ägnat speciell uppmärksamhet i våra reservationer, vilket herr Dahlén redan har nämnt. Litet förvånande är att Etiopien i viss mån har klassats ned. Vi undrar varför. Man kan inte trappa ned

biståndet bara för att Etiopien har en regim som vi inte accepterar. Det är folket i landet som blir lidande. Inte heller kan man göra några hastiga svängningar, utan ett ständigt arbete måste fortgå. I våra reservationer har vi föreslagit att man skall göra mera för detta land.

Tyvärr är 90 procent av hjälpen till u-länderna bilateral. Man skulle önska att den i större utsträckning kunde utgå multilateralt – jag tror att u-länderna skulle känna sig mera oberoende om de fick multilateral hjälp – men det har inte varit möjligt att åstadkomma.

Jag vill i förbigående nämna vänsterpartiet kommunisternas motion. Kommunisterna kommer alltid med småskurna och beräknande synpunkter, framförda för egna ideologiska syften. De talar om att det skall utgå stöd till länder med progressiva regeringar. Man vill ge hjälp åt länder med kommunistisk regim men inte åt andra länder. Vi känner väl till den ståndpunkten. Enligt kommunisterna är världen delad i två hälfter; den ena hälften är kommunistisk och har alltså den riktiga ideologin, och den andra hälften utgörs av oss andra. I FN t. ex. får man inte de socialistiska länderna som de kallar sig själva – dvs. de kommunistiska – att gå med på ens att skriva att man skall leva i vänskapliga relationer med andra länder. Man kan leva i peaceful cooperation, dvs. fredligt samarbete, men inte ha vänskapliga relationer. Följaktligen är det svårt att diskutera med den sidan.

Jag vill särskilt framhålla att när vi nu har så litet bilateral hjälp får vi på allt sätt försöka se till att Världsbanken, IDA och liknande sammanslutningar får så mycket som möjligt. IDA ger stöd till de fattigaste av de fattiga länderna i världen, och därför anser också alla att vi bör göra så mycket som möjligt för Världsbanken och IDA. Genom dem kan vi åstadkomma multilateral hjälp.

I fråga om u-landsinvesteringarna har vi betonat önskvärdheten av u-ländernas industrialisering. Det är otvetydigt att u-länderna för att bryta sig loss från sin roll som främst råvaruproducenter måste satsa på en snabb utveckling av sitt näringsliv, dock utan att åstadkomma snedbalans i sin ekonomi. Därför blir industrialiseringen av avgörande betydelse.

Genom att stödja sådana strävanden kan vi effektivt stödja u-ländernas ekonomiska frigörelse och underlätta för dem att bryta gamla band av kolonial karaktär, då de betraktades som huvudsakligen råvaruproducenter. Jag förutspår att det blir en hård och svår kamp. Samtidigt som u-länderna skall industrialiseras kommer i-länderna att fortsätta sin snabba utveckling och vidga avståndet till u-länderna. Men det är nödvändigt att u-länderna åtminstone för sin egen konsumtion kan producera en hel del varor så att de inte behöver importera allt.

Expertis och kunnande inom näringslivet har i alltför liten utsträckning utnyttjats i biståndsarbetet. Det är desto mer beklagligt som det främst är från företagen som man skulle kunna rekrytera folk med erfarenhet och kunnande, t. ex. i fråga om företagsledning, produktionsmetoder, produktionsplanering, marknadsbedömning och marknadsföring. Inom exportindustrin finns dessutom personalgrupper med värdefull u-landerfarenhet, och det borde legat nära till hands att försöka engagera dessa.

Onsdagen den
25 april 1973

*Det statliga utveck-
lingsbiståndet*

Jag vill peka på en annan viktig del av biståndet som vi ständigt har framhållit, nämligen bidragen till de frivilliga organisationerna och framför allt då missionen som bevisligen kunnat utnyttja medlen bättre än praktiskt taget någon annan. Missionen har inte bara gjort humanitära insatser, utan den har även varit banbrytande i fråga om arbete med språk och kontakter. Ett av de första problem man mött i biståndsverksamheten har varit språksvårigheterna, och där har missionen varit först och gjort ett banbrytande arbete – jag framhöll det även i förra årets u-landsdebatt. Även när det gällt att få kontakt med de folk vi skall hjälpa har missionen varit först. Dessa båda saker räknas nog inte alltid, och värdet av de insatserna kan inte mötas i pengar. Men dessa insatser har haft en mycket stor betydelse för den u-landshjälp vi gett från svensk sida.

Slutligen vill jag ytterligare framhålla två punkter.

Det gäller först och främst Kooperation. Centern har i detta avseende väckt motion. Utskottet har här en god redogörelse där det framhålls att det görs ganska mycket på detta område, och vi har avstått från att reservera oss till förmån för motionerna. Jag vill emellertid understryka betydelsen av denna del av verksamheten. Det bör dock observeras vilken form av Kooperation vi talar om. Utskottet redogör t. ex. för Ujamaa-byarna i Tanzania som är exempel på en produktionskooperation. Vi har aldrig trott på den formen av Kooperation. Den har inte gett några resultat, utan den har misslyckats i Zambia och i andra länder. Den har även misslyckats i Sverige i den ringa utsträckning som den har prövats här. En Kooperation i produktionsledet har hittills aldrig kunnat drivas. Men när det gäller förädling och försäljning av produkter samt konsumentkooperationen är det synnerligen angeläget att vi försöker göra ytterligare insatser. Kapitalbristen och bristen på utbildad ledare är på många håll ett stort hinder för Kooperationens utveckling och gör denna beroende av statliga initiativ och statligt stöd, varigenom Kooperationen riskerar att förlora sin karaktär av folkrörelse. Det är inte min uppfattning att vi skall sätta vår prägel på u-länderna och ge dem ett mönster för verksamheten som liknar vårt, men jag tror att det är av stort värde om vi ytterligare kan uppmuntra Kooperationen.

I fråga om varubiståndet som varit omdiskuterat föreslog centern och folkpartiet för några år sedan att man skulle använda 100 miljoner kronor till varubistånd. Vi blev då vederbörligen avhånade, och det sades att sådant bistånd fick man absolut inte lämna. Det är glädjande att det skett en förändring; man siktar nu t. o. m. på att komma upp till 200 miljoner kronor i varubistånd. Det är vackert att Sverige på alla sätt varit ideellt och gett ett helt obundet bistånd, men vi nödgas nog att lämna i varje fall någon del i form av varubistånd. Ungefär 40 procent av den hjälp vi ger till u-länderna har kommit tillbaka i form av inköp av svenska varor.

Till sist hoppas jag att utredningen även kommer att beakta en sak som jag tidigare pekat på, nämligen att det tycks förekomma en viss dualism i själva arbetet. Det finns för detta arbete en grupp inom utrikesdepartementet, och dessutom har vi alltså SIDA. Jag har aldrig fått någon riktig redogörelse för fördelningen dem emellan. Nu har vi t. o. m.

en biståndsambassadör som lyder under utrikesdepartementet, medan övriga biståndschefer lyder under SIDA. Här förekommer alltså en viss dualism.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 20 och 22.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Den internationella diskussionen om de underutvecklade ländernas problem tillförs ständigt nytt sakmaterial i form av statistik och erfarenheter. Detta material visar att klyftan mellan den rika och den fattiga delen av mänskligheten växer men också att antalet människor som lever i fattigdom och elände fortsätter att öka. U-ländernas bruttonationalprodukter ökar visserligen något för varje år, men de framsteg som görs innebär ofta förbättringar bara för mycket starkt begränsade skikt av folken.

70 procent av u-ländernas befolkning lever på landsbygden. Av allt att döma får jordbruket under lång tid framåt försörja större delen av u-ländernas kraftigt växande befolkning. Men jordbruksforskningen har kommit fram med nya metoder, som kan öka avkastningen så mycket att man i framtiden inte längre behöver räkna med omfattande hungersnöd som ett akut problem. Det är emellertid en ödets ironi att dessa metoder ofta förutsätter maskinell drift och sammanläggning till stora enheter. I stället för de arbeidskraftsintensiva jordbruk som skulle behövas för att ge arbete åt många tvingas man alltså att gå över till mekaniserade jordbruk, som minskar sysselsättningen inom lantbrukssektorn.

För att jordbruket i u-länderna skall kunna utveckla sig och livnära den växande befolkningen är det därför nödvändigt att det skapas arbeidskraftsintensiva industrier i anslutning till jordbruket och att jordbrukets produkter i mycket större utsträckning än för närvarande kan exporteras till i-länderna. Självfallet kan ett sådant program inte genomföras utan att i-länderna i betydande grad accepterar en ny syn på frågan om vad som skall produceras var.

Endast ett fåtal stater beräknas nå det av FN fastställda målet för det offentliga utvecklingsbiståndets tillväxt, som innebär att varje i-land vid mitten av 1970-talet skall lämna ett bistånd som svarar mot 0,7 procent av bruttonationalprodukten.

I statsverkspropositionen påpekas att inte heller privata transfereringar inneburit något finansiellt nettotillskott för u-länderna. Utflödet av räntor, amorteringar och utdelningar har under en följd av år överstigit inflödet av kapital.

Denna beskrivning av den tredje världens problem och av förhållandet mellan i-länder och u-länder kan synas dystert. Man kan emellertid fråga sig om den kvantitativa framställningen alltid beskriver hela sanningen.

För det första föreligger stora skillnader mellan olika u-länder. Några av dem är onekligen på marsch framåt. De har lösningar på många av sina egna problem, även om de är beroende av i-länderna för att genomföra dessa lösningar. Vissa u-länder har också redan nu stabila inkomster från försäljningen av råvaror. Andra kan inom en nära framtid få det. Men ändå kan naturligtvis också sådana länder ha stort behov av tekniskt

Nr 72

Onsdagen den

25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

bistånd från industriländerna. Andra länder är fattiga men besitter inför utvecklingen en väsentlig tillgång, nämligen en på modern ekonomisk verksamhet inriktad befolkning. Man kan finna sådana förhållanden i ett antal länder med olika samhällsstruktur. Det finns u-länder i vilka flit, sparsamhet och disciplin traditionellt är viktiga inslag i folkets liv, men där yttre omständigheter har satt käppar i hjulet för utvecklingen. Andra länder har en sträng och hård regim som tvingar befolkningen att utföra prestationer som motsvarar de statliga utvecklingsplanerna. Dessutom finns det en lång rad exempel på u-länder som moderniseras så att säga fläckvis. I dessa länder förekommer enklaver av modern ekonomi inom vilka människorna i ökad omfattning söker anpassa sig till det levnadsmonster som nu dominerar i-länderna. Majoriteten av u-länderna förefaller emellertid ha svårt att komma in på en väg som snabbt leder till större förbättringar av befolkningens levnadsvillkor.

Statistiken över biståndsflödet ger ingen bild av de kvalitativa förändringar som sker. Otvivelaktigt består utveckling till stor del i förändrade attityder som inte kan mätas i siffror. Konfrontationen med modern organisation och moderna produktionsmetoder förändrar människorna på gott och ont. Rätt säkert är att den stimulerar till aktivitet och att den leder till att den bestående samhällsordningen ställs under diskussion.

Det är dock ett faktum att det internationella utvecklingsarbetet har råkat in i ett slags kris. Verksamheten har nu pågått i 25 år. Det var 1948 som president Truman skisserade det första biståndsprogrammet för underutvecklade länder. Hans syfte var då att åstadkomma en ekonomisk utveckling som skulle minska grogrunden för den internationella kommunismen. I dag vinner den uppfattningen alltmera terräng att utvecklingsbistånd är en ekonomisk nödvändighet, ett slags ofrånkomlig global regionalpolitik.

Att biståndsflödet ändå stagnerar är kanske till stor del en följd av konjunkturutvecklingen. I Förenta staterna, som ju hittills dominerat det internationella utvecklingsbiståndet, förefaller olusten inför stora u-landsengagemang att växa. Kanske sammanhänger detta med erfarenheterna från Indokinakriget, som av den egna befolkningen uppfattades som ett offer för att stödja små avlägsna staters frihet och oberoende men som av stora delar av omvärlden fördöms som en supermakts brutala intervention för att stödja fallfärdiga regimer. Det är inte svårt att förstå att det amerikanska folket efter detta måste känna en stigande olust inför engagemang i andra delar av världen.

En annan orsak i u-hjälpskrisen är säkerligen den allt klarare insikten om att utvecklingsprocessen är oerhört komplicerad. Många biståndsin-satser åstadkommer abrupta förändringar som får oväntade och ibland inte önskvärda konsekvenser. Till följd av modern hälsovård ökar u-ländernas befolkning i allt snabbare takt. Utbildning och upplysning ökar antalet arbetssökande till de moderniserade delarna av u-ländernas ekonomi. Befolkningsexplosion och massarbetslöshet leder till snabb urbanisering, svält och elände, till social och politisk oro. Inkomstskillnaderna tenderar också att förstöras. I vissa fall ser vi exempel på att en ny elit kommit till makten i u-länderna, och såvitt vi kan bedöma har den

inte alltid viljan eller förmågan att ta de krafttag som behövs för att vrida utvecklingen åt rätt håll.

Det har i detta läge uppstått ett helt skrå av debattörer, inte minst i de rika länderna, som söker analysera biståndets effekter och som ofta synes koncentrera sig på att dra fram misslyckanden och spå katastrofer. Från sina skrivbords säkra tillflykt hånar de ansträngningarna som u-länders och i-länders myndigheter gemensamt gör för att efter bästa förmåga komma till rätta med konkreta problem. Men den sortens engagemang löser inga problem.

Ibland hängiver sig u-ländernas regeringar i internationella sammanhang åt en aggressiv retorik och åt att framlägga helt orealistiska krav. Resultatet blir att det uppstår skepsis i de rika länderna inför det fortsatta samarbetet. Det är ett kristecken, när u-landsdebatten inte längre anknyter till objektiva analyser av den rådande situationen och praktiska möjligheter till korrektiv utan är dominerad av moraliserande betraktelser och jakt efter syndabockar eller när u-länderna betraktas som plantskolor för ideologier som inte förmått slå rot i debattörernas egna samhällen.

Även kring de svenska utvecklingsinsatserna blåser det stundom hårda vindar. Det är hög tid för den parlamentariska utredning som nu tillsatts och som de borgerliga partierna begärt i många år. Utredningens direktiv pekar på en lång rad frågor som kan behöva granskas. Det är viktigt att utredningen börjar med att förutsättningslöst och med ett öppet sinne granska utvecklingssituationen i olika typer av u-länder. Utredningsmännen måste också odogmatiskt söka finna praktiska vägar för Sveriges fortsatta medverkan i utvecklingssamarbetet. Själva målsättningen härför behöver bekräftas. I 1962 års riksdagsbeslut uttalades att de svenska utvecklingsinsatserna skall syfta till att höja de fattiga folkens levnadsnivå och motverka svält och massfattigdom. De skall medverka till att begränsa befolkningstillväxten och påskynda den ekonomiska utvecklingen. Det svenska biståndet skall också medverka till social och ekonomisk utjämning och till en samhällsutveckling i demokratisk riktning. Riksdagen har flera gånger uttalat att dessa mål bör vara möjliga att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system.

Regeringen har emellertid under de senare åren allt mindre betonat de ekonomiska målen för biståndsarbetet. I stället har de politiska och sociala målen skjutits fram. Det har ibland sagts att vårt bistånd skall syfta till att hjälpa u-länderna hävda sitt oberoende. Tesen är något kryptisk, om därmed inte menas att våra insatser skall liksom alla andra utvecklingsinsatser syfta till att u-länderna snarast möjligt skall kunna få en sådan ekonomisk styrka att de kan förverkliga sina utvecklingsplaner med egen kraft.

I direktiven för den biståndspolitiska utredningen sägs att det svenska biståndet skall ha utjämning som ledstjärna. "Enligt utredningsdirektiven bör utredningen söka vidareutveckla principerna för Sveriges direkta utvecklingsbistånd. En analys av de faktorer som bidrar till en utveckling för social och ekonomisk utjämning bör därvid ligga till grund för utredningens överväganden. Utredningen bör mot denna bakgrund pröva principerna för den framtida avgränsningen av kretsen av länder som

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

mottagit mera betydande bilateralt svenskt bistånd." Det är naturligt att det under utvecklingsprocessen i den tredje världen uppstår kraftiga inkomstskillnader i ett och samma land. Olika delar av ekonomin utvecklas med olika hastighet. Detta utesluter dock inte att hela befolkningen gradvis får en bättre standard. Den första förutsättningen för framåtskridande måste emellertid vara att det finns en solid ekonomisk bas. Ett klokt och realistiskt uttalande härom förtjänar att citeras i detta sammanhang: "Endast en expanderande ekonomi kan skapa förutsättningar för full sysselsättning och möjligheterna till sysselsättning har en avgörande betydelse för en ökad inkomstutjämnning." Dessa ord som är hämtade från årets finansplan gäller inte bara inom Sveriges gränser. De gäller i hög grad också u-länderna.

Det är klart att takten i de sociala strukturförändringar i u-länderna, som ofta behövs för att hjulen skall komma i gång, inte kan dikteras utifrån. De kan dock indirekt påverkas genom att i utvecklingssamarbetet ingår en kunskapsöverföring som ökar mottagarnas insikter i utvecklingsproblematiken. Erfarenheten visar också att sociala förändringar sker långsammare i ett fattigt land som har en underutbildad befolkning. Naturligtvis är det viktigt att landet har en framstegsvänlig regim. Men vilken regim landet än har så förutsätter de önskade strukturförändringarna att det finns arbetstillfällen och att människorna är utbildade för att kunna gå ut i det moderna arbetslivet. Politisk medvetenhet och strävan till sociala reformer måste växa fram genom samhällets egen styrka. Hjälpen till de fattiga länderna bidrar till att stärka befolkningens ställning, syftar till att förbättra människors hälsa, höja deras utbildningsnivå och bereda dem arbetstillfällen och försörjningsmöjligheter.

I statsverkspropositionen framhålles att den nya teknik för planering av insatser i olika länder som nu tillämpas, nämligen att man upprättar långsiktiga samarbetsprogram för de större mottagarna av svenskt bistånd, avspeglar målsättningen att utvecklingsinsatserna skall ske i enlighet med u-landets egna önsknings och värderingar.

Det egentliga motivet för den nya planeringstekniken, som ju även tillämpas av FN, torde vara att underlätta administrationen och få till stånd en bättre integration av insatserna med mottagarländernas allmänna utvecklingsplaner. Att FN-systemet ägnar sig åt en sådan planering förefaller ändamålsenligt, om den genomförs på ett sådant sätt att mottagarländernas egen planeringsverksamhet stimuleras och förbättras. Om länderplaneringen däremot bara blir en länderbudgetering inom FN:s utvecklingsfond, då finns det risk för att FN-systemets utvecklingshjälp så småningom blir mindre effektiv.

En av riskerna med länderplanering i det bilaterala biståndet är att våra insatser inte längre utformas som ett stöd till konkreta och lätt identifierade ändamål utan att de gradvis övergår till att utformas som ett slags allmänt budgetstöd. I den typen av stöd finns inte mycket kvar av den ursprungliga tanken med utvecklingsbiståndet. Om Sverige på det sättet skall "adoptera" vissa mottagarländer, så krävs att vi har full insyn i deras planering inom de sektorer som vårt stöd gäller, liksom i deras biståndssituation i stort. Det säger sig självt att totalitärt styrda stater inte gärna tillåter någon dylik insyn och att de därför är helt olämpliga

för svenskt bistånd som inte är strängt projektbundet. Vidare är det klart att många u-länder under en lång tid framöver kommer att ha behov av tekniskt bistånd i traditionell mening.

Det är emellertid ett positivt drag i utvecklingen att allt flera u-länder har förmåga och möjligheter att sköta sin utvecklingsplanering utan bistånd utifrån. Det ligger då nära till hands förmoda att ett större antal länder i framtiden kommer att presentera väl underbyggda framställningar om bistånd inom begränsade sektorer. Det behov som vi helt riktigt hittills känt av en sträng länderkoncentration bör därför minska. När FN bygger upp ett maskineri för länderprogrammering får man utgå från att det också blir FN:s snarare än de bilaterala biståndsgivarnas sak att kontrollera att mottagarländerna gör verkliga utvecklingsansträngningar i FN-strategins anda.

Sverige bör därför i framtiden kunna koncentrera sig på sådana uppgifter för vilka vi har särskild sakkunskap och kapacitet. I sektorsvalet skall vi naturligtvis också beakta att det är angeläget att insatserna framför allt görs på de områden där de kommer befolkningens flertal till godo.

Den länderkoncentration som för närvarande tillämpas kan, särskilt om den kompletteras med en strikt länderprogrammering, tendera att påverka biståndsddebatten på ett sådant sätt att det blir en debatt om de olika u-ländernas regimer. En diskussion av det slaget är i stora stycken ofruktbar och irrelevant. Våra insatser skall göras i samhällen som befinner sig på en utvecklingsnivå som vi för länge sedan har passerat. De regimer som vi där möter kan inte bedömas efter vår måttstock. En viss standard bör man dock alltid kunna kräva. Alla världens regeringar, även u-ländernas, bör känna det som en moralisk plikt att respektera FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna.

Övergrepp mot mänskliga rättigheter förekommer såväl i i-länder som i u-länder. Det är naturligt om vi reagerar särskilt kraftigt när sådana missförhållanden kommer i dagen i länder med vilka vi nära samarbetar. Man får hoppas att våra representanter i sådana länder tack vare biståndsverksamheten kan få nära kontakter med deras styresmän och därvid göra dem förtrogna med svensk opinions fördömande inställning till politiskt förtryck och omänsklig behandling av oliktänkande.

Säkerligen motsvarar det önskemålen hos en bred opinion i vårt land att biståndsinsatserna koncentreras till konkreta projekt och program, som vi kan se är till behövande människors nytta. Den betygsättning av u-ländernas regimer, som en sträng länderprogrammering medför, riskerar emellertid att minska det svenska folkets villighet att göra uppoffringar för u-länderna.

Det är också väldigt svårt att sätta objektiva betyg och att utifrån våra förhållanden bedöma ett annat lands värderingar. Och så fara ju bröderna vilse ibland! Det kan naturligtvis vara fråga om tillfälliga avsteg från den av givarlandet förmyndaraktigt godkända politikens väg. Men det kan också vara så att man i givarlandet plötsligt blir varse, att den politiska ideologin i mottagarlandet inte riktigt är vad man anser att den borde vara. Se bara på den kätterska syn på jämlikhetsbegreppet som den nordvietnamesiska kommunistpartitidningen Nhan Dan i dagarna av-

Onsdagen den
25 april 1973

*Det statliga utveck-
lingsbiståndet*

slöjat! Att låta medelmåttiga eller lata arbetare åtnjuta samma jämlikhet som de samvetsgranna arbetarna "är en orättfärdighet som står i strid med socialismens etik", säger tidningen bl. a. Och tidningen fortsätter med att notera, att man på vissa platser kan se "att duktiga arbetare behandlas på samma sätt som de som låtsas arbeta – detta gagnar bara medelmåttorna".

Kommentarer är överflödiga. Men nog bör det vara en tankeställare för dem här hemma, som så gärna vill styra vårt bistånd mera till sådana länder, vilkas tillfälliga regimer anses pålitliga från socialistisk synpunkt än dit där biståndet bäst behövs.

Från oppositionens sida har under många år ställts krav på samarbete med näringslivet för att främja investeringar i u-länderna. Frågan synes i viss mån ha fallit framåt genom den utredning av industribiståndet som gjorts. Utredningens betänkande markerar en enhällig anslutning till uppfattningen att näringslivets investeringar och statliga biståndsinsatser kan ha likartade utvecklingseffekter, oberoende av deras syfte.

Det är emellertid beklagligt att utredningen inte har kunnat ena sig om att föreslå bildandet av ett utvecklingsbolag. Ett sådant bolag skulle kunna främja investeringar i u-länderna och stimulera handeln. Det skulle också kunna bidra till att stärka samarbetet mellan biståndsmyndigheter och svenskt näringsliv. Sveriges biståndspolitik borde därför snarast ersättas med en integrerad u-landspolitik, som möjliggör en mobilisering av alla goda krafter för att få till stånd ändamålsenliga relationer mellan vårt land och u-länderna.

I detta sammanhang är det av intresse att citera några rader ur en artikel av utrikesminister Wickman som nyligen publicerades i *Arbetet*:

"U-länderna vet av bitter erfarenhet bl. a. från 1960-talets stagnerande och i förhållande till i-ländernas bruttonationalprodukt sjunkande biståndsflöde att biståndet liksom alla internationella relationer vilar säkrast på ömsesidiga intressen."

Förnuftiga villkor för handelsutbyte och andra ekonomiska förbindelser mellan i- och u-länder, som bl. a. beaktar u-ländernas särskilda förhållanden, kommer troligen att alltmera uppskattas av mottagarländerna. De får kanske så småningom t. o. m. större betydelse än de nuvarande resursöverföringarna från de rika länderna.

Det svenska utvecklingsbiståndet domineras nu som bekant av mycket stora offentliga projekt och program. För många fattiga och underutvecklade länder förblir dock också mängden av små utvecklingsprojekt, som innefattar en intensiv kunskapsöverföring eller tekniskt bistånd i traditionell mening, en angelägenhet av allra största vikt.

Här är inte bara de internationella biståndsorganisationerna och de bilaterala statliga biståndsgivarna verksamma. Ett stort antal enskilda organisationer, däribland missionen, gör värdefulla insatser. De utmärker sig genom att till låga kostnader uppnå en god utvecklingseffekt. Deras insatser leder till en kontakt och en förståelse mellan grupper av människor i mottagar- och givarland, som stimulerar det egna initiativet i utvecklingslandet. Samtidigt ökar de allmänna kunskaperna om utvecklingsländernas problem i givarlandet. Det är angeläget att i ökad utsträckning med statliga medel stimulera dessa insatser och ytterligare

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

öka deras effekt. Man bör också i vidgad omfattning söka finna former för att ge sådant statligt stöd för verksamhet utanför kretsen av programländer. Biståndsmyndigheterna bör även kunna ge stöd till särskilt angivna projekt som drivs av utländska enskilda organisationer.

Utvecklingsbiståndet utgör nu en betydande andel av vår budget. Det är viktigt att de svenska skattebetalarna kan förvissa sig om att biståndspengarna används för nyttiga ändamål. När de svenska medlen lämnas till konkreta projekt som bevisligen förbättrar mottagarnas levnadsvillkor är det lättare att inför allmänheten försvara biståndsanslagens ökning.

Vidare måste de svenska skattebetalarna alltid kunna förvissas om att våra myndigheter har full insyn i de svenska biståndsmedlens användning. Detta gäller givetvis såväl det bilaterala som det multilaterala biståndet. Därför måste riksdagen i första hand ha ett avgörande inflytande över biståndspolitikens utformning. Här är situationen för närvarande inte helt tillfredsställande. Regeringen fastställer treåriga finansiella planeringsramar för vart och ett av våra större mottagarländer. Samtal föres av allt att döma med dessa länder om det framtida biståndet. Riksdagen får emellertid bara veta hur planeringen är tänkt för det närmaste budgetåret. I övrigt anser regeringen att riksdagen skall godkänna totalsumman för det bilaterala biståndet under tre år framåt.

Riksdagen har nu två år i följd anslutit sig till enhälliga uttalanden från utrikesutskottet, i vilka regeringens uppmärksamhet fästes på önskemålet om större parlamentarisk insyn i länderplaneringen. I årets utskottsbetänkande upprepas påpekan det i en mera definitiv form. Utskottet anser att riksdagen bör få kvalificerad insyn i länderplaneringen på ett tidigt stadium, innan regeringen utfärdar direktiv som blir avgörande för resursernas fördelning och uppläggnings av samarbetet med mottagarländerna.

När nu regeringen två år i följd har nonchalerat detta riksdagens önskemål, så har man anledning befara att parlamentarismen inte kommer att fungera den tredje gången heller. I betraktande av dessa de gångna årens erfarenheter har moderata samlingspartiet i utrikesutskottet nu reserverat sig till förmån för det mera bestämda yrkandet att den långsiktiga länderprogrameringen skall formellt underställas riksdagen för prövning. Det är inte godtagbart att riksdagen blir bunden av omfattande flerårsprogram, över vilkas omfattning den inte har något inflytande. Riksdagen måste därför ges möjlighet att ta del av och granska biståndsprogram av större räckvidd och med mera långsiktig verkan innan formliga avtal ingås.

Vi anser inom moderata samlingspartiet att riksdagen är förpliktad gentemot väljarna att se till att dessa frågor, som är viktiga från både utrikespolitisk och finansiell synpunkt, debatteras grundligt. Det är dessutom troligt att en tvingande regel om att regeringen skall framlägga sina bilaterala långtidsprogram inför riksdagen kommer att göra denna planering mera hållfast gentemot mottagarländerna. Vidare torde en sådan regel komma att verka dämpande på det utomparlamentariska inflytande som gör sig gällande i länderplaneringen, att döma av de förslag som framläggs i årets statsverksproposition.

Onsdagen den
25 april 1973.

Det statliga utvecklingsbiståndet

Herr talman! Det har många gånger sagts att det statliga utvecklingsbiståndet är en del av vår utrikespolitik. Jag delar den uppfattningen. Just därför måste biståndspolitikens anpassas till de allmänna riktlinjerna för utrikespolitiken. Man kan kalla det en vertikal anpassning. Men även i horisontell led måste en ömsesidig anpassning ske mellan utrikespolitikens olika grenar, till vilka alltså utvecklingsbiståndet hör.

Denna vertikala och horisontella anpassning får inte leda till tvära kast och svängningar, föranledda av plötsligt uppdykande företeelser på det allmänna utrikespolitiska området eller på det handelspolitiska fältet - och allra minst på det inrikespolitiska! Om så skulle tillåtas ske, minskas effektiviteten i utnyttjandet av de mycket stora anslag som riksdagen årligen beviljar biståndspolitikens. Det krävs i stället långsiktighet och stabilitet i riktlinjer och förhållningsregler. Undfallenhet för utrikespolitiska modelflugor och dagsländor får nämligen alltid en destruktiv inverkan på effektiviteten.

Det var bl. a. just för att garantera kontinuitet och sammanhang i biståndspolitikens som det svenska biståndsorganet fick det vanliga ämbetsverkets form för snart tio år sedan. Riktlinjer och förhållningsregler skulle meddelas i regleringsbrev och andra Kungl. Maj:ts beslut på utrikesministerns föredragning och efter beredning av en enhet inom utrikesdepartementet. Denna arbetsform skulle naturligtvis ske i samråd med ämbetsverket. Verkets möjligheter att agera självständigt inom ramen för dessa Kungl. Maj:ts direktiv får anses lämpa sig särdeles väl för biståndets planering och administration på både kort och lång sikt.

En annan fördel med ämbetsverksformen är att den tillåter allmänhetens insyn i förvaltningen av det statliga utvecklingsbiståndet i långt högre grad än vad som är fallet beträffande förvaltningen inom ett departement.

Vi var överens i riksdagen år 1964 om att välja ämbetsverksformen. Det hade naturligtvis varit möjligt att välja en annan modell, nämligen en i utrikesdepartementet inbyggd biståndsförvaltning. En sådan hade kunnat ge ett mera direkt samband med utrikesministern men kanske också kunnat äventyra långsiktighet och stabilitet.

Utvecklingen har inte blivit riktigt vad riksdagen tänkte sig. Sedan 1970 har vi fått en talrikt besatt avdelning för biståndsärenden inom utrikesdepartementet. Denna avdelning handlägger inte bara traditionellt departementala funktioner utan också utpräglade verksfunktioner, såsom förberedande förhandlingskontakter och inköpsärenden och över huvud taget biståndsärenden på såväl berednings- som verkställighetsstadierna. Samtidigt har vi kvar ett likaledes talrikt besatt och numera väl etablerat och väl fungerande ämbetsverk. Ett sådant dubbelkommando kan aldrig vara av godo.

Man behöver inte spekulera i vare sig politiska motsättningar mellan avdelningen och ämbetsverket eller personliga konflikter mellan tjänstemännen för att konstatera att utrikesdepartementets biståndsavdelning och ämbetsverkets ledning och en del av dess byråuppställning dubbleras varandra - och gör det i den bemärkelsen att de delvis tar ut varandra. Detta konstaterande kräver inga djupgående insikter i de statliga biståndsärendenas gång, bara litet allmän administrativ erfarenhet och

litet yttlig kunskap om hur avdelningen och verket är organiserade och besatta. Här sker nämligen dubbelarbete!

Ansträngningarna att åstadkomma samordning och arbetsfördelning, om än aldrig så välment, utgör i sig en kraftig belastning på berörda tjänstemäns arbetskapacitet, arbetsglädje och goda humör.

Som jag ser det är den nuvarande organisationsformen både opraktisk och i längden ohållbar. En ändring bör därför snarast komma till stånd. Biståndsförvaltningen bör *antingen* ligga inom *eller* utom utrikesdepartementet men *absolut inte på båda ställena*. Om man väljer att behålla ämbetsverket SIDA – och enligt min mening bör man göra det – måste departementsfunktionen renodlas från verksfunktionerna. Innan så skett utnyttjas varken de ekonomiska eller de personella resurserna rationellt. Och biståndsverksamheten blir lidande och kommer i vanrykte till förfång för u-länderna och deras hjälpbehövande folk.

Herr talman! Jag har valt att i detta anförande mera principiellt diskutera biståndsverksamhet och biståndsadministration än att argumentera för detaljer i utrikesutskottets betänkande nr 3 och dess reservationer. I detta avseende inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets hemställan utom på de punkter där jag anslutit mig till avgivna reservationer.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Herr förste vice talmannen Bengtsons nära nog fanatiska antikommunism kommer inte att bidra till att lösa de nuvarande problemen i u-länderna. Tvärtom tror jag att om sådana talesmän skall göra sig gällande kommer klyftorna ytterligare att vidgas.

Det finns ingen person som är insatt i tredje världens problem som förnekar att klyftan mellan s. k. rika och fattiga länder vidgas. Så långt är enigheten total. När sedan diskussionen förs om orsakerna till detta tillstånd och om hur problemet skall avhjälpas, visar det sig hur vitt skilda uppfattningar som finns.

I dag förs debatten om enprocentsmålet som om detta skulle vara en avgörande faktor – även om naturligtvis biståndet bör ökas. Här står ju också riksdagens tidigare uttalande om enprocentsmålet uppnående 1974/75 fast, och därmed borde den diskussionen avföras från dagordningen.

Den väsentliga frågan är hur en biståndspolitik som verkligen bidrar till att bryta underutvecklingen skall utformas. I den diskussionen är det hittills framför allt tre åsikter som har dominerat, åsikter som är helt felaktiga, vilket utvecklingen i u-länderna visat. De tre åsikterna är:

1. Att underutvecklingen kan botas endast genom att u-länderna genomgår en likadan kapitalistisk industrialiseringsprocess som länderna i Västeuropa och Nordamerika och att det riktiga därför är att uppmuntra utvecklingen av kapitalistiska marknadsekonomier i u-länderna.

2. Att utländska kapitalanläggningar är ett verksamt medel för att bryta underutvecklingen och att det därför i u-länderna bör skapas ett politiskt klimat som är så gynnsamt som möjligt för utländska investeringar samt att de imperialistiska staterna trots att de bevisligen handlar i egen nytta dock bidrar till utvecklingen i tredje världens länder genom

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

handel med och investeringar i dessa.

3. Att de kapitalistiska staternas u-landsbistånd, vare sig det sker bilateralt eller multilateralt genom Världsbanken och med denna sammanknutna institutioner, dock skulle ha en gynnsam utvecklingseffekt i sin nuvarande utformning och att u-länderna därför självklart med största tacksamhet måste motta detta och att uppgiften för den progressiva opinionen i de rika länderna är att oavsett utformningen få till stånd en ökning av u-hjälpen först till 1 procent och därefter till högre belopp av bruttonationalprodukten.

U-landspolitik som väglett av denna syn har inte stimulerat utvecklingen. Tvärtom har den internationella handelspolitiken försämrat u-ländernas ställning. Skuldsättningen för u-länderna har ökat och undergräver ytterligare deras utvecklingsmöjligheter. Utländska kapitalinvesteringar har inte lett till allmänna ekonomiska framsteg. De gynnar kapitalägarna och en härskande klass i u-länderna.

De avgörande skälen till att utveckling förhindras är de ekonomiska, sociala och politiska strukturer som råder i dessa länder. Underutvecklingen kan endast hävas genom att en social revolution bryter upp dessa strukturer och befriar folken från imperialistiskt förtryck. Denna frigörelse måste vara folkens eget verk.

Låt mig i det här sammanhanget citera en representativ person för tredje världen, Salvador Allende, som vid världshandelskonferensen i Santiago de Chile förra året yttrade följande: "Det första som bör påminnas om är att vårt samhälle inte är homogent utan delat i folk som har blivit rika och folk som förblivit fattiga. Ännu mera betydelsefullt är det att erkänna att bland de fattiga nationerna själva finns det, olyckligtvis, de som är ännu fattigare än de övriga och många som existerar under olidliga förhållanden. Deras ekonomi är dominerad av främmande stater, utomstående behärskar hela eller delar av deras territorium, de lider ännu under kolonialismens ok, eller en majoritet av deras befolkning är utsatt för rasfördomarnas och apartheidens våld. Ännu värre, i många av våra länder förtrycker djupa sociala skillnader massorna och gynnar ett privilegierat fåtal.

För det andra understödjer de fattigare nationernas möda och tillgångar välmågan hos de folk som lever i överflöd.

Uppenbar är giltigheten av den deklaration som undertecknades i Lima av representanterna för den tredje världen. Mellan 1960 och 1969 föll våra länders andel i världshandeln från 21,3 procent till 17,6. Under samma period ökade vår årliga inkomst per capita med endast 40 dollar, medan de rika nationernas inkomst per capita ökade med 650 dollar.

Under de senaste tjugo åren har det utländska kapitalets ebb och flod in och ut ur tredje världens länder inneburit en nettoförlust för oss på många hundratal miljoner dollar, förutom att det lämnat oss i skuld för nära 70 000 miljoner dollar.

Direkta investeringar av utländskt kapital, ofta framställda som ett instrument för framsteg, har nästan alltid visat sig vara negativa i sina verkningar. Mellan 1950 och 1967 mottog Latinamerika sålunda, enligt uppgifter från OAS (De amerikanska staternas organisation) 3 900 miljoner dollar och betalade ut 12 800 miljoner. Vi betalade ut fyra

dollar för varje dollar vi mottog.”

Så långt president Allende.

Ett av de brutalaste exemplen på hur imperialismen fungerar är USA. Jag behöver bara nämna Indokina för att visa att alla medel är tillåtna för att tillskansa sig råvaror i andra länder. Det tacksamma är då att kasta sig över de fattiga och försvarslösa. Detta imperialistiska land, som främst av borgerligheten i vårt land betecknas som en lysande demokrati och värnare om de fattiga nationerna, beräknas via räntor och profiter från u-länderna roffa åt sig 15 dollar för varje dollar som läggs på u-hjälp.

Låt mig, herr talman, ge några konkreta exempel på hur USA bedriver u-hjälp — alltså det land som borgerlighet och andra hämtar sin inspiration från när det gäller hur svensk u-hjälp bör fungera. I Ghana finns bauxit, som är råvaran för framställning av aluminium. Där finns även vattenkraft i stora mängder, som är viktig för framställning av aluminium. Detta borde utgöra grunden till en industriell expansion i Ghana, men så är inte fallet. I stället utnyttjar de stora internationella aluminiumproducenterna sitt grepp om marknaden till att föra bauxit från sina gruvor på Jamaica till ett nyuppfört smältteri i Ghana. Där framställer man råaluminium som sedan skeppas till USA för vidare bearbetning. I Karachi i Pakistan kunde man 1967 köpa följande drycker tillverkade av importerat koncentrat: Citra, Coca Cola, Double Cola, Kola Kola, Pepsi Cola, Perri Cola, Fanta, Hoffmans Mission och Seven Up, men samtidigt fanns bara tre försäljningsställen för flaskmjölk.

Jag vill i det här sammanhanget än en gång citera president Allende: ”Om de nuvarande förhållandena fortsätter är 15 procent av befolkningen i tredje världen dömda att dö av hunger. I Chile ett land med tio miljoner invånare där nivån för kost, hälsovård och utbildning har varit högre än genomsnittet för u-länderna, finns det 600 000 barn som på grund av proteinbrist under första åtta månaderna av deras liv aldrig kommer att uppnå den fulla mentala kraft som de rent genetiskt är rustade för.”

Sven Lindqvist har i sin bok *Slagskuggan* beskrivit hur Bolivias nyaste amerikanskägda tenngruvor plockar ut vinster på mellan 50 och 300 procent per år, hur Esso i Venezuela hade över 30 procent vinst, men inte var nöjt, ty Esso i Mellanöstern hade 60 procent. Detta var några exempel på hur boven i u-landsdramat uppträder.

Representanterna för de borgerliga partierna och andra krafter blundar för de grundläggande orsakerna och försöker i stället förklara u-ländernas elände med att de ännu inte är företagsmedvetna och tillräckligt upplysta osv. Kan man tänka sig eländigare hyckleri?

När det gäller de samlade relationerna mellan Sverige och tredje världens länder är Sverige den tagande parten, icke den givande. Det kapitalistiska Sverige deltar i en handelspolitik som diskriminerar och utplundrar u-ländernas befolkning. Det gör ränte- och inflationsvinster på lån till u-länderna.

Svenska kapitalistiska företag utsuger direkt arbetare i tredje världens länder genom talrika anläggningar. Hur många miljarder, som den svenska kapitalismen tjänar varje år, är svårt att beräkna. Men summan överstiger säkerligen med god råge det statliga utvecklingsbistånd som nu här

diskuteras. Relationerna mellan Sverige och tredje världen beror givetvis inte på några tillfälligheter. De är en följd av att Sverige ingår i imperialismens system och att Sverige är en imperialistisk stat. För att öka sina profiter jagar de svenska storbolagen efter en större del av världsmarknaden. De exporterar kapital och flyttar fabriker och produktion till andra länder. Svenskt kapital sammanflätas med kapital från andra imperialistiska stater. Svensk och utländsk storfinsans går samman för att gemensamt plundra folken i Östeuropa, Asien, Afrika och Amerika. Värden som svenska arbetare skapar används således för att utsuga andra folk. Med profiterna av denna utsugning söker den svenska storfinsansen i sin tur stärka kapitalismens ställning i Sverige.

Den svenska staten understöder storfinsansens operationer i utlandet med exportkrediter och investeringsgarantier. Den inbjuder utländskt kapital att etablera sig i Sverige. Den uppmuntrar och tar själv del i sammanflätningen mellan svensk och utländsk storfinsans. Den har stöttat dollarns vacklande positioner. Genom att delta i Världsbanken och liknande sammanslutningar bidrar den till att stärka imperialismen.

Det nya är nu att ett betydligt högre belopp av det svenska biståndet skall bindas för inköp av svenska varor. Det är ytterligare en eftergift åt främst moderaterna och storfinsansen. Det är en löjeväckande argumentering som förs, att detta skulle bidra till att minska arbetslösheten i Sverige. Om detta lappkast från regeringens sida har gjorts för att skapa större förståelse för enprocentmålet bland den breda allmänheten, så är det lika felaktigt. Det måste i så fall vara värdefullare att i stället gå ut med en bred informationskampanj här i landet och tala om att ungefär 40 procent av det nuvarande biståndet stannar kvar i Sverige.

Vpk avvisar den bindning av biståndet, som nu föreslagits. I radion har i dag sagts att inget riksdagsparti och ingen riksdagsman går emot denna ökade bindning av biståndet. Det är felaktigt. Ett bifall till den andra att-satsen i hemställan i vår motion nr 1104 innebär ett avslag på förslaget om en ökad bindning av biståndet.

Industribiståndsutredningen har i sitt nyligen avgivna betänkande framlagt förslag om ett utvidgat system för investeringsgarantier. Det är främst i två avseenden som en omprövning bör ske: modifikationer av tillämpningsbestämmelserna och en vidgning av länderkretsen. Vi tillbakavisar också detta. Svensk storfinsans har *ett* intresse, och det skiljer sig inte från andra imperialistiska företags: högsta möjliga vinst på kortaste möjliga tid.

Direktör Robert Zwartkruis i American Foods AB, som ägs av Salénrederierna och Johnsonkoncernen, har sagt följande i en intervju i SIDA:s tidning Rapport: "Vi går inte till ett u-land för att vi anser att vi bör hjälpa det landet. Den som säger att 'vi går till Etiopien eller Marocko för att vi ska hjälpa dom stackarna', han ljuger." Han fortsätter: "Om man i Sverige begär 10 procents utdelning på sitt kapital, så skall den vara 20-25 procent i Afrika."

President Allende påpekade att u-ländernas skulder utgör ett belopp på 70 000 miljoner dollar. Det är väsentligt att Sverige lämnar lån till u-länderna utan ränta och går i spetsen för en ökad användning av gåvobistånd. I SIDA:s petita konstateras att länder som Indien, Cuba och

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

Chile i dag har skulder av sådan omfattning att det är osannolikt att alla krediter kommer att kunna återbetalas. Sverige bör gå i spetsen för att i efterhand mildra kreditvillkoren för de lån som redan utbetalats.

I det s. k. Lima-programmet, som utarbetades före tredje världshandelskonferensen, avböjde de ledande industriländerna med marknads ekonomi samtliga väsentliga krav. På de flesta punkter tog Sverige samma ställning. Exempel på dessa krav är: obundet bistånd, räntefria utvecklingskrediter, omdefinition av biståndsmålsättningen att gälla nettobelopp, så att privata investeringar inte får räknas in i den procent av bruttonationalprodukten som skall gå till bistånd och att avdrag skall göras för återflödet av räntor och amorteringar, hävdandet av rätten att suveränt disponera över egna naturresurser, raserandet av de s. k. *sjöfartsnationernas hinder mot u-ländernas strävanden att bygga upp egna handelsflottor* — en stor del av kapitalflödet från u-länder till i-länder består nämligen av betalning för sjöfrakter.

Det viktigaste krav för u-länderna som ställdes vid tredje världshandelskonferensen var att de skulle få inflytande över regleringen av det internationella valutasystemet. Sverige lierade sig med de ledande imperialistiska makterna i avvisandet av detta krav. Det hette från svenskt håll att UNCTAD-konferensen inte är rätt forum för att behandla valutafrågor, att man inte ville göra myndighetsingripande i sjöfartsnäringens kommersiella verksamhet osv.

Herr talman! Vad jag nu sagt innebär att u-landsfrågan inte kan lösas med välgörenhet eller sociala reformer inom imperialismens ram. Folken i tredje världen kan endast erövra frihet och jämlikhet genom att besegra imperialismen. Från dessa utgångspunkter anser vi att det svenska u-landsbiståndet i grunden måste förändras. Stödet skall koncentreras till utvecklingsbefrämjande regimer och nationella och sociala befrielseörelser. Stödet till befrielseörelserna är verklig u-hjälp, då det understöder kampen mot imperialistiskt förtryck och för nationell frigörelse och ekonomisk och social utveckling.

Låt mig till sist säga några ord till motion nr 278 om ökat stöd till befrielseörelserna i Angola, Moçambique och Guinea Bissau. Att det finns stort behov av ekonomisk hjälp till dessa tre koloniers befrielseörelser bör det inte råda något tvivel om. Vi har i motionen vänt oss mot den förmyndarprincip som tillämpas mot befrielseörelserna MPLA, Frelimo och PAIGC. Utskottet har -- vilket bör noteras -- gått ifrån tidigare argumentation om att det skulle innebära inblandning i annat lands inre angelägenheter. Utskottet har i stället anslutit sig till FN, som entydigt har tagit ställning mot förtryck av folk som eftersträvar nationell frihet, och detta kan anses vara fallet med exempelvis de under Portugals överhöghet stående områdena i Afrika.

Frågan är: När kommer SIDA och utskottet att utbetala en större summa av stödet i rena pengar till befrielseörelserna?

Vilka motiveringar har utskottet för att avvisa ett högre anslag till de tre nämnda befrielseörelserna?

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till följande motioner från vänsterpartiet kommunisterna: nr 72, 278, 414, 628, 1103, 1104 och 1109. Vidare yrkar jag att riksdagen i anledning av motionen

1973:112 mätte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om upphävande av Kungl. Maj:ts kungörelse 1968:447 om statlig garanti för täckning av förlust i samband med investering i u-land.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skall främst uppehålla mig vid två principfrågor i utskottets betänkande, nämligen enprocentsmålet och varubiståndet. Jag tänker inte ta upp detaljfrågor — sådana kan möjligen komma upp senare under debatten, men tills vidare vill jag koncentrera mig på dessa huvudfrågor.

Det kanske bör sägas, inte minst för dem som åhör denna debatt, att det svenska u-landsbiståndet har ökat år efter år och är för innevarande budgetår uppe i en summa av 1,25 miljarder kronor, för att nästa budgetår, som vi nu behandlar i riksdagen, komma upp i 1 562 miljoner. Detta innebär en ökning från innevarande budgetår med något över 300 miljoner kronor, eller med 25 procent.

De riktlinjer som vi i huvudsak följer fastställdes i 1968 års riksdagsbeslut, då även enprocentsmålet formulerades. Frågan är nu vad som kommer att hända med enprocentsmålet. En del talare här, framför allt herrar Dahln och Bengtson, har varit inne på frågan om enprocentsmålet förverkligande och undrat om regeringen i kommande propositioner ämnar föreslå ett uppräknande av beloppen till den nivå som 1 procent av bruttonationalprodukten kommer att utgöra. Jag förmodar att regeringen ännu inte har tagit ställning till den frågan, men kan utrikesministern ge ett svar på det vara hans sak. Låt mig emellertid spekulera litet i frågan om enprocentsmålet uppnående.

Om vi skall uppnå enprocentsmålet budgetåret 1975/76 kommer detta att kräva, som det anges i statsverkspropositionen, ett tillskott över det belopp som vi då redan är uppe i och som enligt planen skall vara 1 875 miljoner kronor. Det kommer att kräva ett särskilt påslag med inte mindre än 820 miljoner kronor eller med 52 procent i stället för den 25-procentiga ökningen av beloppen som vi haft under de gångna åren.

Har vi råd med detta? Ja, det är självklart att landets ekonomi kan bära en sådan uppräknning. Men det är lika självklart att om vi förverkligar enprocentsmålet på det sättet måste vi skjuta något eller några andra behov framåt. Vi kan inte göra både- och; vi kan inte genomföra andra angelägna reformer och samtidigt ta på oss en så stark ökning det sista budgetåret för uppnående av enprocentsmålet.

Det är ett ganska enkelt konstaterande. Hurudan situationen än är i vårt land — som i grunden är ett rikt land, ett av världens rikaste länder — befinner vi oss alltid då det gäller att genomföra reformer som är mycket kostnadskrävande i den situationen att vi får ekonomiska svårigheter. Det råder inget tvivel om att ifall vi budgetåret 1975/76 skall göra ett påslag av den storleksordning som jag nämnt kommer svårigheter att skapas i vår ekonomi.

Då är frågan: Bedömer vi enprocentsmålet som så viktigt att det skall uppnås oavsett om vi får skjuta andra viktiga saker på framtiden? Detta kan svenska folket ha delade uppfattningar om. Jag tror mig dock kunna vittna om att en mycket stor majoritet i landet har den uppfattningen att

vi skall sköta u-hjälpen på ett sådant sätt att vi tar på oss allt större kostnader, så stora kostnader som vi orkar med, men att vi på kort sikt inte kan sträcka oss hur långt som helst, utan att u-hjälpen skall utvecklas successivt år för år i takt med att våra ekonomiska förutsättningar ökar.

Efter vad som sagts av herr Dahln och herr förste vice talmannen Bengtson råder det väl ingen tvekan om deras uppfattning, nämligen att enprocentsmålet skall uppnås i enlighet med det beslut som riksdagen fattade 1968. Låt oss göra antagandet att utgången av valet i september blir sådan att vi får en borgerlig regering, något som den borgerliga pressen och då och då även radio och TV talar om! Om så skulle bli fallet, vilket jag inte hoppas, är då herr Dahln som vice ordförande i utrikesutskottet och herr Bengtson som ledamot i utrikesutskottet beredda att säga att enprocentsmålet under alla förhållanden skall uppnås budgetåret 1975/76 även om det kostar 820 miljoner mer, alltså med 52 procent i påslag, och att man är villig att skjuta åt sidan andra reformer som bedöms som aldrig så angelägna i det svenska samhället?

Herr Dahln och herr Bengtson är alltid mycket aktiva då det gäller att till regeringen ställa frågor som de vill ha svar på. Jag hoppas att de är lika intresserade av att svara själva. För resten kan man fråga sig om dessa båda kan ge detta besked, eftersom en borgerlig regering ju kommer att bestå även av en tredje part. Vad händer om man i den regeringen blir oense mellan partierna? Skall man då skjuta på uppnåendet av enprocentsmålet av den orsaken och inte av ekonomiska skäl?

Med detta har jag velat säga att det inte är så enkelt som man ofta vill göra det. Detta är ett område i vårt ekonomiska liv som ger utrymme för väldigt mycket tyckande — vi har många i detta land som tycker mycket om u-hjälpen och vårt biståndsarbete. Men jag tror att vi bör besinna oss och försöka stå med båda fötterna på jorden när vi skall ta ställning till så viktiga faktorer i vårt ekonomiska liv, som vi nu är i färd med att ta ställning till och som vi måste ta ställning till under de närmaste åren.

Jag vill utan vidare förklara att jag inte är beredd att skjuta vilka reformer som helst inom vårt land på en oviss framtid. Man kan ju säga att de nödlidande i detta land i alla fall lever mycket bättre än befolkningen i u-länderna. Men det är inte den jämförelsen vi skall göra, för våra egna som lider nöd och har svårigheter jämför sig inte med u-landsbefolkningen utan jämför sig med de andra medborgarna i vårt eget land. Detta gör att det kan vara nödvändigt att genomföra stora reformer, även kostnadskrävande och fastän vi i grund och botten inte har råd med dem. Det är då, menar jag, litet för lättsinnigt att tala om biståndsfrågorna på det sätt som hittills har skett i denna debatt.

Jag har lagt märke till att de som hittills talat i debatten sorgfälligt glömt bort den anknytning till den svenska ekonomin som vårt u-landsbistånd har och alltid kommer att ha. När vi för det budgetår som nu diskuteras skall besluta om att såsom planeringsramar för biståndsanslaget fastställa 1 562,5 miljoner kronor, rör det sig om belopp som har ett enormt inflytande på den svenska ekonomin.

Antag att utvecklingen skulle bli den att vi på nytt kom tillbaka till den situation som rådde för några år sedan med en stark utströmning av valutor. Just nu befinner vi oss i en mycket lyckosam utveckling i vårt

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

land med en inströmning av främmande valutor. Vi har en valutabehållning i landet som är rekordartad. Men ingenting säger väl att detta tillstånd kommer att bestå i evighet. Det kan svänga till motsatsen igen. Detta är en faktor som vi också får ha i åtanke, när vi fastställer planeringsramarna.

Samtidigt med detta läge befinner vi oss i den situationen internationellt sett att alla länder minskar sitt utvecklingsbistånd. En målsättning som har fixerats är att alla i-länder till mitten av 1970-talet skall ha uppnått en effektiv hjälp så till vida att utbetalningarna skall vara uppe i 0,7 procent av bruttonationalprodukten. Det fastslås i utrikesutskottets betänkande -- detta är taget från tillgängliga informationer -- att man räknar med att endast två länder i världen vid mitten av 1970-talet kommer att uppnå denna procentsats på 0,7 i utbetalningar. Dessa två länder är Norge och Sverige. Några andra länder inom FN-gruppen kommer inte att uppnå den målsättningen. Tvärtom är tendensen att alla minskar sina insatser på biståndsområdet.

I denna debatt fäster jag mig vid att herr Bengtson anklagar regeringen för att dess representanter vid besök i u-länder med regimerna i dessa länder inte har diskuterat frågan om demokrati eller diktatur och talat om för dem att de skall införa demokrati. Ja, jag skulle vilja se herr Bengtson som ledamot av en eventuell kommande borgerlig regering resa runt i Afrika och tala om för afrikanerna att de skall införa demokrati. Och det kommer de naturligtvis att omedelbart göra, om herr Bengtson säger till.

Varubiståndet är den nya stora frågeställningen i årets biståndsdebatt. En hel del kritik har riktats mot regeringen och utrikesdepartementet därför att man har tagit upp varubiståndet på det sätt som skett. Om det är några som tror att vi har haft en väldigt omfattande och uppsplitande debatt, så skulle jag vilja säga att visst har vi haft en debatt men inte en omfattande debatt och inte en uppsplitande debatt. Kretsen av dem som har deltagit i den är ändock ganska liten, och den här debatten har gått den stora allmänheten praktiskt taget helt förbi. Det är dessa tyckande personer, inte minst på akademikerfältet, vilka är aktiva i vårt samhälle som har talat om hur uppåt väggarna det förslag är som nu har presenterats. Ja, t. o. m. herr Måbrink tycker att förslaget är tokigt och att det inte har någon betydelse för sysselsättningen.

Jag tillåter mig ha en annan uppfattning. Jag tror inte att man kan bryta ut vissa saker och säga att de har ingen eller så liten betydelse då det gäller stimulans av sysselsättningen att vi kan strunta i dem. Jag anser att de har större betydelse än vad kanske flertalet tror.

Principen i fråga om varubiståndet innebär en klar frontförändring från regeringens sida jämfört med vad man tidigare har ansett, men jag vill inte kritisera regeringen så där väldigt hårt för denna förändring. När våra biståndsinsatser kommer upp i sådana belopp som de nu börjar göra, tvingas man nog att också se till dessa insatserns effekt på sysselsättningen.

Jag kan försäkra riksdagen och åhörarna att u-landshjälp långtifrån är populär i det här landet. Den är nära nog impopulär, och det kan inte avhjälpas med aldrig så stora anslag för information och propaganda. Jag vet det mycket bra, eftersom jag reser runt om i landet och träffar

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

människor på arbetsplatser av olika slag. De människorna har sina bekymmer, som de själva anser vara betydande -- och som *är* betydande -- och som vi icke kan bortförklara utan vidare.

U-landshjälpen åtnjuter som sagt ingen popularitet. Det skall vi ha klart för oss, när riksdagen behandlar denna fråga. Om vi har detta klart för oss, får vi också något större förståelse för frågan om varubiståndet.

Utskottet har i denna fråga skrivit ihop sig som det heter, och man förklarar i utskottets skrivning att varuströmmarna i princip skall vara obundna. Ja, det är riktigt. I princip har vi den uppfattningen. Men ingen skall tro att det är möjligt att i praktiken hävda den principen samtidigt som vi säger ja till införandet av varubistånd. Att detta kommer att ha en effekt i den riktning regeringen avsett är helt självklart.

Jag skall säga riksdagen, att jag själv inte är så tillfredsställd med det förslag regeringen presenterat i detta avseende. Öppet vill jag säga, att jag personligen skulle ha föredragit att vi hade sträckt ut perioden något år för enprocentsmålets uppnående i stället för att behöva gå den här vägen. Hade vi fått ett sådant förslag från regeringen, skulle det mött ett ännu större motstånd än förslaget om varubistånd. Men jag tror att det i längden skulle ha varit minst lika klok politik att framlägga ett sådant förslag som det förslag vi nu är i färd med att genomföra och som jag här tillstyrker.

I utskottets betänkande behandlas en lång rad av vad man kunde kalla detaljfrågor som i grunden dock är ganska stora och betydelsefulla. En sådan fråga är u-ländernas industrialisering, vilken någon av de föregående talarna betecknade som viktig. Självklart är den viktig. Att kunna få en industrialisering till stånd i utvecklingsländerna utgör något av en nyckel till hela deras ekonomiska utveckling. Utan en industrialisering av utvecklingsländerna kommer man heller inte att lyckas hjälpa dessa länder ekonomiskt till en annan och bättre situation.

Jag vill beteckna detta som en av huvudfrågorna i betänkandet. Samtidigt vill jag säga att den är mycket svårlöst. Vi skall komma ihåg att vi under flera år haft ett creditsystem i u-länderna vilket vi gott kan betrakta som ett misslyckande. Det är nu på väg att förändras, och jag hoppas att förbättringar och större framgångar skall nås, men helt övertygad kan man inte vara förrän det nya systemet tillämpats någon tid och vi har sett effekterna av detta.

Herr talman! Jag vill med dessa kommentarer och synpunkter kring framför allt enprocentsmålet och varuhjälpen yrka bifall till utrikesutskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion med herr Geijer om varubiståndet. Jag hinner inte göra det. Eftersom vi har diskuterat ihop oss i utrikesutskottet, finns heller ingen anledning därtill. Jag vill bara notera, att herr Geijer ansåg det vara en klar frontförändring från regeringens sida på den här punkten.

Herr Geijer sade att han hellre sett att man skjutit upp den period inom vilken enprocentsmålet skulle uppnås. På något sätt gjorde väl herr Geijer detta litet omedvetet genom felsägningar; två gånger talade han om

att vi skall uppnå målet 1975/76. Det gäller ju 1974/75, men det låg kanske en undermedveten reaktion bakom hans felsägning.

Det var intressant att notera att herr Geijer inte trodde att regeringen bestämt sig för hur den skall göra med uppfyllandet av enprocentsmålet, om den får sitta kvar nästa år. Vi får väl höra vad utrikesministern har att säga på den punkten. Men herr Geijers uttalande var intressant.

Herr Geijer sade att det kan uppstå sådana krissituationer att det kan bli besvärligt att genomföra detta. Javisst! Han nämnde valutautströmning bl. a. Under årens lopp har vi ofta talat om att det kan uppstå situationer då det blir möjligt. Kommer vi in i det läge som rådde 1969 eller i ett där man måste förhindra ett sådant har jag full förståelse för att det kan bli besvärligt.

Herr Geijer sade att det återstår mycket att göra i Sverige och att detta måste vägas mot vad man kan göra för de fattiga länderna. Ja, det är självklart. Det gör vi alltid. Vi måste avväga. Det är vad u-länderna själva måste göra. Jag påpekade att deras stora investeringar till 85 procent åstadkommits genom eget sparande. Det har då rört sig om mycket smärtsamma beslut. De har fått hindra folk från att köpa nödvändighetsvaror därför att landet måste satsa på längre sikt. Men sådana avvägningar får vi alltid göra, herr Geijer. För oss skulle det inte betyda mera än att vi under några veckor skulle skjuta upp att höja vår standard för att uppnå enprocentsmålet. Sedan skulle vi kunna fortsätta som om ingenting hade hänt. Det är inte fråga om mera än att fördröja höjningen av vår standard under några veckor. Men även detta innebär en avvägning mellan olika ändamål.

Om herr Geijer hade röstat med oss 1970, 1971 och 1972 och våra förslag hade genomförts, hade det varit lättare att uppnå detta mål, för då hade vi inte fått detta väldiga gupp uppåt. Om herr Geijer röstade med oss nu och förordade att SIDA skulle få planera på en 35 procent högre nivå, skulle det vara lättare att genomföra detta med god verkan. Att herr Geijer över huvud taget ifrågasätter allt detta, tyder på att herr Geijer för sin del har svarat att det inte går att klara enprocentsmålet. På herr Geijers direkta fråga vill jag svara att jag vill verka för det. Det är tydligen där vi har delade meningar.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det var med goda förhoppningar man hörde de första orden i herr Geijers tal, då han skulle ägna sig åt enprocentsmålet. När han slutat sitt anförande, var det fortfarande lika oklart. Om man skulle försöka gissa sig till en sammanfattning av hans anförande var väl den att vi inte skulle uppnå målet 1974/75. Men det kan ju bestyrkas om det var så.

Herr Geijer sade vidare att regeringen förmodligen ännu inte behandlat vad den har för avsikt att göra. Det vore att dra en märklig slutsats, om man säger att regeringen inte vet vad den vill. Tidigare har det i alla fall sagts att vi skulle uppnå enprocentsmålet.

Herr Geijer står för utskottets betänkande i fråga om enprocentsmålet. På s. 7 heter det: "Utskottet konstaterar att de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen ligger i linje med den av statsmakterna antagna utbyggnads-

planen, som syftar till enprocentsmålets uppnående under budgetåret 1974/75." Har herr Geijer skrivit på och varit med om detta? Vad betyder det egentligen? I fråga om enprocentsmålet blir det allt oredigare från socialdemokraternas sida.

Jag är helt medveten om att man kommer att få avstå någonting om man skall komma upp till enprocentsmålet. Det får vi göra nu också. Med 1 562 miljoner kronor kunde vi göra mycket i Sverige. Det är hela vägen fråga om att avstå. Det blir det här också.

Det är självfallet att vi kommer att få avstå från vissa saker. Jag vill då uttryckligen säga ifrån i fråga om vad statsministern sade i Aftonbladet i går. Han sade att det skulle innebära ett stopp i reformpolitiken om det blir en annan regering. Detta gäller inte för centerns del. Det är en tolkning som är osann och felaktig. Men statsministern har ofta en stor benägenhet att tolka de andra partiernas meningar och tala litet om vad han själv vill.

Sedan frågade herr Arne Geijer hur det skulle bli med en annan regering. Ja, svenska folket får i höstens val i demokratisk anda ge sin mening till känna. Därefter får vi se vilken regering det blir. Jag hoppas i motsats till herr Geijer att det blir en annan regering än den nuvarande. Den kommande regeringen får mycket att göra med att klara ut de trassliga affärer som den nuvarande regeringen har ställt till med. För närvarande kan naturligtvis ingenting göras, eftersom vi ännu inte har en ny regering. Men här i kammaren sitter en representant för den nuvarande regeringen som bör kunna uttala sig om vad man tycker om enprocentsregeln.

När herr Geijer talar om en kommande regerings sammansättning vill jag säga att det skrivs ett regeringsprogram innan den tillträder. När vi samregerade med er socialdemokrater skrev vi ett sådant program. Programmet skall innehålla riktlinjer för hur man ämnar agera i vissa kontroversiella frågor.

Beträffande demokratin vill jag säga att man, om man är demokrat, vid alla tillfällen bör säga ifrån att man är anhängare av ett demokratiskt styrelseskick.

Herr MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig till den här frågan om bundet och obundet bistånd få citera ur tidskriften Tiden, nr 3 1973, där följande sägs: "Regeringens uttalanden anger betalningsbalans och sysselsättning som målområden för den nya politiken. Men om biståndet ska kunna bidra till export och sysselsättning som annars inte kommit till stånd, måste det inriktas på att stödja produktion som inte är konkurrenskraftig, dvs. att i u-länderna dumpa produktion som annars inte skulle kunna avsättas på världsmarknaden — exempelvis vissa textilier, skor, byggnadsmaterial, enklare papperskvaliteter etc., produkter som u-länderna själva tillverkar billigare än Sverige och som vi därför håller på att orientera oss ifrån. Erfarenheten visar, att stödköp till sådan industriproduktion inte skapar någon särskilt stor eller varaktig sysselsättning, men att det däremot gör det möjligt för kapitalägarna att göra ytterligare vinster på maskiner och andra investeringar, innan verksamheten definitivt läggs ned. Det är

Nr 72

Onsdagen den

25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

därför inget att förväna sig över, att varubiståndet har sina starkaste förespråkare inom de borgerliga partierna.”

Ja, det där är säkerligen sanning. Nu kröp det också fram – det har sagts tidigare att den breda allmänheten har väldigt liten förståelse för bistånd till u-länderna. Det är klart att det är så när man inte har gått ut med ordentlig information och fört en ordentlig diskussion i exempelvis fackföreningsrörelsen, där ändå herr Arne Geijer är högste basen. Hur vore det att gå ut och tala om att 40 procent, som jag sade i mitt tidigare inlägg, av det nuvarande biståndet stannar inom landet? Nog är det väl ändå ganska uppseendeväckande när man å ena sidan säger att det är en förutsättning för Sverige att vi ger bistånd till u-länderna på deras egna villkor och å andra sidan sviker detta. U-ländernas begäran är att biståndet skall ges helt obundet. Det var exempelvis ett krav från Limakonferensen.

Herr Arne Geijer svarade inte på två frågor som jag ställde. Dessa gällde om man är beredd att ge en större summa i rena pengar till befrielseströrelserna i de portugisiska kolonierna samt anledningen till att man inte har ökat biståndet. Behoven är ju enorma i samtliga dessa tre koloniala länder.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att jag inte tog upp befrielseströrelserna, herr Måbrink, är att dessa senare under debatten skall kommenteras av en annan talesman från utskottet.

Både herr Dahlén och herr Bengtson verkade mycket irriterade över de kritiska synpunkter jag tillät mig anlägga på deras agerande i debatten. Jag har ingen anledning att ändra på vad jag har framhållit. Enprocentmålet – som skall vara uppfyllt budgetåret 1974/75, förlåt herr Dahlén – är en fråga som kommer att presenteras riksdagen i statsverkspropositionen nästa år. Vad regeringen då kommer att föreslå är i varje fall inte bekant för mig. Om utrikesministern har upplysningar att lämna är det hans sak.

Jag vill på nytt betona de ekonomiska svårigheterna att klara detta mål. Herr förste vice talmannen Bengtsons klara uttalande om centerpartiets inställning utgjorde ingen upplysning. Om han skall ge riksdagen ett besked bör han tala om hur de tre koalitionsbröderna ser på denna fråga.

Tillåt mig på nytt framhålla att jag tror att en utfärdning av tidsperioden skulle ha varit lyckligare ur vår synpunkt. Det skulle ha skapat mindre tveksamhet hos allmänheten mot den biståndsverksamhet som vi bedriver och vill bedriva. Kanhända skulle vi ha gjort biståndspolitik en tjänst om vi hade gått på den linjen. Men det är ingenting att tala om nu eftersom vi har valt en annan väg. Den kommer såvitt jag förstår att följas även under kommande år.

Herr Dahlén gjorde en mycket intressant deklARATION då han sade att om vi bara dröjer några veckor med att höja vår egen standard så kan vi fylla alla krav i biståndspolitik. Så enkel är inte frågan, herr Dahlén.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstär inte vad utrikesutskottets ärade ordförande har fått det ifrån att jag skulle ha varit irriterad över det han sade i

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

debatten. Han är en så trivsamt figur att det är mycket svårt att bli irriterad på honom. Jag är det i varje fall inte. Men det är tillåtet att ha en annan mening och även att kunna ha det under något så när anständiga former. Det brukar vi ha i den här kammaren.

Det är inte så lätt, sade herr Arne Geijer, att låta bli att höja standarden under några veckor. När herr Geijer antydde att det var en omöjlighet att uppfylla enprocentsmålet inom den föreskrivna tiden, framhöll jag att den enda börda det skulle innebära för oss att uppnå detta mål var att låta bli att höja vår standard under några veckor. Det är måttet på det ansvar vi har inför u-länderna, och det kan herr Geijer inte bestrida. Det kan bli ekonomiska svårigheter att uppfylla detta mål, sade herr Geijer. Ja, det kan det bli beträffande alla saker, låt oss erkänna det. Vi vet ingenting om utvecklingen. Om socialdemokraterna kommer att föra en så dålig konjunkturpolitik som under de senare åren, blir det givetvis -- vilket vi har påpekat i en motion -- ett motstånd mot att öka biståndet till de fattiga folken, särskilt när vi har rekordarbetslöshet i vårt eget land. Det kan också uppstå andra svårigheter, vilket vi under årens lopp gång på gång har betonat. Men det som här i dag skall prövas är viljan, om vi vill satsa på detta och försöka med alla de medel som står till förfogande. Det är det som kommer att prövas, när vi skall votera om några timmar.

Herr Geijers anförande innebär i stort sett -- om han nu är representativ för den socialdemokratiska riksdagsgruppen -- en återgång till den mer negativa hållning som den socialdemokratiska partistyrelsen presenterade vid kongressen i höstas och som där led nederlag. Det var ju en mer positiv inriktning som vann. Jag tycker att herr Geijer försöker leda den socialdemokratiska riksdagsgruppen tillbaka till partistyrelsens mer negativa hållning. Det är omöjligt att tolka det hela på något annat sätt.

Det är litet pinsamt, inte minst inför de fattiga folken, att socialdemokratin på det här sättet vinglar fram och tillbaka. I varje fall har herr Geijers anförande inte gett något annat intryck än att han nu är tillbaka vid den ståndpunkt som led nederlag på den socialdemokratiska kongressen för ett antal månader sedan. Men, som sagt, vi får väl se vid voteringen. Det är mycket möjligt att herr Geijer har rätt. I så fall beklagar jag det.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är fortfarande mycket oklart först och främst vad regeringen vill men även vad herr Geijer, som tydligen inte har riktigt samma uppfattning som regeringen, vill i fråga om enprocentsmålet. Herr Geijer sade att regeringens ståndpunkt kommer att presenteras vid uppläggningsen av följande budgeter. Enligt beslutet 1968, som var ett principbeslut, skulle vi komma fram till en procent. Har man ändrat sig? Skall vi få ett besked i dag? Vi har inte fått det tidigare.

Herr Geijers ståndpunkt var något klarare nu, för han sade att han trodde att en uttjänning av perioden hade varit lyckligare. Men då hade man gett upp enprocentsmålet till 1974/75. Det kan hända att det enligt herr Geijers uppfattning är klokare, men detta är ett besked om herr

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Geijers personliga uppfattning. Vilken inställning det socialdemokratiska partiet har vet vi ännu inte; kanske vi får veta det senare i dag.

Jag är helt medveten om att det föreligger stora ekonomiska problem. Dessa problem har emellertid delvis orsakats av att regeringen inte följt den anvisning som SIDA gett och som vi har strävat efter, nämligen att låta ökningen bli jämnare. I stället står man helt plötsligt inför att man skall skaffa fram 820 miljoner i stället för 313 miljoner, som är årets summa. När man planerar på det sättet, blir det som det nu är.

Sedan gällde det vem som skall ge besked. Herr Geijer nöjde sig med det besked jag gav från centerns sida, men han ville att jag skulle tala för alla tre mittenpartierna. Nej, herr Geijer, jag talar varken för folkpartiet eller för moderaterna. Jag begär inte, fastän den socialdemokratiska regeringen klarar sig med kommunisternas hjälp, att socialdemokraterna skall ge någon deklaration även för kommunisterna. Det får de väl göra var för sig. I reservationerna finns också förklaringar till var partierna står i det här fallet, så det behöver man inte tala om ytterligare.

Sedan undrar jag över vad herr Geijer egentligen står. I egenskap av utskottsordförande står han för följande uttalande i betänkandet: "Utskottet konstaterar att de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen ligger i linje med den av statsmakterna antagna utbyggnadsplanen, som syftar till enprocentsmålet uppnående under budgetåret 1974/75." Vilket är riktigt: Herr Geijers uttalande om en uttänjning av perioden eller hans uttalande i egenskap av utskottsordförande? Det kanske finns tid för ännu en replik, där vi kan få besked om huruvida socialdemokratins ståndpunkt är den ena eller den andra i det här fallet.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Bengtson vill jag säga att mitt resonemang här kring enprocentsmålet motsvarar den uppfattning som jag själv har fört till torgs och som jag fört till torgs redan för ett år sedan i debatten. Det som är skrivet i utskottsbetänkandet är ett återgivande av det principbeslut som fattades av riksdagen 1968, vilket principbeslut regeringen har följt år efter år fram till och med den proposition som nu ligger. Märkligare är det inte. Det är ett fastslående från utskottets sida av att regeringen har följt riksdagsbeslutet 1968. Det finns ingen anledning att nu göra något särskilt uttalande om detta.

Att vi kommer att vara i den situationen att vi det sista budgetåret som det här är fråga om måste anslå mer än 800 miljoner beror inte på att riksdagsbeslutet 1968 var felaktigt, utan det beror helt enkelt på att den ekonomiska utvecklingen i landet har sprungit förbi oss och förbi det beslut som riksdagen fattade. Bruttonationalprodukten har med andra ord vuxit mycket snabbare än vad som förutsattes 1968. Det är denna större summa som skall uppnås 1974/1975. Det är det som skapar problem. Jag anser att man hör tillägga det för att åhörarna inte skall få en felaktig bild.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Det vore frestande att omedelbart och i ett sammanhang fullfölja debatten om enprocentsmålet, men jag skall uppskjuta mina

synpunkter på denna fråga till en något senare del av mitt anförande.

Jag vill inleda mitt inlägg i denna bistandsdebatt, som jag betraktar som ett viktigt element i utformningen av svensk biståndspolitik, med att anlägga vissa principiella synpunkter på vår biståndspolitik. Jag gör det därför att det är viktigt med den enighet som vi i stor utsträckning har uppnått kring principerna för vår biståndspolitik. Det är viktigt att denna enighet också blir preciserad och klargjord. Det är viktigt därför att biståndspolitiken – som flera talare har sagt; både herr Dahlén och herr Turesson var inne på det - är en väsentlig del av vår utrikespolitik. Enigheten kring vår utrikespolitikens grundinriktning är en nationell utrikespolitisk tillgång. Uppslutningen kring den svenska biståndspolitikens huvudprinciper, som är mycket större än vad som ofta framgår av våra debatter här eller av antalet reservationer i utrikesutskottets betänkande, har ett utrikespolitiskt värde. Den har också, menar jag, ett värde för att även i fortsättningen förankra biståndspolitiken hos en allmän opinion i vårt eget land.

Det är en självklarhet, herr talman, men även självklarheter kan ibland behöva upprepas: *utgångspunkten för vår biståndspolitik måste vara vår uppfattning om utvecklingsländernas faktiska situation och utvecklingsprocessens allmänna krav och villkor.* Att analyser härav måste ligga till grund både för utformningen av vår bilaterala utrikespolitik och för vårt uppträdande i internationella organisationer har jag understrukit i många debatter, senast i förra årets debatt här i riksdagen. Jag angav det som en väsentlig utgångspunkt också för den nyligen tillsatta biståndsutredningens arbete.

I den analysen har vi alla en mycket god hjälp av u-ländernas egen syn på sina problem. Jag skulle nästan vilja gå så långt att jag påstår att det med all säkerhet är den bästa startpunkten för vår analys. Vi kan också konstatera i dag att det i diskussionen, såsom den förs i och av u-länderna själva, under senare år har uppstått en allt högre grad av enighet och samstämmighet i synen på vad som är väsentligt för utvecklingspolitiken. Jag tänker särskilt på det utomordentligt starka understrykande som u-länderna själva gör av rätten för deras del att självständigt bestämma utformningen av både ekonomi och samhällsutveckling i det egna landet – och att göra detta utan inblandning utifrån. Man har upprepade gånger slagit fast att en utveckling icke är möjlig utan nationell suveränitet. I den mån någon anser sig behöva bevis för att denna ståndpunkt är riktig, finner han det påtagligaste beviset i situationen i de delar av tredje världen som fortfarande är underkastade kolonialt förtryck. Ingenstans är analfabetismen så utbredd som i Portugals kolonier i Afrika – eller för den delen också i Namibia – och ingenstans är sjukvården så underdimensionerad och ekonomin så ensidigt utformad för att tjäna andra intressen än den egna befolkningens som just i de områdena.

Men krav på reellt oberoende kommer i dag inte bara från de delar av världen som fortfarande faktiskt befinner sig i ett formellt kolonialt system. Det som har konstituerat många, ja flertalet u-länder som sådana är ju att de har levat under ett drygt århundrade av kolonialt välde. Spåren av den utvecklingen utplanas inte under ett eller ett par årtionden av nationell politisk självständighet. Det är kolonialtidens ekonomiska

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

relationer inom u-länderna och mellan u-länderna och moderlandet som fortfarande präglar mycket av u-ländernas aktuella situation och som har byggt in hinder i de samhällena för en utveckling. Detta betyder alltså att kolonialismen inte bara är ett historiskt skede som vi kan betrakta som tillhörande det förflutna, utan verkningarna av kolonialismen upplever vi fortfarande i u-ländernas samhällen i dag. Därför är det en fullt logisk konsekvens av kravet på självständighet och frigörelse när u-länderna i ökad utsträckning kräver kontroll över de egna naturtillgångarna.

Den svaga industriella traditionen i u-länderna, bristen på tekniker och bristen på kunnande skapar likaså – det har flera talare varit inne på här tidigare – ett naturligt intresse för utländska investeringar i u-världen. Detta intresse är naturligt därför att sådana investeringar är en form för överförande av ett kunnande som saknas i dag. Men det är lika naturligt att kravet också ställs att dessa investeringar utformas så att de anpassas till de nationella utvecklingsmålen, med andra ord att de utländska investeringarna inte tillåts innebära att kontrollen över u-landets egen ekonomi förläggs till eller tillåts kvarligga i utlandet.

U-ländernas befolkning är inte – det har också framhållits av tidigare talare här – betjänt av en industrialisering som begränsas till isolerade enklaver, enklaver för utvinning och export av t. ex. naturtillgångar. De knappa resurserna av både kapital och kunnande behöver inriktas på en allsidig utveckling av u-ländernas egna samhällen. De behövs för en produktion av billiga masskonsumtionsvaror, för en fortsatt industrialisering och då en arbetskraftsintensiv industrialisering samt inte minst för en effektivisering av jordbruket. Resurserna behövs vidare för ökade insatser för utbildning och hälsovård.

U-ländernas knappa resurser måste alltså med nödvändighet genom en mycket hård prioritering planeras för en politik som är inriktad på att tillgodose folkmajoritetens behov.

Men skall en sådan utveckling bli möjlig kan det bara ske om u-länderna får tillfälle att planera den egna samhällsutvecklingen efter egna värderingar och efter en mobilisering av de egna resurserna. I hela den tredje världen framstår i dag en sådan mobilisering som ett helt avgörande element i en framgångsrik utvecklingsstrategi. Men samtidigt som den är nödvändig och avgörande, upplever vi också hur den försvåras och förhindras av utvecklingshämmande ekonomiska och sociala strukturer, som bl. a. avspeglar sig i en utomordentligt ojämn inkomst- och ägandefördelning, ofta ett arv från kolonialmakternas tid.

En social rättvisepolitik i u-länderna är instrumentet för att göra u-ländernas befolkningar beredda till de väldiga uppoffringar som utvecklingsprocessen med nödvändighet ålägger dem. En framgångsrik utvecklingsprocess innebär nämligen att u-länderna måste avstå från dagens konsumtion för att göra investeringar i morgondagens samhälle. Det är den investeringen som kan föra u-ländernas befolkning framåt, inte uppoffringar för att höja en överflödskonsumtion hos ett privilegierat fåtal i det egna landet och heller självfallet inte uppoffringar som framför allt eller i väsentlig utsträckning innebär inkomstöverföringar från u-landet till utlandet.

Jag tror att det i dag råder en allt större enighet om att den sociala

rättvisans väg mot utveckling i u-länderna är den enda väg som kan erhålla aktiv medverkan från det egna folket. Den representerar den enda möjliga vägen till en positiv utveckling.

Jag har i största korthet velat peka på denna bakgrund för att visa - om inte i meningen "bevisa" så ändå i meningen "illustrera" - hur målen för det svenska biståndet överensstämmer med de faktorer som u-länderna själva framhåller som särskilt väsentliga för sin egen utveckling. Men det är inte bara så att den svenska biståndspolitikerna på detta sätt är förankrad i u-ländernas egna värderingar. Målen för vår biståndspolitik har samtidigt också - och jag menar att det är en väsentlig del av dess styrka - en stark förankring i det svenska samhället.

När vi stöder strävanden efter nationellt och ekonomiskt oberoende i tredje världen är den politiken ett uttryck för de principer som vi allmänt hävdar bör råda i förbindelserna mellan staterna och som vi ju också i hög grad kräver för egen del. När vi lämnar vårt stöd till ansträngningarna att åstadkomma en utveckling präglad av ekonomiskt och socialt framåtskridande i u-länderna svarar detta också mot viktiga mål för vår egen inhemska politik.

Det är, herr talman, u-ländernas erfarenheter som har väglett oss när vi under 1960- och 1970-talen har konkretiserat målen för vårt bistånd och också när vi har sökt vägar och metoder att främja de uppställda målen. En huvudlinje i den svenska biståndspolitikerna är därför att det är u-ländernas egen utvecklingspolitik, deras egna prioriteringar, som skall avgöra biståndets inriktning och utformning på samma sätt som de självfallet styr användningen av u-landets egna resurser. Jag vill understryka att en sådan inställning är en konsekvens av vår allmänna anslutning till den nationella suveränitetsprincipen. Respekt för den principen är u-ländernas liksom också vårt eget lands och andra små staters bästa skydd mot yttre inblandning i den inre politiken.

Den väg som vi har valt - och vi har valt vägen under en mycket bred anslutning i Sveriges riksdag - utgår från övertygelsen om att bara en av u-ländernas regeringar förd utvecklingspolitik med ett starkt folkligt stöd och förankring i u-landet kan åstadkomma de nödvändiga förändringarna i u-ländernas samhällen. Det är vår fasta övertygelse att u-landsregeringarnas politiska vilja att driva en utvecklingspolitik i sin egen folkmajoritets intresse aldrig kan ersättas av den politiska viljan hos biståndsgivarna. Vi kan genom bistånd överföra kunskap, kapital och teknik till u-länderna, men vi kan aldrig, herr talman, överföra politisk vilja.

Låt mig, herr talman, också upprepa vad jag underströk i förra årets biståndsdebatt - och det finns anledning att understryka det mot bakgrund av vissa reservationer och också av vad som har sagts tidigare i debatten, framför allt av herr förste vice talmannen Bengtson och herr Turesson -, nämligen att det politiska och ekonomiska systemets klassificering inte på något sätt får påverka länderval och länderfördelning i svenskt bistånd. Det avgörande är och måste vara den utvecklingspolitik som faktiskt förs. En noggrann och allsidig analys av den politiken måste ligga till grund för varje ländervalsbeslut.

Herr Turesson talar här, och har också gjort det i sin reservation, på

ett som jag uppfattar det nedlåtande sätt om politiska värderingar och ifrågasätter vad de politiska värderingarnas innehåll och fundament egentligen är. Därför vill jag framhålla att de värderingarna finns mycket klart redovisade i de deklarerade målen för vårt bistånd, och kring de målen har det alltid, dess bättre, rätt enighet mellan partierna – såvitt jag förstår måste den enigheten i grunden också omfatta herr Turesson.

De övergripande målen för vår biståndspolitik är de som uttrycker de politiska värderingar som har styrt och styr vårt länderval. Det är de värderingarna – låt mig upprepa dem på nytt: social rättvisa, demokrati, nationellt och ekonomiskt oberoende – som ligger till grund för en analys och en prövning av den förda utvecklingspolitiken i de u-länder som kommer i fråga som huvudmottagare av svenskt bistånd.

Herr Turesson har svårigheter att acceptera den här uppläggningsen av biståndspolitik, och man kan fråga sig vad det egentligen beror på. Han har själv gett en förklaring i sin reservation. Han säger att de politiska värderingarnas styrning av vår politik skulle kunna äventyra en bred uppslutning bakom den svenska u-hjälpen.

Jag har väldigt svårt att förstå det resonemanget, herr Turesson, för det skulle betyda att det skulle vara stötande för delar av den svenska opinionen att vi väljer, efter måttet av vår förmåga, att bygga ut vårt direkta bistånd till sådana u-länder vilkas regeringar för en enligt vår uppfattning anständig utvecklingspolitik. Jag kan inte förstå att uppslutningen bakom vårt bistånd skulle minska av att vi på detta sätt i första hand söker bistå u-länder där den ekonomiska och sociala politiken utformas i den överväldigande folkmajoritetens intresse. Tvärtom skulle jag kunna se en mycket besvärligare situation – och själv också ha mycket lättare att förstå en häftig reaktion – ifall motsatta riktlinjer skulle leda vår biståndspolitik. Och jag tror att i grunden vill nog inte herr Turesson heller bestrida detta.

Även när det gäller mittenpartiernas princippreservation i utskottsberäkningen förekommer, tycker jag, litet för mycket diskussion om politiska system och systemtillhörigheter. Man säger t. ex. där att det ur biståndssynpunkt är en fördel att få erfarenhet av utvecklingssamarbete med länder som har olika politiska förhållanden och olika politiska system. Är det mittenpartiernas mening att vi först bör konstatera den politiska systemtillhörigheten, den politiska etiketteringen av respektive u-lands samhällsskick, och efter en sådan etikettering göra någon form av jämn fördelning mellan olika system? Skall vi uppsätta såsom ett särskilt mål för vår politik att hitta mottagarländer med en liberal regering, med en konservativ, med en socialdemokratisk, med kommunistisk, kanske också för vår inhemska rättvisas skull med centerpartistisk regering – fastän det senare kanske skapar vissa svårigheter?

När man kommer in på sådana tankar – och jag menar att de är oklart uttryckta av mittenpartierna – hamnar vi i den rätt orimliga konsekvensen att den politiska systemtillhörigheten skulle ligga till grund för vårt länderval. Det skulle i sin tur innebära att det inte längre skulle vara en värdering av den faktiska utvecklingspolitiken utan en värdering av det politiska systemet som skulle bestämma vårt länderval.

Om vi skulle glida åt det hållet, skulle det just innebära något som det

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

finns starka skäl att varna för, nämligen en politisering av vårt bistånd, en politisering som i grunden skulle utgå inte från den politiska verkligheten i u-länderna utan från de politiska systemens utseende och från värderingar i den utvecklade världen, särskilt i Sverige och i Europa.

Det kan vara skäl att inför sådana här resonemang upprepa och erinra om vad statsutskottet sade i sitt utlåtande redan vid 1970 års riksdag, nämligen att det är utomordentligt vanskligt att göra en schematisk uppdelning av u-länderna efter etiketter av detta slag. Jag menar också att ur biståndssynpunkt är det i grunden av föga intresse vilket politiskt system ett u-land hänförs till. Det avgörande är och måste vara den förda utvecklingspolitikens faktiska innehåll.

När jag har sagt detta vill jag gärna göra det tillägget att det finns mycket i mittenpartiernas principmotion kring det här ämnet som jag kan ansluta mig till. Att jag tagit upp saken här beror mest på att jag på denna punkt finner en osäkerhet som jag menar kan bli farlig, om vi inte klargör den och förhoppningsvis sedan gemensamt kan avlägsna den.

Jag tror också att jag får hänvisa -- detta innebär ytterligare en komplimang till mittenpartiernas principmotion - herr Turesson och även, förstod jag med en viss förvåning, herr förste vice talmannen Bengtson till att studera mittenpartiernas motion för att förstå varför Cuba och Chile bör ingå som huvudmottagare av svenskt bistånd. Där har nämligen mittenpartierna med en, vill jag gärna säga, glädjande klarhet och fasthet anslutit sig till regeringens linje, och det bör väl bli en av de uppgifter -- det blir tydligen flera - där mittenpartierna får ta hand om moderaterna. Det kan ju vara en bra förövning för kommande överläggningar, och jag skall därför inte uppta tiden med att diskutera den frågan med herr Turesson.

Det vore fel att även i ett aldrig så kort men principiellt anförande om svensk biståndspolitik gå förbi den betydelse som vi traditionellt har lagt vid och som vi i dag lägger vid vårt aktiva deltagande i FN:s arbete på biståndspolitikens område -- ett deltagande som det också är vår ambition att fullfölja.

Jag vill här särskilt understryka, det normskapande arbete kring utvecklingsproblemen som pågår i FN och FN:s fackorgan därför att det har ett så nära samband med de grundläggande riktlinjerna för vår biståndspolitik. Det är sant att vi ibland får höra att FN:s resolutioner i dessa frågor inte är bindande för medlemsstaterna och att de därför bara skulle innebära ord och fraser utan någon politisk relevans. Mot den bakgrunden skulle det då finnas två reaktioner på FN-gruppens arbete. Den ena slutsatsen skulle vara att eftersträva att FN:s resolutioner och förslag i fråga om utvecklingspolitiken - och det kan finnas argument för att föra samma resonemang när det gäller andra delar av FN:s verksamhet -- skall bli bindande för medlemsstaterna. Den andra slutsatsen skulle vara att FN:s arbete, om nu detta icke går att realisera, saknar värde.

Jag menar att båda dessa reaktioner är felaktiga. De normer och förslag som utarbetas i FN och även i FN:s fackorgan när det gäller u-ländernas utvecklingsstrategier kan inte göras bindande. De kan inte och skall inte göras bindande helt enkelt därför att u-ländernas politiska liv skall inte och kan inte förläggas till FN. Världsorganisationen kan lika

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

litet som enskilda biståndsgivare eller grupper av biståndsgivare skapa de politiska förutsättningarna för utvecklingen – ansvaret för detta måste alltid vila på respektive land självt. Men det hindrar inte att FN:s arbete har en viktig politisk effekt både på u-länderna själva och på de bidragsgivande i-länderna. Det är ett skäl för oss att när det gäller biståndspolitiken, liksom när det gäller miljöpolitiken och när det nu snart kommer att gälla befolkningspolitiken, lägga en stor och växande vikt vid FN:s uppgifter och göra allt vad på oss ankommer för att FN:s roll skall bli så effektiv och vägledande som det över huvud taget är möjligt.

Jag sade, och det är inte alls något originellt, att vår biståndspolitik måste ses som en viktig del av vår utrikespolitik. Och när vi har valt riktlinjer för biståndspolitiken som är konsistenta med riktlinjerna för vår utrikespolitik i stort, så har detta inte kunnat undgå att leda till att också vår biståndspolitik ibland blir kontroversiell. Det skall vi inte förvåna oss över. När vi stöder de krafter i tredje världen som verkar för en utveckling präglad av social och ekonomisk utjämning samt nationellt och ekonomiskt oberoende, så måste den politiken med nödvändighet bli kontroversiell. Den blir det därför att vi stöder en utveckling som befinner sig i och måste komma i konflikt med starka intressen.

Detta gäller också den viktiga och, därom är jag övertygad, i framtiden allt viktigare del av vår biståndspolitik som rör stödet till de nationella befrielseörelserna. Vi lämnar humanitärt bistånd till de rörelserna, och vi gör det i växande omfattning. I statsverkspropositionen och i utskottets förevarande betänkande har herr Måbrink i och för sig svaret på sina frågor om i vilken takt vårt bistånd kommer att växa.

Det är ett humanitärt bistånd, och så länge den väpnade befrielsekampen pågår kommer det att förbli ett sådant bistånd. Jag tycker att också herr Måbrink borde förstå att det inte är möjligt för ett land som Sverige att ge hjälp i form av direkta penningtransaktioner. Vårt bistånd är ett humanitärt bistånd baserat på FN-resolutioner. Men självfallet är det inte bara ett bistånd till enskilda människor som lever i utomordentligt svåra förhållanden. Det faktum att vi lämnar humanitärt bistånd till befrielseörelserna och till folket som bor i det av befrielseörelserna behärskade områdena – och att vi gör det i en snabbt stigande omfattning – innebär samtidigt ett politiskt ställningstagande, som vi följer upp i diskussioner om dessa frågor i Förenta Nationerna.

Denna politiska innebörd av stödet till befrielseörelserna innebär självfallet också en motsatsställning till i första hand Portugals kolonialvälde men naturligtvis också till dem som har ett intresse att detta välde konserveras. Detsamma gäller stödet till Zambia, Botswana, Chile och Nordvietnam. Det stödet är i samtliga fall dels ett direkt humanitärt stöd, ett utvecklingsstöd för de enskilda människorna och för folkmajoriteten i länderna, men samtidigt har det en effekt riktad mot de krafter som vill förhindra den slutliga koloniala frigörelsen i Afrika och de här nämnda ländernas strävan efter nationellt och ekonomiskt oberoende.

Mot den bakgrunden, herr talman, skall vi inte finna det annat än naturligt att inriktningen av den svenska biståndspolitiken blir föremål för angrepp och kritik. Jag menar att vi måste och kan leva med den kritiken, men vi kan inte acceptera och kommer inte att acceptera

utgångspunkten för den.

Jag anser, herr talman, att det är en styrka att vi kan möta denna kritik med en total enighet mellan partierna i Sveriges riksdag när det gäller uppslutningen kring målen för den svenska biståndspolitik. Det föreligger också en mycket bred uppslutning — herr Turesson gör egentligen bara i det totala spektrum marginella avvikelser — bakom det politiska och materiella stödet till såväl de nationella befrielseförelserna som u-ländernas strävan över huvud taget efter nationellt och ekonomiskt oberoende.

Hur kommer, herr talman, mot den här bakgrunden de problem in som tagits upp i den föregående debatten, ofta fullföljda med direkta frågor till mig som regeringsrepresentant? Jag vill framför allt kommentera två av de frågor som varit uppe, nämligen enprocentsmålet och varubiståndet. Jag vill också gärna undanröja eventuella missförstånd, i den mån sådana verkligen finns, om regeringens inställning till riksdagens medverkan i biståndspolitik. Slutligen skall jag också beröra något av vad herr Turesson sade om vår biståndsverksamhets administrativa hantering och upplägning.

För att börja med enprocentsmålet: Den debatt som förts i dag påminner, av naturliga skäl, rätt mycket om den diskussion vi förde här för ett år sedan. Regeringen har deklarerat sin ståndpunkt i enprocentsfrågan flera gånger under det senaste året. Det finns ett riksdagsbeslut om att målet skall vara att biståndsanslagen skall öka med 25 procent per år och därmed uppnå 1 procent av bruttonationalprodukten budgetåret 1974/75. Det är ett beslut som riksdagen anslutit sig till, och den politiska viljan bakom beslutet har varit oförändrad år efter år. Det är också, vilket en del talare här erinrat om, ett beslut som har en utomordentligt stark förankring i mitt eget parti — något som bekräftades icke minst vid den partikongress som ägde rum i höstas.

Nu vet vi att enprocentsmålets förverkligande anslagstekniskt för med sig den konsekvensen att 25-procentiga årliga höjningar, som man tidigare räknade med, inte är tillräckliga. Insikten härom har gradvis blivit allt klarare. Vi kan nu presentera siffror på vilken ökning av anslagen, både i kronor och i procenttal, som skulle vara erforderlig för att vi 1974/75 skulle uppnå 1 procent av bruttonationalprodukten. De siffrorna behöver jag inte upprepa. De har nämnts här tidigare.

Men låt mig bara, innan jag nu går in i bedömningen av situationen och regeringens ställningstagande, i pedagogikens intresse förklara hur denna situation har uppstått — dvs. att den tidigare förutsatta ökningen med 25 procent per år visat sig inte vara till fyllest. Det är inte, såsom ibland sägs, beroende på att vi så snabbt har blivit så mycket rikare. Det är inte så att den reella bruttonationalprodukten stigit snabbare än vi väntade 1968. Vad som har hänt är framför allt — och detta är ett öde som vi delar med alla andra industristater — att vi har haft en prisstegring som varit snabbare än vi räknade med 1968; vi har haft en prisstegringsperiod i den internationella ekonomin, i den industriella världens ekonomi och i Sverige. Vi har också — vilket vi inte skall glömma bort i sammanhanget — genomfört omläggningar av vårt skattesystem som inneburit minskningar av den direkta skatten och öknings av den

Nr 72

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

indirekta skatten, vilket fått en omedelbar effekt på enprocentmålets anslagsmässiga omfattning.

Regeringen har — i fjol och i år — ansett att den enda ståndpunkt som vi kan inta är att öppet redovisa situationen. Det har sannerligen inte förekommit någon tvetalan, något döljande av avsikter i denna fråga. Vi har sagt precis hur läget är och vilka anspråk det ställer på budgeten, på riksdagens ledamöter och på de svenska skattebetalarna. Vi har redovisat det i fjolårets budget, och vi kommer i början av maj i år i kompletteringspropositionen att mera i detalj redovisa vilken innebörden är budgetmässigt av en ökning till 1 procent 1974/75 och 1975/76. Jag tror, herr talman, att det skulle vara en fördel om vi i denna diskussion gjorde klart för oss att det i grunden är dessa två alternativ nästa års riksdag kommer att ställas inför.

Man frågar nu: Men varför har inte regeringen bestämt sig? Vad regeringen har sagt — jag upprepar det — är: Våra ansträngningar är inriktade på att fullfölja riksdagens beslut att 1974/75 realisera enprocentmålet. Men det är inte möjligt att med bevarad trovärdighet i dag binda sig för att detta under alla omständigheter kan genomföras. Vissa inslag i utvecklingen har gjort oss mindre pessimistiska, om vi skall använda den termen, än vi har varit tidigare. Men, som utrikesutskottets ordförande sade, det är icke rimligt för någon regering och icke heller för denna regering att i dag fastställa vilken budgetavvägning som kommer att i januari 1974 framstå som den ur den långsiktiga biståndspolitikens och det svenska folkets intressen riktiga budgetavvägningen.

Det finns ingen i den nuvarande regeringen som är beredd att i dag säga det. Vi har redovisat vilken situationen är. Vi har redovisat vår politiska vilja. Vi vet inte vem det är som lägger fram budgeten för 1974/75. Om den arbetshypotes som det är rimligt att vi arbetar under och som jag hoppas blir verklighet — men det vet jag ingenting om — är riktig och om det alltså är den nuvarande regeringen som lägger fram nästa års budget, så kommer riksdagen att ha fullständig frihet att ta ställning till det förslag som då föreligger. Vi binder varken oss själva eller någon opposition med årets beslut när det gäller att fatta ett alldeles bestämt beslut nästa år. Vi vet att det inte finns några tekniska spärrar för att förverkliga enprocentmålet i den budget som läggs fram i januari nästa år. Ingen kommer att kunna åberopa detta. I den meningen är vår handlingsfrihet icke alls bunden.

Jag vet egentligen inte vilket besked det är som herrar Dahln och Bengtson väntar sig av regeringen mer än en upprepning av det besked som har lämnats många gånger tidigare. Jag tycker att det är något fariseiskt när de mot bakgrund av sitt eget agerande framställer regeringen såsom den som inte lämnar något besked. Det är framför allt herr Dahln som har förmåga att göra det, men herr Bengtson kan ibland vara rätt framstående han också.

På vilken punkt har regeringen uttryckt sig oklart? På vilken punkt försöker vi vilseleda er eller någon annan? Och vilket besked är det ni själva lämnar? Det har herr Arne Geijer efterlyst, och jag finner att herr Geijers fråga fortfarande är helt obesvarad. Det är verkligen ett fikionlöv av ynkligaste slaget när herr Dahln låtsas att ett beslut om ökning av

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

planeringsramen för SIDA – detta kommer vi att få votera om senare – från en 25-procentig höjning till en 35-procentig ökning skulle på något sätt förändra denna situation. Det förändrar den inte det minsta!

En viss oro känner man onekligen inför en borgerlig regerings agerande – det är en oro som gäller icke bara denna fråga, det är en oro som genom själva sättet att resonera smittar av sig också på andra frågor. Herr Dahlnén säger, och även herr Geijer var inne på detta, att det inte är något stort och allvarligt problem att höja de här anslagen – i en situation, vilken vi alls icke nu kan överblicka – med 820 miljoner kronor. Det är ju bara, säger herr Dahlnén, att avstå från ett par veckors standardhöjning; sedan är det lyckliga steget in i enprocentsmålets rike taget.

Mot bakgrunden av det uttalandet skulle det nästan vara lockande att tillönska herr Dahlnén uppgiften att lägga fram en budget för Sveriges riksdag. Precis samma lättsinniga argument kan på det allmänna planet anföras om vilken statsutgift som helst. Det påminner om ett argument som jag tror någon folkpartist använde häromåret för att illustrera vad uppoffringen för u-hjälpen gällde. Vilken uppoffring lades därigenom på svenska folket? Jo, det var som att avstå från att äta vispgrädde. Sådant låter bra, men man gör det verkligen alldeles för enkelt för sig – så mycket för enkelt att man i grunden motverkar en långsiktig biståndspolitik förankring hos det svenska folket. Vi kommer i budgeten 1974/75 att ställas inför avgörandet om ökningen i biståndsanslagen – och vi ställs inför det precis lika mycket såsom regeringsparti som ni gör såsom oppositionspartier. Valet innebär inte att äta mer eller mindre vispgrädde eller att skjuta på standardhöjningen generellt för svenska folket i tre veckor. Det finns ingen politik som simsalabim kan göra något sådant möjligt, herr Dahlnén, utan frågan blir konkret: Vilka utgifter är det vi vill föra fram i budgeten? Som herr Geijer ställde frågan: Vilka andra angelägna åtaganden är det som vi i det läget är beredda att skjuta på? Det är en konkret fråga, och den kommer att besvaras i januari 1974. Då får också herr Dahlnén – det spelar ingen roll om han sitter på sin nuvarande plats eller i kanslihuset – exakt samma fråga ställd till sig och hans möjlighet att besvara den är exakt lika stor.

Herr Arne Geijer sade att det hade varit en fördel att ha en lugnare takt i förverkligandet av enprocentsmålet. Den lugna takten skulle – det är möjligt att jag missförstod herr Geijer på den punkten – ha onödiggjort ett ökat varubistånd, som har diskuterats mycket och som är regeringens förslag i årets statsverksproposition. Jag tror att det är en felsyn. Jag menar att – och det ansluter sig mera till andra delar av herr Geijers anförande på denna punkt – helt oberoende av om enprocentsmålet förverkligas 1974/75 eller 1975/76 är biståndsvolymens ökning under alla omständigheter mycket snabb.

Någon talare tyckte att det var väldigt oambitiöst mål för 1970-talets fortsättning att ligga kvar på 1 procent av BNP efter målets uppnående. De som tycker att det är för litet borde tänka på vad det innebär i form av budgetanvisningar under resten av 1970-talet, alltså fr. o. m. nästa budgetår och framåt. Det innebär att 21 miljarder kronor av medel som tas från de svenska skattebetalarna skall disponeras för vår biståndspolitik. Jag tror att vi kommer att disponera dessa 21 miljarder, jag nämner

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

inte siffran för att skrämma fram intresse för en lägre siffra utan för att framhålla att det är den här volymen som det är fråga om.

Då har regeringen sagt att det vore inte en rimlig politik och inte heller en klok långsiktig biståndspolitik att i hanterandet av denna snabbt växande biståndsvolym inte också beakta dess möjliga verkningar på sysselsättningen i Sverige. Det innebär inte någon som helst avvikelse och jag är glad att ett enigt utrikesutskott har understrukt det — från den grundläggande principen för svensk biståndspolitik, nämligen att det är mottagarlandets värderingar, behov och prioriteringar som bestämmer utformningen av och innehållet i svenskt bilateralt bistånd. Men det är sannerligen en väldig underskattning av det svenska samhällets produktionsförmåga och kapacitet att föreställa sig att det i en ekonomi, som hävdar sig väl på världsmarknaden med en export som för närvarande går upp till storleksordningen 50 miljarder kronor, icke skulle vara möjligt att, utan att med någon millimeter uppge u-ländernas egna krav och värderingar, finna varusortiment av den omfattning som vi i dagsläget siktar till, 200 miljoner kronor.

Ställer vi dessa siffror mot varandra tycker jag att väldigt mycket är obefogat av den kritik mot ökat varubistånd som framförs från en visserligen begränsad, som herr Arne Geijer sade, men högljudd och i och för sig engagerad grupp.

Jag har inte låst mig till exakt 200 miljoner kronor 1973/74. Jag har sagt att det är en riktpunkt, vilket också utskottet har understrukt. Själv är jag rätt optimistisk beträffande möjligheterna att nå upp till den nivån. Men om det går att genomföra får utvecklingen visa. Jag borde inte behöva säga det särskilt men framhåller ändå: För att nå det mål, som är fixerat i statsverkspropositionen, funderar vi inte ett enda ögonblick på att göra några försök att, som det hetat, "pracka på" u-länderna varor som de själva icke är intresserade av.

När herr Måbrink säger att det ökade varubiståndet skulle vara en eftergift för eller ge uttryck åt en vilja att gå den svenska storfinansen eller moderata samlingspartiet till mötes, är detta rent trams. Självfallet är det omsorgen om den svenska sysselsättningen som bestämmer regeringens politik. Det är sannerligen inget fel — jag har sagt detta i ett annat sammanhang och herr Turesson har i dag citerat det — att grunda biståndspolitik på en intressegemenskap mellan svenska löntagare och u-länderna. Regeringen söker finna en gemenskap i dessa intressen. På sikt tror jag att detta ökar stabiliteten i vår biståndspolitik.

Herr Geijer har erfarenhet av dessa saker, och därför är hans inlägg i denna debatt särskilt välgörande. Vi skall inte bortse från hur inställningen är hos många personer i vårt land när det gäller dessa frågor. Vi skall inte bortse från det långsiktiga värdet för vår biståndspolitikens stabilitet som ligger i att en sådan intressegemenskap etableras.

Det var herr Turesson som tog upp frågan om vår biståndsverksamhets administration. Vad han sade anknyter mera till de lösa och lösryckta påståenden som cirkulerat i debatten än till en på en konkret analys baserad uppfattning. Det gäller förhållandet mellan biståndsadministrationens olika delar: det centrala ämbetsverket, departementet, regeringen och riksdagen.

Låt mig inledningsvis i den diskussionen säga att vi skall vara mycket glada över att vi i det här landet har en väl fungerande biståndsadministration. Vi skall vara glada för det delvis därför att det inte är alla länder som har det. Vi skall vara glada för det, därför att det är så stora, viktiga och alltmer resurskrävande uppgifter som är ålagda vår biståndsadministration. Det är viktigt att all statlig administration är effektiv. Men det kanske är särskilt viktigt att biståndsadministrationen fungerar effektivt, därför att misstag och misslyckanden i biståndsadministrationen kan för den verksamhet det gäller få starkare negativa opinionsmässiga återverkningar än vad misstag och administrativa misslyckanden får på andra verksamhetsområden. Man kan säga att allmänhetens toleransmarginal är ovanligt liten. Den är lika liten som den på vissa håll är – för att återgå till gamla minnen – när det gäller statliga företags rätt att begå misstag.

Nu har denna diskussion om administrationen av vår biståndspolitik inte utgått från – av naturliga skäl, vill jag säga – några sådana misslyckanden eller misstag, helt enkelt därför att vår biståndsadministration – och då menar jag SIDA och u-landsavdelningen inom mitt eget departement – fungerar bra. Jag kommer att göra allt vad på mig ankommer för att vi också i fortsättningen skall kunna leva vidare i detta lyckliga tillstånd.

Jag har heller inga invändningar mot – om jag verkligen skall behöva säga det – att tjänstemän i biståndsadministrationen aktivt deltar i debatten om utformningen av vår biståndspolitik. Jag tycker att det är ett friskhetstecken att de gör det. Det kan ibland ske, såsom hänt nyligen, med synpunkter som i och för sig är starkt kritiska mot regeringen och mot den inom regeringen för biståndspolitiken ansvarige. Det tycker jag inte gör någonting. Jag tror inte att totalresultatet av verksamheten skadas av detta. Det är tvärtom en stor tillgång att tjänstemän både inom departementet och inom SIDA har ett så starkt engagemang för de frågor som de ägnar sitt arbete åt.

Vad är det egentligen man diskuterar? Det är inte några praktiska eller konkreta svårigheter som har uppstått. Det talas om ett dubbelarbete. Sker ett dubbelarbete? Vi skall ha ett centralt ämbetsverk. Vi skall också ha ett departement och ett kanslihus, som efter riksdagens hörande och med riksdagens godkännande anger riktlinjerna för vår biståndspolitik. Det är ingen större skillnad på förhållandet mellan departement och ämbetsverk när det gäller biståndsfrågorna än när det gäller arbetsmarknadspolitik och socialpolitik. Det betyder att initiativ tas och skall tas av verket, men det betyder också alldeles självfallet att initiativ tas, skall tas och kommer att tas även av departementet och Kungl. Maj:t. Att vi har ett departement och ett ämbetsverk kan inte ändra på var det slutliga ansvaret för biståndspolitiken ligger. Ansvaret för våra förhållanden till främmande makter ligger och skall ligga i utrikesdepartementet. Mycket av biståndspolitiken, såsom förhandlingarna, berör direkt vårt förhållande till andra stater, och därför är det ofrånkomligt att utrikesdepartementet har en aktiv roll att spela vid genomförandet av riksdagens beslut.

Det har talats väldigt mycket om dubbelarbete. Jag vill inte bestrida att sådant kan förekomma punktvis eller att det kan råda olika uppfattningar hos olika tjänstemän. Men jag tror det kan vara skäl att

understryka, att uppgifterna om detta är i hög grad, såvitt jag kunnat konstatera, överdrivna. Att konkret dubbelarbete i någon avsevärd omfattning kan förekomma har jag väldigt svårt att rent faktiskt förstå med hänsyn till att vi har sju åtta handläggande tjänstemän i utrikesdepartementet för det direkta biståndet. Det är faktiskt två färre än vad det var när u-avdelningen inrättades. Det centrala verket har och det är självklart att det skall ha — ett mångdubbelt större antal, för närvarande 156. Även om ambitionen till dubbelarbete skulle föreligga, så finns det ju, tycker jag, rätt effektiva spärar för dess teoretiskt möjliga omfattning. Jag har nämnt detta för att bidra till en viss avkylning av den diskussion som ibland blossar upp i de här frågorna.

Låt mig sedan avslutningsvis ta upp frågan om riksdagens insyn i biståndspolitiken. Jag är fullt medveten om att det har ställts många frågor till mig i de tidigare inläggen och att det kommer att ställas frågor i den fortsatta debatten. Att jag icke har tagit upp alla de frågor som ställts beror inte i och för sig på någon ovilja från min sida att besvara dem — jag kanske får tillfälle att göra det i senare repliker — utan det har varit av omtanke om tiden för och inriktningen av det här anförandet. Därför skall jag sluta nu med att i största korthet deklarerera min syn på frågan om riksdagens insyn i utrikespolitiken i allmänhet och biståndspolitiken i synnerhet.

Det är ett värde med en insyn från riksdagens sida. Jag säger inte detta bara som uttryck för en allmän tro på parlamentarismens betydelse och vad en äkta parlamentarism har för praktiska konsekvenser, utan jag menar att en sådan insyn också har ett omedelbart bistånds- och utrikespolitiskt värde som jag flera gånger i mitt anförande här har åberopat. Alla åtgärder som leder till uppklarandet av eventuella missförstånd mellan oss i biståndspolitiska frågor och utrikespolitiska frågor innebär ett understrykande och ett stabiliserande av den breda uppslutning och den enighet som finns och är av stort värde för det fortsatta hävdandet av våra utrikespolitiska intressen.

Jag ser också ökade kontakter och en ökad insyn från riksdagens sida i planeringen av vår biståndspolitik som ett element att "cementera" den uppslutningen och den enigheten. Det hoppas jag att utrikesutskottets ledamöter håller med mig om. Vi har successivt byggt ut informationen till utskottet, och tillkomsten av u-avdelningen har bl. a. den effekten att den utbyggda informationen har blivit lättare att åstadkomma. Vi kommer för övrigt att rätt systematiskt på hela utrikespolitikens område — det behöver jag inte närmare beröra i dag — gå igenom frågan om information mellan departementet och riksdagen.

Jag vet uppriktigt sagt inte vad herr Turesson syftar på, när han säger att utrikesministern två gånger har nonchalerat utrikesutskottets hemställningar i dessa frågor. Jag känner mig helt främmande för den anklagelsen. Nu föreligger ett genomtänkt krav från utskottets sida som har med den treåriga länderplaneringen att göra. Jag tar det önskemålet mycket allvarligt, och jag kommer verkligen inte, herr Turesson, att nonchalera det. Vi kommer att tämligen omgående efter denna debatts slut — det får väl dröja någon dag — ta upp en diskussion med utskottet om den teknik som vi skall börja tillämpa redan vid innevarande års

riksdag för att gå igenom den planeringssituation som för närvarande föreligger. Jag tror uppriktigt sagt att den lösning vi kan hitta i vår med nödvändighet blir något preliminär och att vi kan finna en bättre och mera normalt och reguljärt löpande lösning vid nästa års riksdag. Men vi är beredda att börja genomgången nu i maj månad.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ett par punkter hinner jag kommentera i utrikesministerns anförande. Utrikesministern var något förvånad över att vi från mittenpartiernas sida talat om önskvärdheten av att få erfarenhet av olika u-länders utvecklingspolitik. Sådana olikheter bottnar ju ofta i olika syn på den politiska verksamheten eller inriktningen av biståndspolitiken över huvud taget. Jag trodde att vi var överens om att det var värdefullt att verkligen få erfarenhet på olika sätt. Herr utrikesministern vill lägga ut det som någon egendomlighet; att vi skulle vilja peka ut olika u-länder och säga att det landet för den politiken -- partipolitiken förmodar jag herr Wickman menade -- och därför skall vi jobba där, och det andra landet för en annan politik osv. Nej, herr Wickman, det är inte fråga om det.

Men att representanter för en regering som så har vajat som ett rö för vinden för sina olika flyglars politiska uppfattningar om var vi skall arbeta kommer här och sätter ett frågetecken för det vi har sagt i vår reservation, det är verkligen ganska magstarkt. Jag behöver bara nämna några länder för att göra klart för utrikesministern och för kammaren vad vi menar. Ta frågorna om Etiopien, Kenya, Tanzania och Zambia. Det räcker som kommentar på den punkten. Jag noterar att utrikesministern inte gick in på vad jag sade om dessa spörsmål i mitt anförande.

Sedan sade utrikesministern att nu har det blivit allt klarare att de 25-procentiga höjningarna av biståndsanslagen inte räcker. Ja, sanningen kryper fram inom det socialdemokratiska partiet. Det här påpekade vi ju för många år sedan. Det har tagit väldigt lång tid att få fram det.

Vidare gjorde utrikesministern ett uttalande som jag inte riktigt begrep trots att jag försökte lyssna ordentligt. Jag skall läsa protokollet sedan. Utrikesministern sade att vilken regering som än satt, eller i varje fall om han själv satt med i regeringen i januari 1974, skulle riksdagen vara oförhindrad att ta ställning. Det är väl självklart. Vilken regering kan binda riksdagen på den här punkten? Jag hoppas att man över huvud taget inte har funderat på det.

Men vad var det egentligen som regeringen nu ville? Det som socialdemokratiska partikongressens majoritet ville, det vill tydligen i varje fall inte herr Wickman. Det upplever man ju här. Vi får alltså vänta på besked om vad den socialdemokratiska regeringen vill beträffande biståndspolitiken för nästa år. Socialdemokraterna har tidigare sagt att enprocentsmålet var ett etappmål. Nu verkar det på herr Wickman som om det skulle vara ett slutmål. Kan vi få en kommentar på den punkten? Det tycker jag skulle vara mycket intressant.

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Följ vårt förslag, herr Wickman, att låta SIDA planera för en högre biståndsnivå. Behövs det pengar för det skall vi bevilja dem på tilläggsanslag. Det är inte ord, det är handling.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern gav inget besked i fråga om enprocentsregeln. Hans anförande innehöll en mängd förklaringar, en hel del utredande moment, upplysningar som i och för sig var värdefulla, men det mynnade inte ut i någonting, utan svaret blev ja-så. Det var, för att tala riksdagsspråk, mycket lång recit, nästan ingen utskottsskrivning och det var ingen kläm alls. Det är det intryck man får av de förklaringar som gavs här.

Så begärde utrikesministern besked från oss: Vad vill ni, har ni sagt något? I reservationen I hemställs om att riksdagen uttalar att "det statliga anslaget för bistånd till u-länderna i enlighet med tidigare gjorda utfästelser budgetåret 1974/75 skall ha en omfattning motsvarande 1 % av bruttonationalprodukten". Kan utrikesministern ge ett lika klart besked skulle jag vara tacksam. De reflexioner som han anförde om en mängd olika saker liksom insikten att 25 procents anslagshöjning inte skulle räcka, allt detta har vi, som herr Dahlén framhöll, uttalat långt tidigare. Det behövs ingen invecklad matematik för att inse att 25 procents höjning inte kommer att räcka. Det kunde vi ha insett långt tidigare. Det hade väl också SIDA insett när verket uttalade sig för en jämnare ökningstakt. Det kan alltså inte vara skälet till den stora ökningen 1974/75.

Liksom herr Dahlén vill jag säga att det självfallet är riksdagen som skall ta ställning i denna fråga. Det är inte regeringen som skall besluta om anslaget, även om regeringen lägger fram förslag i ärendet. Och vi vet ju hurudan regeringsmajoriteten är. Men det var så svävande ord i det avseendet från utrikesministern. Han sade att riksdagen kommer att föreläggas förslag men har full frihet att bestämma. Ja, men vad kommer regeringen att föreslå? Det är det som vi vill veta. Det är inte så lång tid kvar tills man skall ta itu med detta arbete, och då får man bestämma sig för vad regeringen skall föreslå. Den kan ju inte bara säga till riksdagen att den tycker att riksdagen skall göra antingen så eller så, utan det måste komma ett förslag från regeringen.

Detta om enprocentsregeln, där vi fortfarande inte fått någon klarhet. Vidare vet jag mycket väl att det föreligger mycket stora behov och att det då är svårt att avgöra vilka som skall få stöd. Jag nämnde t. ex. aldrig Cuba i mitt anförande. Chile tog jag fram endast därför att detta land har en relativt hög per capita-inkomst, vilket gör att man börjar ställa sig frågor. Centern har nämligen alltid strävat efter att vi först och främst skall hjälpa de fattigaste länderna. Det är de som har den lägsta standarden, och det bör vi ta hänsyn till. Jag är tacksam för att utrikesministern sade att mottagarlandets politiska system inte får påverka biståndsgivningen. Det tycker jag är ett klart och bra uttalande.

Slutligen vill jag med anledning av uttalandet att stödet skall utformas i överensstämmelse med folkmajoritetens intresse säga, att det naturligtvis skall vara så. Men i diktaturer är det mycket svårt att få reda på vad

som är folkmajoritetens intresse. I en diktatur är det ju en liten grupp som bestämmer, och då får vi inte veta något om folkets mening. Vi ger bistånd till åtskilliga sådana länder. Jag har inte sagt att vi skall upphöra med vårt stöd till dem, men det är svårigheter i detta avseende.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Bara några få ord om vart och ett av de problem som utrikesministern tog upp i samband med mitt anförande.

Utrikesministern konstaterade en bred uppslutning kring biståndspolitiken, och vi kan vara helt överens om att en sådan råder. Men herr Wickman sade att det förelåg ett undantag. Han betecknade nämligen mina åsikter om de politiska värderingarna som ett marginellt avsteg. Det kan ju hända att det är en riktig beskrivning, men det vågar jag inte uttala mig om. Däremot är det fel när utrikesministern säger att jag i nedlåtande ton talat om att man inte fick låta politiska värderingar ha någon betydelse vid valet av mottagarländer. Jag hade inte alls någon nedlåtande ton utan jag redogjorde på ett mycket objektiva sätt för vad vi i moderata samlingspartiet tycker. Vi är nämligen överens med herr Wickman om de s. k. övergripande målen – social rättvisa, demokrati, nationellt oberoende osv. – som våra mottagarländer skall sträva efter. Men inom mitt parti anser vi att den första grunden när det gäller val av mottagarland skall vara FN:s s. k. fattigdomskriterium. Och då faller Chile och Cuba bort, eftersom de inte uppfyller detta krav.

Men naturligtvis är det allra viktigast hur man tillämpar de principer man ställer upp, framför allt om tillämpningen av dessa får negativa effekter för ett mottagarland. Jag tänker därvid självfallet på Etiopien. Det kan enligt vår åsikt inte vara rimligt att man minskar det svenska biståndet till ett av jordens fattigaste länder, där vi i årtionden byggt upp en biståndsverksamhet, bara därför att detta lands regim är misshaglig för en liten men högljudd grupp extremister i vårt land. Och det är orimligt att regeringen faller undan för sådana åsiktsbildningar.

Utrikesministern sade avslutningsvis i detta avsnitt av sitt anförande att det ur biståndssynpunkt är av litet intresse vilket politiskt system ett u-land representerar. Ja visst, jag delar helt den uppfattningen. Det är andra synpunkter som skall vara avgörande för valet, nämligen behovet av hjälp. Men det är ytterst angeläget att utrikesministern inte bara säger detta utan också lever som denna stolta deklARATION lär.

Jag sade tidigare att den svenska biståndsadministrationen är bra och att verket fungerar väl. Men jag vidhåller att det förekommer ett dubbelkommando. Vi har många ämbetsverk i vårt land, men jag vill påstå att det icke finns något ämbetsverk som har en så stor motsvarande avdelning i vederbörande departement. Det finns inte något annat ämbetsverk med ett sådant dubbelkommando. Om utrikesministern vidhåller sitt förnekande på denna punkt, får jag väl forska vidare och återkomma i frågan.

Herr MÅBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! I fråga om bundet och obundet bistånd är det inget trams att påstå att regeringen har gjort eftergifter åt moderater och

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

storfinsans i det här landet. När de här kraven under många år har förts fram exempelvis från moderat håll har de ju tillbakavisats av regeringen, men nu har man accepterat dem. Därmed är bara att konstatera en eftergift åt storfinsans och moderater.

Jag citerade också tidskriften Tiden, som efter vad jag förstår är väldigt representativ för herr Wickman och hans parti. Herr Wickman har inte sagt någonting om det. Är det så som man befarar i den här artikeln? Vi känner ju till tygleveranserna till DRV, alltså Nordvietnam – de fick betala mångdubbelt högre priser bara därför att de köpte varorna här när de kunde ha köpt dem mycket billigare i andra länder. Är det så det skall gå till i fortsättningen med det bundna biståndet? Det är ju det man befarar.

När det sedan gäller de portugisiska kolonierna och vårt krav på att en del av det humanitära stödet skall betalas ut i kontanter är det på det sättet, att de varor som från Sverige skall transporteras till exempelvis MPLA i Angola först hamnar i Tanzania. Därifrån skall de sedan transporteras ytterligare 300 mil in till de befriade områdena i Angola. Detta medför naturligtvis lagringskostnader, transportkostnader, lossningskostnader osv., men det kräver även depåer på transportvägen från Tanzania in till de befriade områdena. Detta kostar pengar. Vi ser det så, att både ur Sveriges och ur befrielseörelsernas synpunkt skulle det vara värdefullt och mera effektivt, om man kunde ge en större del av biståndet i pengar så att varorna kunde tas om hand på ett bättre sätt. Och såvitt jag vet har också befrielseörelserna, exempelvis MPLA, begärt att få just en större kontantsumma.

Vad är egentligen anledningen till den här politiken? Är det hänsynen till den portugisiska fascistdikaturen, är det rädslan för att de stora monopolföretagen här i landet skulle få svårigheter att fortsätta att suga ut kolonierna och utnyttja billig arbetskraft, exempelvis i Portugal, som är det avgörande när det skall vara så svårt att avdela litet av det här biståndet i kontanter? Vi har ju aldrig sagt att man skulle betala ut hela biståndet i kontanter.

Herr utrikesministern WICKMAN:

Herr talman! Jag återkommer för dagen en sista gång – men jag är fullt medveten om att det inte är definitivt sista gången – till enprocentsmålet. De senaste inläggen från herrar Dahlén och Torsten Bengtson förde väl ingenting nytt till debatten. Kvar står den redovisning som jag har gjort för regeringens och regeringspartiets ståndpunkt, en redovisning som inte kan gå längre än till att förklara vårt politiska mål. Jag tar icke i dag ansvaret för utformningen av en budget som skall föreläggas riksdagen i januari 1974. Jag är också utomordentligt tveksam om man skall uppfatta mittenpartiernas reservationer så, att det är den ståndpunkten som ni de facto har intagit. Det egendomliga med era återkommande bidrag till denna följetong är att ni ju aldrig lägger fram ett förslag om ökade anslag, utan det är diskussion om planeringsramar och uttalanden. Som Arne Geijer var inne på har ni därutöver också en diskussion med moderaterna att klara i den här frågan, i den mån ni verkligen allvarligt intar den ståndpunkt som ni här anför.

Sanningens minut kommer, som sagt var, i januari 1974. Jag tycker att det är egendomligt att jag skall bli anklagad för oklarhet – som om jag ett ögonblick skulle ha menat att regeringen skulle binda riksdagen konstitutionellt i anslagsfrågor. Naturligtvis inte – och det tror ni inte heller själva att jag menar. När jag sade att riksdagen är fri att ta ställning när det gäller enprocentsmålet i sin behandling av budgeten våren 1974, så menade jag naturligtvis inte den konstitutionella friheten utan den faktiska friheten. Det är inte så att vi -- det är ju en anklagelse som har förekommit tidigare från mittenpartiernas sida -- genom utvecklingen hittills skulle ha gjort det fysiskt, tekniskt, planeringsmässigt omöjligt att uppnå enprocentsmålet. Det var den frågan jag ville ta upp när jag sade att det råder en fullständig frihet för både regeringsparti och opposition att i budgeten 1974 föreslå enprocentsmålet anslagsmässiga förverkligande. Jag tycker det är litet onödigt att ta upp tiden med vad som inte rimligen kan vara annat än avsiktliga feltolkningar och därmed sidospår i vår diskussion.

Visst är det värdefullt med erfarenheter, herr Dahln. Det är erfarenheterna av utvecklingsprocessen i olika u-länder som jag också efterlyser. En analys av de erfarenheterna är viktig för oss alla som sysslar med de här frågorna och en huvuduppgift för biståndsutredningen. På den punkten är vi helt överens. Vad jag vände mig emot var sättet att resonera i mittenreservationen. Men efter herr Dahléns uttalande här får jag väl till min glädje konstatera att jag har missförstått reservationen. Det var inte så att säga en systemetikettering som man var ute efter och inte ville låta sig ledas av i den här erfarenhetshänvisningen. Vad man menade var i verkligheten erfarenheter av den faktiska utvecklingspolitiken, och i så fall är vi helt överens, vilket är glädjande.

Herr Dahln hade något polemiskt utfall, vars effekt var så stor att jag inte kunde se den, beträffande Etiopien och Zambia. Etiopien berördes också i herr Turessons inlägg. Man frågar sig hur herrarna själva fungerar som politiker när ni har så förfärligt lätt att anklaga mig - andra medlemmar av regeringen råkar ut för samma anklagelser, så jag tar det inte så personligt -- för att vi faller undan, som det heter, för små, extrema opinioner. Det är underförstått att vi intar ståndpunkter som vi själva icke delar och att vi opportunistiskt svänger hit och dit.

Men det brukar vara så att när man anklagar någon för ett sådant beteende så måste man stå väldigt nära ett sådant beteende själv, och det är därför som jag blir litet bekymrad när sådana anklagelser riktas mot regeringen. Vi har inte fallit undan för några åsikter eller påtryckningar som vi inte tror på när det gäller Etiopien. Vi har heller inte -- och det kanske i alla fall är det viktigaste här -- föreslagit någon nedskärning av det svenska biståndet till Etiopien. Den planeringsnivå som gällde för det nu aktuella budgetåret gäller också i fortsättningen.

Jag är medveten om att man kan ha olika uppfattningar om den nivån -- om den borde stiga eller om den borde sjunka. För mig har det i det här fallet varit viktigt -- och det kommer att gälla också i andra fall som vi skall ha diskussioner om -- att svensk biståndspolitik under inga omständigheter får präglas av några snabba kast. Allt vårt samarbete med u-länderna måste vara ett relativt långsiktigt arbete, och mot den

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

bakgrunden har jag funnit att förslaget, som ju också utskottsmajoriteten har antagit, i sin totalitet innebär en rimlig avvägning på denna punkt.

Herr Turesson skulle det i och för sig vara roligt att diskutera med. Nästan alla de avsnitt av herr Turessons inlägg som jag tagit upp har jag behandlat polemiskt. Jag vill därför gärna passa på att säga att i herr Turessons första anförande var det väldigt många synpunkter som jag fann utomordentligt intressanta och som jag i långa stycken kan ansluta mig till. Det skulle alltså vara frestande att diskutera mera med herr Turesson, men det tillåter inte tiden.

Låt mig bara med några ord beröra vad herr Turesson nu senast sade om fattigdomskriteriet som det avgörande. Det skulle i och för sig kunna föra rätt långt att diskutera den frågan. I utskottsbetänkandet och i propositionen ges en utförlig redovisning av den prioritet som den svenska biståndspolitiken ger åt de fattigaste länderna. Det framgår vid en internationell jämförelse att när det gäller den totala biståndsgivningen från i-länderna har de fattigaste länderna fått 6 procent, medan de i den svenska biståndspolitiken ligger på över 25 procent. Om vi skall vara nöjda med detta kan man ju diskutera, men vi har i detta fall mer än uppfyllt FN:s målsättning och ligger relativt sett fyra gånger så högt som genomsnittet.

Att jag nämner detta betyder inte att det i och för sig är helt avgörande för frågans bedömning, men det är ändå en viktig information. Jag tror emellertid inte att vi får så bindas -- det var detta som herr Turesson var inne på -- av fattigdomskriteriet att det så att säga tar över när det gäller grundinriktningen av vår biståndspolitik. Som vi tillämpar den slår den av sig själv, utan att det har varit utgångspunkten, så att vi har nått denna höga andel för de fattigaste länderna.

Många av våra huvudmottagarländer tillhör nämligen just den kretsen. En del gör det emellertid inte, och nu verkar det som om herr Turesson ville fästa en sådan vikt vid prioriteringen av de fattigaste länderna att han skulle vilja skära bort Cuba och Chile. Men i så fall måste ju herr Turesson gå ett steg till och ta bort Tunisien, Kenya och Zambia -- de faller också med detta kriterium. Det visar att konsekvenserna av en sådan linje blir orimliga.

Herr Måbrink tog upp frågan om varuleveranserna och återopade jag antar att det var ett uttryck för herr Måbrinks skämtlynnne -- tidskriften Tiden som uttolkare av den verkliga innebörden av regeringens beslut i frågan. Jag måste göra herr Måbrink besviken genom att säga att den ledare i tidskriften som herr Måbrink återopade icke är en auktoritativ uttolkning av utrikesministerns uppfattning i frågan. Jag har utvecklat det utförligt i annat sammanhang, och jag tycker det vore bra om herr Måbrink ville ta del av den argumenteringen. Jag upprepar att herr Måbrinks sätt att tala om eftergifter åt industri och storfinsans är en grotesk skildring av motiven bakom regeringens politik. Herr Måbrink kan lika väl säga, att när vi bidrar till investeringar i stödområdet, så är vi ute efter att öka kapitalägarnas inkomster. Det är ungefär lika skarp-sinnigt. Vår enkla och väl redovisade utgångspunkt för att lägga ökad vikt vid varubiståndet är intresset att trygga sysselsättningen. Självfallet blir den inte avgörande, men den är ett bidrag till att förbättra sysselsätt-

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

ningsmöjligheterna. Och det är en ståndpunkt som har starkt stöd i den fackliga rörelsen. Det tycker jag att herr Måbrink också kunde försöka få in i sin politiska analys.

Tygleveransen till Nordvietnam är inte typisk för varubiståndet. Den är – vilket jag skulle kunna utveckla mera i detalj – en av många omständigheter betingad unik transaktion, tillkommen i en alldeles bestämd situation. Att framställa textilleveransen som något typiskt för svenskt varubistånd är och förblir i varje fall så länge jag är ansvarig för svensk biståndspolitik – en orimlighet.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! För att förkorta debatten skall jag här inte gå in på frågan om urvalet av länder och länderplaneringen. Herr Wirmark står närmast i tur på talarlistan och kommer att ta upp de frågorna.

Utrikesministern sade att vi från mittenpartiernas sida aldrig lägger fram några förslag om höjda anslag. Jo, det gör vi. Vi har använt varje tänkbar metod för att få socialdemokraterna med oss. Vi har lagt fram förslag om höjda anslag, och vi har även vid vissa tillfällen redovisat finansieringsmöjligheter. Likaså har vi föreslagit upptagande av resor mellan partierna för att få de höjda anslagen finansierade. Och nu föreslår vi att SIDA skall få bemyndigande att planera för en högre biståndsnivå, och vi säger att om det visar sig föreligga behov av ytterligare anslag får det tas på tilläggsstat, och då skall vi resonera om det.

Men vilken metod vi än har föreslagit har socialdemokraterna sagt nej. Också när man lyssnade till utrikesministerns senaste anförande kvarstod intrycket att den splittring som fanns på den socialdemokratiska partikongressen rörande den svenska biståndspolitikens alltjämt finns kvar och verkar att gå även genom herr Wickmans egen själ – om jag nu skall våga mig på en djuppsykologisk analys. Ibland talar herr Wickman nämligen som om han är en förkämpe för att det skall hända något stort i fortsättningen på detta område, men ibland är han väldigt tveksam.

Så ofta jag har haft möjlighet att tala i bistandsfrågor har jag haft anledning markera, att visst kan det inträffa oförutsedda händelser som gör att det är omöjligt för oss att uppfylla det löfte vi givit. Det har jag sagt, och jag säger det vid varje framträdande i dessa frågor. Även inför de egna partivännerna säger jag att sådana händelser kan inträffa. Det är ofrånkomligt. Herr Arne Geijer nämnde också en sådan sak, som kan komma att beröra oss alla, nämligen att vi får en ny valutakris. Men, herr Wickman, det är här fråga om vilken viljeinriktning vi har. Det är det som är det avgörande. Och nu har ni en möjlighet att visa bättre vilja, när vi voterar om en stund!

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! När utrikesministern nu har vikit ifrån svaret om enprocentsmålet har han sagt att det dock skall göras tekniskt möjligt att uppnå det målet. Men det är rätt tveksamt det också. I sitt betänkande nr 2 år 1971 skrev nämligen utrikesutskottet att utskottet utgick från att en kraftig höjning mot periodens slut inte skulle sätta det organisatoriska

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

genomförandet av enprocentsmålet i fara "under förutsättning att förberedelserna för biståndsinsatser av ifrågakvarande omfattning kunde börja omedelbart".

Men vad har skett i det fallet? När vi har motionerat om planläggning för högre anslag har riksdagen avslagit våra krav. Nu står vi inför en höjning med 52 procent om vi skall uppnå målet nästa år, men utskottsmajoriteten avstyrker ändå förslaget att man skulle planera för 35 procents ökning. Det har vi föreslagit i motion och reservation, men majoriteten har inte ens anslutit sig till det kravet. Man skall alltså kunna öka med 52 procent ändå, bara man planerar för ökning på 25 procent! I betänkandet heter det: "Av föredragningar inför utskottet har framgått att en sådan anslagshöjning kan genomföras" -- dvs. 820 miljoner kronor -- "utan att planerings- och administrationsproblemen blir alltför svåra att bemästra." Det är alltså inte någon klar skrivning i det fallet. Man befarar nog att problemen blir rätt svåra att bemästra!

Vad sedan gäller att föreslå höjningar har vi gjort det både tidigare och i år. Vi har föreslagit höjningar till Nordvietnam och Bangladesh, men kraven har avslagits i annat sammanhang -- så inte heller sådana höjningar vill majoriteten ge på tilläggsstat.

Utrikesministern säger: Jag tar i dag inte ansvaret för en budget som skall föreläggas riksdagen i januari 1974. Nej, det kan hända, men tar utrikesministern ansvaret för principbeslutet om att uppnå 1 procent 1974/75?

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr utrikesministern känner sig tydligen illa berörd av att jag hade beskyllt regeringen för att falla undan för krav från extrema grupper. Den beskyllningen grundar jag på erfarenheter under många år från vår bedömning av händelseutvecklingen. Men jag vill naturligtvis inte ett ögonblick, herr utrikesminister, beskylla vare sig utrikesministern eller någon annan medlem av regeringen för opportunism. Det vore väldigt fult.

I själva sakfrågan rörande ländervalet är det bara att konstatera att alla mottagarländer får ökade anslag nästa budgetår utom Etiopien, som får sänkt. Och det kallar inte jag en rimlig avvägning, för att använda utrikesministerns egna ord. Behoven i Etiopien är minst lika stora som någonsin tidigare, och det finns inte något sakligt skäl att göra den nedskärning som statsverkspropositionen och utrikesutskottets majoritet föreslår. Jag menar att fattigdomskriteriet skall vara den första grunden. De s. k. övergripande målen, som vi talat om här i ett par repliker, skall man tillämpa därefter.

Vi har inte föreslagit att man skall skära bort anslagen till Cuba och Chile, men just på grund av den bedömning som vi vill göra med hjälp av fattigdomskriteriet och de s. k. övergripande målen finner vi inte något skäl till att öka anslagen som föreslås i statsverkspropositionen och av utskottets majoritet.

Slutligen, herr talman, vill jag bara med anledning av utrikesministerns näst senaste anförande säga att jag noterar med tillfredsställelse att utrikesministern nu vill hålla riksdagen bättre informerad än hittills om

de långsiktiga avtalen – och göra det innan regeringen binder sig genom att träffa avtal med andra länder.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att instämma i herr Arne Geijers i Stockholm uttalande att u-ländernas industrialisering är en nyckelfråga för deras utveckling. Om u-länderna skall bryta sig loss ur sin roll som främst råvaruproducenter fordras nämligen en medveten satsning från deras sida på att åstadkomma en industrialisering. Detta har de flesta u-länder insett. Genom att stödja u-ländernas industrialiseringssträvanden kan vi på ett effektivt sätt bidra till deras ekonomiska frigörelse. Det gäller både deras ansträngningar att öka sin handlingsfrihet genom att diversifiera exporten och deras försök att bryta sig loss ur ett gammalt system av koloniala band på det ekonomiska området. Men ändå har våra biståndsinsatser på industriområdet hittills varit mycket begränsade. Orsaken till detta ligger i att socialdemokratin har haft betänkligheter inför ett närmare samarbete mellan utvecklingsbistånd och näringsliv, speciellt det enskilda näringslivet. Under inflytande av skräckrapporter om hur enskilda företag utnyttjat sitt inflytande i u-länder har man tydligen ansett att det vore att besudla den svenska u-hjälpen om ett närmare samarbete på det här sättet upprättades med svensk industri. Därför har man hävdad att biståndsinsatser bör hållas åtskilda från kommersiellt motiverade insatser.

Visst finns det en del – och i en del fall en hel del – att anmärka på beträffande vissa företags insatser i u-länderna. Sådant skall vi motverka, och det är *en* sak. Samtidigt är det inom näringslivet som man finner det kunnande och den erfarenhet som behövs för olika industriprojekt. Det är där man kan finna den teknologi och de företagsledande krafter som u-länderna vill få tillgång till. Det är där kunskaper finns som skulle kunna utnyttjas för experiment med för u-länderna avpassade sysselsättningsintensiva produktionsprocesser.

Erfarenheten säger oss emellertid att det bara i enstaka fall går att få loss experter och personal för tjänstgöring under en längre tidsperiod i u-länderna, såvida inte hela företaget kan engageras för en viss, bestämd insats. Det är därför u-landets regering ofta föreslår s. k. joint ventures – utländska företag inbjuds att gå in med en minoritetsandel av aktiekapitalet och med företagsledande personal under en uppbyggnads- och begynnelseperiod.

Var finns nu konsekvensen när det gäller den politik som gäller u-landsinsatserna och den politik socialdemokraterna för här hemma? När det gällt att stödja eftersatta områden i Sverige, t. ex. Norrland, har socialdemokratin inte haft några betänkligheter mot att gå in i ett samarbete med svensk industri. Där inser man att både statligt stöd och näringslivsinsatser behövs för att vända utvecklingen. Men i fråga om u-länderna, där det gäller en liknande problematik, tillåts gamla ideologiska skyglappar förhindra att näringslivets erfarenhet och kapacitet fullt ut utnyttjas. Man tillämpar ett slags ställföreträdande ideologisk renlärlighet – den renlärlighet man inte tillämpar här hemma skall gälla för verksamheten i u-länderna.

Nr 72

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Ju mer våra u-hjälpsanslag ökar, desto mer orimlig blir den här politiken. I stället är en öppen och förtroendefull samverkan önskvärd, inte minst därför att företagens u-landsverksamhet behöver stimuleras. De svenska u-landsinvesteringarna har under senare år minskat relativt sett, även om t. ex. de företag som redan etablerat sig i Latinamerika reinvesterar livligt. U-länderna representerar en marginell marknad. Av svensk industris totala utlandsinvesteringar har ca 15 procent gjorts i tredje världen. Företagen bedömer det självfallet som viktigare att försvara sina positioner på den stora Europamarknaden, dit inemot 70 procent av den svenska exporten går.

Med bättre kontakt mellan biståndsmyndigheterna och industrin skulle också en del av de faktorer som i dag utgör ett hinder för många företags u-landsengagemang kunna undanröjas. Dessutom skulle en fast och kontinuerlig samverkan inte bara förstärka vårt bistånd inom denna mycket viktiga sektor utan också bidra till att stärka uppslutningen här hemma kring u-hjälpen.

I en gemensam trepartireservation från c, fp och m har -- bl. a. i anslutning till det material som framkommit i industribiståndsutredningens betänkande -- hemställts om förslag från regeringens sida på en rad punkter för att öka u-landsinsatserna på det industriella området. Vi föreslår att de ändringar i investeringsgarantisystemet som förordas av industribiståndsutredningen skall genomföras snarast möjligt och genom förslag som kan behandlas redan vid årets riksdag. Vi återkommer med vårt tidigare förslag om inrättande av ett utvecklingsbolag och pekar på att det i en bilaga till industribiståndsutredningens betänkande finns en beskrivning på hur ett sådant bolag skulle kunna utformas. Vårt yrkande är också på den punkten att förslag framläggs till höstriksdagen efter ytterligare beredning inom berörda departement och myndigheter. Slutligen föreslår vi att regeringen lägger fram förslag till höstriksdagen om en ökad satsning på förinvesteringsundersökningar i u-länder, med svenskt näringslivs medverkan, och pekar återigen på att detta lämpligen kan ske genom inrättande av en förinvesteringsfond. Självfallet bör insatserna varken på detta eller på något annat område enbart ha bilateral karaktär. Sålunda utgör bidrag till regionala eller nationella utvecklingsbanker en mycket värdefull och ofta effektiv väg att kanalisera biståndet. Därigenom kan Sverige hjälpa till att möjliggöra större regionala projekt av grundläggande betydelse för utvecklingen i flera näraliggande länder.

När biståndsanslagen ökas de närmaste åren bör också alla möjligheter tillvaratas att stödja FN:s olika biståndsprogram, även om de många nya biståndsformerna gjort uppdelningen i multilateralt och bilateralt bistånd mindre betydelsefull än tidigare. Vi bör aktivt undersöka möjligheterna att öka vårt stöd t. ex. till UNDP och IDA, och speciellt viktigt är det att vi är beredda att vid förhandlingarna om den fjärde påfyllnaden av IDA:s resurser utlova betydande bidrag. Av avgörande betydelse blir givetvis att vi är beredda att stå fast vid att enprocentsmålet skall vara uppfyllt under budgetåret 1974/75. Efter de deklARATIONER som finansminister Sträng vid upprepade tillfällen gjort om att man nog får skjuta det målet något år framåt i tiden och den tveksamhet som både herr Arne Geijer och herr Wickman visat i denna debatt är det mer angeläget än någonsin att

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

riksdagen på nytt slår fast att u-hjälpen skall år 1974/75 ha en omfattning motsvarande 1 procent av bruttonationalprodukten. Det faktum att socialdemokraterna inte velat gå med på ett dylikt uttalande kan väl inte betyda annat än att man förbereder sig att bryta riksdagens tidigare enhälliga löfte. Att man inte är villig att ge SIDA de av oss föreslagna vidare planeringsramarna för nästa budgetår pekar också i samma riktning. Att regeringspartiet motsatte sig det extraanslag på tilläggsstat på 100 miljoner kronor till Vietnam och Bangladesh, som mittenpartierna föreslagit tidigare i år, var också följdriktigt. Den gamla koalitionen med moderaterna i biståndets anslagsfrågor får tydligen fortsätta att vara ett av kännetecknen på socialdemokratisk u-hjälpspolitik.

Samtidigt har man lämnat ett betydande spelrum åt dem som vill ideologisera u-hjälpen, åt dem som vill att vårt bistånd endast skall ges till s. k. progressiva, underförstått socialistiska, regimer - hur man nu i u-landssammanhang skall kunna få fram en tillförlitlig definition härpå. I den riktningen vill de mera dogmatiska inom den svenska socialdemokratien driva den svenska u-hjälpspolitiken, påhejade av Aftonbladet och stödda inte bara av några socialistiska entusiaster på UD.

Men finns då inte riksdagsbeslut som skall lägga fast färdriktningen? Jo, givetvis, men vi vet alla att de besluten var kompromisser och samskrivningar som ingalunda är kristallklara. Erfarenheten visar redan att vi löper risken att få en teologisk debatt i dessa frågor, där det finns många testamenten att välja mellan - propositionen 100 år 1962, propositionen 101 år 1968 och statsutskottets utlåtande 1970, för att nämna några exempel, och där var och en har en tendens att plocka fram sina citat och göra sin tolkning. I stället för det nyanserade beslut som riksdagen fattade blir lätt kvar bara slagordsmässiga teser, som i sig blir missvisande. Låt mig nämna två.

För det första: Vi är *för* social utjämning medan däremot u-hjälpen som syftar till ekonomisk utveckling är något dubiöst. Men går man tillbaka till våra grundtexter finner man att målet givetvis är ett både-och och att betoningen av den sociala utvecklingen och utjämningen stärkts med rätta just därför att den under 1960-talet ofta negligerades i både debatt och verklighet.

För det andra: Vi skall övergå till att hjälpa enbart s. k. progressiva stater, och dessa kan bara vila på en socialistisk samhällsordning. Men detta senare strider direkt mot statsutskottets yttrande 1970, som uttryckligen slår fast att vår målsättning är möjlig att uppnå i länder med olika ekonomiskt och politiskt system. Det strider också mot hänsynen till att biståndet bör bygga på ländernas egna prioriteringar, som utrikesministern här betonade.

Det som kan inge oro är alltså inte våra grundtexter - de kan väl vid behov förbättras, och den nu tillsatta utredningen skall kanske ge impulser i den riktningen - utan i stället vilken linje man i praktiken följer i viktiga avvägningsfrågor. Förra året hävdade t. ex. utrikesministern, och han har gjort det i dag igen, att någon ensidig politisk bedömning av mottagarländernas regimer inte äger rum. Jag sade förra året att utrikesministern i ett av våra mottagarländer, enligt vad han

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

meddelade det besökande utrikesutskottet, i Stockholm hade fått beskedet att om hans land vore mera socialistiskt skulle det kunna räkna med att få större u-hjälp från Sverige. Är det möjligen – det vill jag fråga den frånvarande utrikesministern – en liknande bedömning bakom den svenska regeringens beslut att i Angola stödjade enbart *en* av befrielseerörelserna? Vi kan förvisso notera att socialdemokratin värjer sig för insyn och representation från oppositionspartiernas sida i flyktingberedningen. Aterigen avslår man i år förslaget att beredningen skall utvidgas. Eller för att ta ett annat exempel: Spelar den politiska bedömningen av regimerna ingen roll i den iver man från UD:s sida visat, när det gäller att deklarera att man skall sluta med de bilaterala familjeplaneringsinsatserna i Malaysia och Korea? Varför inte hålla frågan om fortsatta insatser öppen, om programmen är bra och om de ger oss nyttiga erfarenheter, som hjälper oss att spela en pådrivande roll internationellt sett på familjeplaneringens område? Familjeplaneringsinsatserna skall ju inte vara bundna av koncentrationsprincipen, enligt riksdagens tidigare uttalanden.

Herr talman! Trots den oro jag uttalat här hoppas jag att utrikesministern skall kunna tygla ansatserna till ensidiga politiska bedömningar. Utrikesministerns ord här i dag innebär faktiskt också ett löfte i den vägen. Om man inte förvanskar innebörden i riksdagens beslut borde det finnas goda möjligheter till en fortsatt bred samling kring biståndets allmänna inriktning. Men då får man inte ge upp idén om det breda spektrum av mottagarländer som vi hittills följt. Då skall man t. ex. inte av politiska skäl trappa ned biståndet till Etiopien. Och dä skall man inte heller, herr Turesson, strypa insatserna på Cuba eller i Chile. U-hjälpen får inte göras till något så enkelt som att gilla eller inte gilla regimen i mottagarlandet. Om man hänvisar till att de här två länderna har en högre per capita-inkomst kvarstår argumentet att hjälpen är ett långsiktigt åtagande och bör fortsättas under avsevärd tid för att få önskad effekt. En annan sak är att det vore önskvärt att också i Latinamerika utvidga kretsen av våra mottagarländer, som vi påpekar i vår reservation.

I fallen Cuba och Chile tillkommer ytterligare ett skäl – det yttre politiska trycket. Vår hjälp är därför också ytterst ett bidrag till att stärka dessa länders oberoende. Samma skäl finns för vårt bistånd till länderna i södra Afrika. Zambia och Botswana tillhör ju våra mottagarländer, insatserna där förutsättes öka. I en reservation har vi från mittenpartierna emellertid gett uttryck åt åsikten att den nu akuta Rhodesia-konflikten och de merkostnader denna och FN-sanktionerna medför för Zambias del borde ha lett till snabbare höjningar av vårt bistånd. Det som herr Palme med rätta kallade anständighetens gräns markeras allt skarpare – med ett ökat hjälpbehov som följd. Vi föreslår därför att Sveriges bistånd till Zambia under de närmaste åren snabbt föres upp på en tredubblad nivå och att därtill möjligheten prövas att stödja en sådan utbyggnad av vägsystemet i Tanzania, att Zambia i framtiden lättare skulle kunna leda sin import och export via Tanzania, t. ex. via djuphamnen Mtwara i södra Tanzania.

De 10 miljoner kronor som regeringen ökat Zambiansatserna med är alltså alldeles för blygsamma. Den FN-delegation som studerat den aktuella krisen har rekommenderat 100 miljoner dollar i extra internatio-

nella insatser för nya behov i transportinfrastrukturen. Av dessa har vi mäktat med 2 procent, medan Canada utlovat ett bidrag på 10 procent. En stor del av det totala beloppet saknas tyvärr ännu.

Herr talman! I årets utrikesdebatt hävdade jag att krisen i södra Afrika under andra hälften av 1970-talet kan komma att utvecklas till ett nytt Vietnam, allteftersom både apartheidförtrycket och befrielsekampen intensifieras. Därför ökar också behoven av hjälp och av politisk fantasi och framsyn hos dem som vill stödja befrielsekampen. Från mittenpartiernas sida har vi också i flera år hävdat att stödet till befrielseströrelserna i det egentliga södra Afrika borde vidgas, och vi har som exempel på rörelser värda stöd nämnt ANC-Sydafrika, ZAPU och ZANU i Rhodesia, SWAPO i Namibia. Att detta krav varit berättigat har nu också regeringen börjat inse, eftersom socialdemokraterna inte längre hävdar att dessa rörelser inte har kapacitet nog att ta emot hjälp och eftersom man börjar ge bidrag. För vår del anser vi att de gjorda insatserna inte räcker. Bl. a. med hänsyn till FN-rekommendationerna om stöd till dessa rörelser förordar vi att Sverige ger bistånd av detta slag i betydligt större omfattning.

Nyligen hade jag tillfälle att besöka FNLA och vara med om den högtid med vilken man firade frihetskampens början för tolv år sedan. Det är denna rörelse som har frigivit tio portugisiska soldater, tillfångatagna i Angola. Det är denna rörelse som vid tre egna baser i Zaire årligen utbildar mer än 2 000 soldater för att sändas in i Angola, som i Angola har över 200 skolor med mer än 12 000 elever, ett 40-tal hälsovårdscentra med utbildade sköterskor och över 100 andra mindre medicinstationer. Det är om denna verksamhet många besökande journalister berättat, bl. a. svensken Olle Wästberg. Det är om denna rörelse utrikesutskottet säger att behoven av förnödenheter är ringa. Det är också denna rörelse som svenska UD uppger endast har en begränsad verksamhet i Angola.

Om det nu vore så som u-avdelningen säger, varför är det då just denna rörelse som tagit portugisiska soldater till fånga? Varför har då denna rörelse av Zambia, Tanzania, Brazzaville och Zaire på OAU:s uppdrag tilldelats ordförandeskapet i det nybildade, för MPLA och FNLA gemensamma politiska rådet?

Nej, den som vill skaffa sig information och som vill se, kommer att finna att enligt alla rimliga kriterier svenskt bistånd även borde utgå till FNLA. Att handla annorlunda blir egentligen liktydigt med att sabotera OAU:s enhetsansträngningar för Angola. Ty med vilken rätt kan från svensk sida efter samarbetsavtalet mellan MPLA och FNLA hävdas att bara en av Angolas två stora befrielseströrelser bör få hjälp? Det vore bra att få ett klart svar på den punkten, helst från utrikesministern eller från utrikesutskottets majoritet, om vilka politiska bedömningar som här har spelat in och, ännu viktigare, vilka skäl man *i dag* har för att avstå från att hjälpa FNLA.

Jag har, herr talman, redan understrukit att det sätt på vilket vår u-hjälpspolitik utformas har stor betydelse för den uppslutning vi kan skapa hos det svenska folket kring u-hjälpen. Häftiga omkastningar i hjälpens inriktning kan få en skadlig effekt liksom också den tendens till

Nr 72

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

mindre öppenhet i debatten och redovisningen som följer med en allt större departementsstyrning av biståndsinsatserna och biståndsbesluten. Det är därför värdefullt att utrikesutskottet så klart betonar riksdagens krav på insyn och fastslår, när det gäller de bidrag som i år överförs från det bilaterala anslaget till det multilaterala anslaget, att detta nya anslagsarrangemang inte innebär någon inskränkning av SIDA:s beredningsansvar på dessa områden. Inte minst är det värdefullt att därigenom blivit fastslaget att också i fortsättningen Sveriges insatser på familjeplaneringsområde skall beredas av SIDA, som ju är den myndighet som här har sakkunskap.

Vi vet också vikten och värdet av att information om u-hjälpen och u-hjälpsproblemen når ut till alla svenska samhällsmedborgare. Mittenpartierna har därför velat ge SIDA de medel som man ansett sig behöva för att förverkliga den fyraårsplan för informationsverksamheten som SIDA fått i uppdrag av riksdagen att lägga fram. Den planen har väckt stora förväntningar hos folkrörelserna. Det är därför beklagligt att regeringen just skurit ner denna del av SIDA:s äskanden, ty det innebär 2,5 miljoner kronor mindre till studieförbundens, löntagarorganisationernas och övriga enskilda organisationers informationsverksamhet än vad SIDA hade föreslagit. Vårt yrkande innebär inalles en uppräknig av informationsanslaget med över 3 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu sagt vill jag yrka bifall till reservationerna med herr Dahlén som första namn.

Herr KORPAS (c):

Herr talman! Efter den här långa debatten känner jag ett litet behov av att anknyta till vad utrikesministern sade om att det råder enighet kring huvudlinjerna i vårt bistånd. Vi har haft uppskattade representanter för våra samarbetsländer på läktaren under dagen, och de kan ha fått uppfattningen att det rådde motsättningar i grundfrågor, men så är det inte. Det är vårt starka engagemang för denna fråga som gör att vi också engagerar oss i frågor som blott är delar i det stora komplexet omkring vilket vi är ense.

Jag skulle i det sammanhanget också vilja säga ett ord av invändning mot herr Arne Geijer. Han sade att biståndet inte är populärt. Vi riskerar att handla så att det kan bli impopulärt, men hittills har det inte varit det. Jag uppfattar den socialdemokratiska partikongressen som representativ, och där var en satsning på biståndet populär.

När riksdagen 1968 fattade sitt beslut om att senast 1974/75 komma upp till ett offentligt bistånd på 1 procent av bruttonationalprodukten, bör man redan ha varit på det klara med att biståndet skulle bli en stor samhällsutgift. Det kan inte vara någon överraskning i dag. Trots det tog det lång tid innan man vidtog effektiva åtgärder för att bereda den dock existerande positiva folkstämningen på att vi måste ta vårt ansvar som gynnat folk och på att det måste komma att kännas.

När så SIDA:s fyraårsplan för information äntligen förelåg, var regeringen och riksdagsmajoriteten inte beredda till en helhjärtad satsning för det nu löpande året. Från mittenpartierna föreslog vi att medel skulle

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

anslås enligt SIDA:s förslag. För det kommande året är regeringen och utskottsmajoriteten inte heller beredda att följa upp SIDA:s informationsplan. Och inte heller nu vill vi acceptera detta från mittenpartiernas sida i utskottet.

Det har ju framgått av debatten i dag att det på många håll kan finnas tveksamhet om huruvida folkmeningen är beredd för de långa steg som vi nu måste ta för att fullfölja löftena från 1968. Då är det "viktigt att inte beskära den planerade utbyggnaden av just de aktiviteter som kan skapa en starkare folklig förankring för vår biståndsverksamhet", som vi skriver i reservationen 18.

Jag ville börja med detta exempel på hur regeringen inte går fri från ansvaret, om vi nu inte skulle ha balans mellan den allmänna folkmeningen och Sveriges officiella löften till de fattiga folken. Insatser av den omfattning vi nu är framme vid måste ha ett brett stöd hos det svenska folket. Jag är också övertygad om att de får det, om människor också får vara med inte bara genom att betala skatter utan även genom att lära känna förhållandena i våra samarbetsländer och genom att följa våra samarbetsprojekt och de av oss stödda FN-organens verksamhet.

Det är vidare viktigt för ett brett stöd att ovidkommande hänsyn inte får styra våra satsningar. Här har talats en hel del om Etiopien i dag. Det fanns ett gammalt svenskt intresse för Etiopien, som vi kunde anknyta till när vi från början gjorde detta fattiga kulturland till en huvudmottagare av svenskt bistånd. Det är en utmaning mot en bred folkmening i Sverige men också mot stora grupper i Etiopien, som fått en begynnande utveckling genom vårt stöd, när regeringen nu successivt minskar biståndet till Etiopien. På de senaste fem åren har anslagsramarna för Etiopien skurits ned från ca 46 miljoner 1969/70 till 30 miljoner, regeringens förslag för 1973/74. Etiopien är därmed vid sidan av det avsevärt rikare Tunisien det enda av våra huvudmottagarländer som får minskat anslag. Utöver att vara ett mål för gammalt svenskt intresse är Etiopien ett av världens fattigaste länder – det har omvittnats förut i dag – samtidigt som det är ett av de u-länder som generellt får minst bistånd. I sina petita skriver SIDA, att det svenska biståndet verksamt har bidragit till att påskynda utvecklingen inom de områden till vilka det utgätt. SIDA anför också: "I detta land har de svenska insatserna ... särskilt de som avser bättre utbildning, hälsovård och födoämnesstandard – kunnat verksamt bidra till att förbättra läget för särskilt fattiga befolkningsskikt; troligen har biståndet inte saknat positiv betydelse för den politiska utvecklingen på sikt."

Om regeringens minskning av bidragsramarna för Etiopien även i förhållande till SIDA:s petita är ett av de fall, där UD:s u-avdelning har en annan politisk bedömning än SIDA, är det att beklaga. Regeringens behandling av Etiopien är till skada för hela den svenska biståndspolitik.

Utrikesministern har sagt i dag att vi inte lägger värderingar på regimer hos våra mottagarländer. Men vad är det då som har väglett regeringen i Etiopienfallet? Oppositionspartiernas företrädare i utrikesutskottet föreslår en höjning av anslagsramarna för Etiopien från regeringens 30 miljoner till 35 miljoner. Höjningen är i sig själv inte avgörande, men vi

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

vill markera ett avbrytande av den nedåtgående trenden för biståndet till Etiopien och därmed understryka, att Etiopien även i fortsättningen bör vara en av huvudmottagarna av svenskt bistånd.

Nu har vi alltså kommit in i en diskussion dels om huruvida vi kan hålla vårt löfte från 1968 om att 1974/75 nå 1 procent av bruttonationalprodukten i offentligt bistånd, dels om huruvida vi kan hålla fast vid vår i många sammanhang deklarerade ambition att bevara vårt bistånd i huvudsak obundet. För att vi skulle nå enprocentmålet utan störningar i vår ekonomi och med stöd i en bred folkopinion har mittenpartierna år efter år krävt en jämnare ökningstakt och en satsning på information. Vi har inte fått detta, och nu sitter vi i en svår situation. Reservationen I anvisar - låt mig uttrycka det så - en sista möjlighet att klara krisen. Fälls den reservationen, vet jag inte vad som kommer att hända i fortsättningen med vårt stolta löfte från 1968. Om inte höjningen kan genomföras utan budget- och valutastörningar, utan en orationell användning av medlen och utan att folkopinionen får svårt att hänga med, måste man med besvikelse konstatera att vi får ompröva även enprocentmålet.

Det måste i en sådan situation vara bättre att skjuta upp dess genomförande ett år än att sätta själva biståndsarbetet i vanrykte. Det höga anslaget får ju inte vara ett självändamål. Men jag understryker än en gång: vi inom mittenpartierna har år efter år varnat för att denna situation skulle uppstå. Ansvaret för att den nu uppkommit ligger helt hos regeringen.

Det är riktigt, som påpekas i propositionen, att högre bistånd också får starkare samhällsekonomiska konsekvenser här hemma. Det är givetvis ytterligare ett skäl för långsiktig planering. Det är också ett skäl för att se, hur man skall göra för att u-landsbiståndets effekter på Sveriges ekonomi skall bli så positiva som möjligt. I statsverkspropositionen tas på några rader upp ett resonemang om varubistånd - man har diskuterat detta förut i dag - och man anger 200 miljoner kronor som riktpunkt för bundna inköp i Sverige under 1973/74 mot de ca 60 miljoner kronor som man räknar med under innevarande år.

Vi har diskuterat detta mycket ingående i utskottet. Utskottet konstaterar, att beloppet nämns som riktpunkt och inte som definitiv anslagsvolym. Utskottet ansluter sig också till ett avsnitt i SIDA:s yttrande beträffande det svenska varubiståndets utformning, där det bl. a. sägs, att det med hänsyn till tekniken i samarbetet med programländerna kan vara svårt att redan under budgetåret 1973/74 nå en varubiståndsvolym på 200 miljoner kronor. Därmed bör vi åter i mera lugn ton kunna diskutera olika biståndstekniker i väntan på att biståndspolitiska utredningen tar itu med de här frågorna.

Jag vill dock något beröra den säkerligen välgörande debatt som har förts framför allt om varubiståndet. Om man söker skapa en positiv inställning till u-landsbistånd genom att förespegla gynnsamma effekter för det egna näringslivet, är man inne på en tvivelaktig väg. Det är u-landets behov och biståndets effekter som måste vara vårt centrala intresse. Annars skall vi inte heller tala om enprocentsmål. En annan sak är att vi i det praktiska förverkligandet av våra ambitioner måste arbeta

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

oss fram till en modell, som bäst ger oss de resurser vi måste ha bl. a. för att vidare utveckla vårt bistånd. När man gör upp nya totalplaner för samarbetet med en u-landspartner, bör det rimligen också vara med i bilden hur svenskt näringsliv och svensk teknik skall kunna göra sitt för att få fram en optimal biståndseffekt.

Redan nu med vårt i huvudsak obundna bistånd läggs beställningarna till omkring 40 procent av värdet i Sverige. Vi borde på sikt sträva efter att ytterligare öka vårt multilaterala bistånd genom FN-organen. Det kan vi inte gärna binda, men erfarenheten säger att bidrag från vårt land också leder beställningar hit. Detsamma gäller rimligen vid ett generöst bilateralt bistånd. En starkare bindning av biståndet till leveranser, som inte är av primärt intresse för mottagaren, kan leda till bortfall av andra beställningar och till att svenska varor över huvud kommer i vanrykte.

För Sverige med dess beroende av utrikeshandel är det ett livsvillkor med en fri världshandel. Biståndsleveranserna är en del av världshandeln. Medverkar vi till att ytterligare binda dessa, försvagar vi våra möjligheter att påverka andra länder till liberalisering av handeln över huvud. Vi försvagar också u-ländernas position genom att inte ställa ett exempel till förfogande för dem i deras förhandlingar med andra biståndspartner.

Vi kan inte bortse från behovet av stimulans även för svenskt näringsliv och svensk arbetsmarknad. Vi når emellertid sannolikt den bäst genom att stödja näringslivets offerering av sina varor och sin teknik inom den fria biståndssektorn, dit ju också i huvudsak det multilaterala biståndet genom FN-organen hör. Vi bör också ha andra möjligheter än hittills att vid programplaneringen utan bindning få en genomgång av vad vårt näringsliv skulle kunna göra för att ge det mottagande landet största effekt av biståndet.

Viktigast är stödet till sysselsättningen i u-länderna. Sysselsättningen är grunden för all utveckling. I det fallet är det ingen skillnad mellan u-land och i-land. Vår sysselsättning kan emellertid bara skapas i vårt land, deras sysselsättning i deras. Vår sysselsättning får inte ta deras sysselsättning från dem.

På en punkt får vi inte kompromissa med vårt samvete. Det är u-landets utveckling det gäller, och den är inte bara materiell. Den är framför allt en utveckling till medvetenhet om den egna kulturen och den egna kraften som grund för utveckling. Omgivna av miljöproblem, energiproblem och resursproblem måste vi inse, att det också måste ges alternativa utvecklingsvägar. Dem finner vi kanske just i utbyte av erfarenheter med u-länderna. Då kan vi tala om utvecklingssamarbete. Samarbete för gemensam utveckling.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer som centerns företrädare i utskottet står bakom.

I detta anförande instämde herrar Carlsson i Vikmanshyttan, Fågelsbo och Eriksson i Ulfsbyn (samtliga c).

Herr tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Debatten har visat hur omfattande och sammansatt frågan om utvecklingsbiståndet är. Intresset för olika delproblem växlar, men enprocentsmålet behåller sin centrala position i debatten. Jag vill gärna göra några randanmärkningar i anknytning till det anförande som utrikesutskottets ordförande höll med en stark betoning av svårigheterna att nå enprocentsmålet. Jag vill notera att det totala biståndet i dag motsvarar 0,6 procent av bruttonationalprodukten. Det synes trots allt vara angeläget att se den relationen i vår totala ekonomi, liksom det förhållandet att det handlar om att dämpa ökningen av takten i den privata konsumtionen med ungefär 2/10 procent per år för att den interna balansen skall bibehållas. Det är siffror som togs fram av utredningen om biståndets samhällsekonomiska konsekvenser och som framlades förra året. Då kunde man samtidigt konstatera att samma utrymme kan vinnas om man minskar ökningen av den offentliga konsumtionen med 1 procent per år.

Jag har inte velat förenkla det här problemet om att nå enprocentsmålet vid en viss tidpunkt, men jag tycker ändå att dessa relationer gör problemet något mindre överväldigande.

Dessutom vill jag betona att majoriteten, dvs. socialdemokraterna, i utrikesutskottet helt klart har sagt att det mål som sattes upp 1968 ligger fast. Vi har konstaterat att de förslag som Kungl. Maj:t har lagt fram ligger i linje med den utbyggnadsplan som statsmakterna har antagit och som syftar till enprocentsmålets uppnående under budgetåret 1974/75. Därför har vi inte ansett att det behövdes något nytt uttalande vid denna riksdag. Jag har funnit anledning att ta fram detta citat.

I fråga om inställningen till ett ökat varubistånd i bunden form vill jag deklarerat att jag har samma grundinställning som Arne Geijer syntes ha, dvs. egentligen ogillar detta. Jag vill påstå att effekterna och konsekvenserna av detta arrangemang inte är tillräckligt belysta. Jag har emellertid anslutit mig till de uttalanden med reservationer och rekommendationer som utrikesutskottet har gjort, inte minst därför att man där har velat föra över problemen till biståndsutredningen för allsidigare belysning, och jag hoppas att den skall ha möjlighet att med förtur ta upp den här frågan.

Vi har gjort en viss uppdelning av ämnena bland socialdemokraterna i utrikesutskottet, och det har på min lott fallit att ta upp befolkningsfrågan, kvinnoutbildningen, länderprogrammen och de svenska insatserna i vissa länder. Utan tvivel blir det så att tråden i den här debatten brister ganska lätt när debattformen är som den är, men jag skall nu i alla fall försöka hålla mig till dessa ämnesområden.

Jag vill börja med länderfrågorna och anknyta till reservationerna 3, 4 och 5. Det är nog så riktigt att FN-strategin för det andra utvecklingsårtiondet särskilt har tagit upp de fattigaste, minst utvecklade länderna och att FN:s generalförsamling har uttalat sig för särskilda insatser för dessa. Sverige har också utfäst sig att stödja detta initiativ och regeringen föreslår nu riksdagen att bevilja ett särskilt anslag på 3 miljoner dollar till detta ändamål. Jag vill understryka att det gäller dollar, eftersom det i utrikesutskottets betänkande felaktigt står "kronor" på den punkten. I

gruppen programländer har vi för övrigt bland de 25 fattigaste med Botswana, Etiopien och Tanzania. Vi har också biståndssamarbete med Sudan, Afghanistan och Lesotho, som återfinns i denna grupp.

Riksdagen har under flera år särskilt behandlat frågan om val av länder med vilka vi skulle utveckla ett omfattande biståndssamarbete. De uttalanden som därvid gjorts har varit utgångspunkten för ett vidsträckt samarbete med ett dussintal mottagarländer. Listan på dem återfinns i utskottsberäkningen på s. 61. Om man studerar den listan finner man att länderna förvisso inte har några enhetliga karakteristika men däremot ganska väl svarar mot det, skulle jag vilja påstå, allsidiga uttalande som utskottet och riksdagen har gjort i fråga om länderval. Dessa länder kan därför knappast tjäna som bevis för de teser som herr Wirmark pläderade för, när han sade att man gör en ensidig politisk bedömning – de är ju verkligen politiskt sett mycket olika varandra dessa programländer.

Vi vet att moderaterna vid flerfaldiga tillfällen rest motstånd mot att Cuba och Chile finns med på listan, även om jag tror att det var den moderata herr Björck i Nässjö som först motionerade om Chile som mottagare av svenskt bistånd. Men det var ju en annan regim i landet vid det tillfället.

Alltnog: Om man ser till riksdagens egna uttalanden rörande länderval är varken Cuba eller Chile mindre väl ägnade som mottagarländer, som formuleringen lyder i den moderata reservationen. Jag för min del vill helt naturligt understryka det riktiga i utskottets ställningstagande på denna punkt.

Jag går så över till de reservationer som pläderar att man skall öka listan över programländer. Det finns yrkanden som gäller Sri Lanka, Lesotho och Swaziland samt något land i Latinamerika.

Vad beträffar de tre förstnämnda länderna torde det vara ändamålsenligt att fortsätta att successivt öka volymen av bistånd och vinna ytterligare erfarenhet av ett samarbete. Om det i dagsläget är föga ändamålsenligt att förklara dessa länder för programländer, så betyder det ju ingalunda att Sverige saknar intresse för ett fortsatt utvidgat biståndssamarbete med desamma. I fråga om Lesotho och Swaziland torde det dessutom vara ganska viktigt att man i ökad utsträckning kopplar in FN-organ - t. ex. UNDP -- på en biståndsgivning.

Beträffande Zambia vill jag bara hänvisa till den kraftiga uppräkning som har skett för detta land under senare år och även just detta budgetår.

När det gäller mittenreservationens uttalande om önskvärdheten av något ytterligare mottagarland i Latinamerika, så måste det betraktas som alltför vagt och alltför svagt underbyggt för att riksdagen bland de tre omnämnda länderna skulle kunna utvälja ett ytterligare mottagarland. Riksdagen har tidigare behandlat frågan om hur biståndskontakter med ett nytt mottagarland skall etableras och därvid stannat för att uttala att ett ställningstagande som betyder en utvidgning av kretsen av mottagarländer inte kan ske utan grundliga utredningar och att dessa utredningar i praktiken måste göras av statliga myndigheter. Det kan knappast vara rimligt att begära sådana utredningar, för tre länder utan egentlig motivering för något av dem, för att så småningom kunna utvälja ett av dessa till mottagarland. Det kan emellertid påpekas att direktiven för

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

biståndsutredningen innehåller ett uppdrag att pröva principerna för den framtida avgränsningen av kretsen av länder som mottar ett mera betydande bilateralt svenskt bistånd, och då kan ju frågor om ytterligare länder i Latinamerika komma upp till diskussion.

I detta sammanhang vill jag beröra den särskilda fråga som tas upp i reservationen 2 om riksdagens medverkan i länderplaneringen. Frågan har behandlats utförligt av utskottet under just den rubriken i betänkandet, och det framgår att utskottet vill understryka att det är angeläget att man finner lämpliga former för samverkan och samråd mellan regeringen och riksdagen när det gäller utvecklingen av samarbetet med de olika mottagarländerna. Utskottet har inte närmare gått in på formerna för samrådet. Det torde dock inte vara alltför svårt att finna lämpliga sådana. Redan nu har ju utrikesutskottet möjligheter att bli väl informerat såväl från utrikesdepartementets företrädare som från SIDA, och man kan nå långt i kontakten med riksdagen via dessa kanaler. Utrikesministerns mycket positiva inställning i dag borgar ju också för framgång i det avseendet.

I detta sammanhang är det på sin plats att understryka betydelsen av samverkan mellan Sverige och mottagarländerna, så att det samarbetet kan utvecklas på ett för båda parter fruktbart sätt. I propositionen förra året och även i år beskrivs formerna för det samarbetet. Syftet med de rullande treåriga samarbetsprogrammen är att ge större fasthet åt den långsiktiga planeringen, samtidigt som man har en viss flexibilitet i förhållande till dagsläget. SIDA:s länderprogram är ett gott komplement med samma syftemål. Dessa länderprogram kommer till efter diskussioner mellan ansvariga myndigheter i mottagarlandet å ena sidan och SIDA med biståndskontor och respektive ambassad å andra sidan. Mottagarlandets övergripande planering och egna bedömningar och prioriteringar spelar en avgörande roll. Naturligtvis är landets egen planering beroende av hur långt man har hunnit på utvecklingsstegen, och samarbetet får anpassas härefter.

För fullständighetens skull skall också nämnas den roll som de internationella organen i växande grad spelar i planeringsfrågor i de enskilda länderna, t. ex. Världsbanken och UNDP. Det senare organet har av FN särskilt fått uppgiften att vara samordnare i förhållande till olika biståndsgivare. Det kan emellertid ses som ett gott tecken att inte så få mottagarländer själva vill ta på sig samordningsuppgiften, och det måste vara riktigt att det är mottagarlandet som här skall ha ledningen, eftersom det ändå är mottagarlandet självt som satsar de största resurserna.

Innan jag lämnar länderfrågorna vill jag i korthet ta upp samarbetsfrågorna beträffande Etiopien. Där om handlar reservationen 5. Etiopien tillhör den första gruppen av länder som vi samarbetade med. Sverige har introducerat flera projekt i detta land med växlande framgång - och för all del också med klara misslyckanden. Som ett av världens fattigaste och minst utvecklade länder kan Etiopien sägas vara en av de mest svårarbetade marker som vi givit oss in på i svenskt utvecklingsarbete. Att det i det landet finns ofantliga skillnader mellan den fattiga massan och de få välplacerade och maktfulla har som vi väl vet inte stämt

opinionen här hemma till välvilja mot landet. En betydande missräkning för vårt land har det också varit att man inte har lyckats leva upp till sina föresatser när det gäller reformer som varit förutsatta vid utvecklingen av det s. k. Caduprojektet, vilket i sin tur ledde till icke önskvärda sociala konsekvenser av detta annars så framgångsrika projekt. Allt nog, det har funnits skäl för Sverige att hålla igen på sitt bistånd till detta land.

Man kan naturligtvis fråga om det då inte finns några insatser som har den inriktningen att de verkligen kan sätta i gång utvecklingen i detta fattiga land och som kommer folkets flertal till del. Ett sådant område, som utrikesutskottet särskilt har velat peka på i år, är undervisningsområdet. Skolbyggnadsprojektet har varit en klar framgång. Det har sträckt sig över hela landet och blivit något av en folkrörelse. Faktiskt har man lyckats att underifrån påverka även den centrala förvaltningen. I landets budget har såväl drift- som kapitalutgifterna för undervisningssektorn ökat i betydande grad under senare år, och från budgetåret 1963/64 till innevarande budgetår har det skett en uppgång från totalt 10 till 19 procent. Det kan också anmärkas att kostnaderna för försvaret i Etiopien under samma tid har minskat från 19 till 14 procent i budgeten.

Naturligtvis finns det också andra områden än undervisningsområdet som kan vara ägnade att stödjas från svensk sida och som väl kan fylla platsen på ett samarbetsprogram med den omfattning som det för närvarande har. Utskottet har velat uttala att något avgörande inte har träffats som motiverar en minskning av biståndet till Etiopien. Alltså kan man säga att vi därmed bör bryta den nedåtgående trend som gällt för Etiopien under senare år.

Familjeplanering behandlas i en reservation av de borgerliga ledamöterna i utskottet. Låt mig påstå att den reservationen knappast tillhör de bäst motiverade. Vad sägs där? Jo, att familjeplaneringsinsatser skall förbli ett huvudelement i svensk biståndspolitik. Som om någon hade bestritt detta! Vi vet att anslagen till familjeplanering kraftigt har ökat varje år. Jag tar som exempel att från 1968/69 till nu aktuellt budgetår en ökning har skett från 28 miljoner kronor till 95 miljoner kronor. Reservanterna yrkar vidare att högre bidrag skall utgå till FN:s befolkningsfond. Tyvärr får det lov att sägas att arbetsläget i denna fond är sådant att fonden inte kan förbruka de medel den disponerar över, och Sverige ger för övrigt stora bidrag till fonden.

Vidare berörs i reservationen det svenska stödet till insatser i Korea respektive Malaysia. När det gäller Malaysia är det numera klart att stöd skall utgå från Sverige under hela 1974, och i vad gäller Korea kommer Sverige att betala huvuddelen av kostnaderna för byggnaderna för familjeplaneringsinstitutet där och driftkostnaderna t. o. m. budgetåret 1975/76. Reservationen bör avslås.

Frågan om familjeplanering, dvs. en av mänsklighetens ödesfrågor, är emellertid värd all uppmärksamhet. Sveriges pådrivande roll är förvisso inte slutspelad, men det måste mobiliseras ytterligare starka krafter för att man skall komma till en vändpunkt i den ofantliga befolkningsökning som äger rum. Denna fråga är fast sammankopplad med de flesta andra utvecklingsproblem. FN har trots allt aktiverats i denna fråga, och förväntningarna är stora på nästa års befolkningskonferens och de

Onsdagen den
25 april 1973

*Det statliga utveck-
lingsbiståndet*

förberedande mötena till den – och naturligtvis på de efterföljande aktiviteterna.

Slutligen i denna fråga vill jag gärna understryka behovet av öppenhet i handläggningen inför allmänhet och press när nu de här frågorna övergår från att vara petitaärenden på SIDA till att bli ärenden bland andra multilaterala ärenden inom utrikesdepartementet. Alla har förutsatt ett fortsatt samarbete med SIDA i befolkningsfrågan.

Till sist vill jag i största korthet beröra ett stort ämne, nämligen särskilda aktiviteter för kvinnorna. Jag gör det i anslutning till reservationen 15. Sverige är ett av de få länder som aktualiserat särskilda åtgärder för att med utvecklingsansträngningarna nå kvinnorna. Det har skett genom egna svenska insatser men framför allt i samarbete med FN-organ.

Alla dessa projekt var som experiment intressanta, och en hel del var också framgångsrika. Strategin för ett sådant här arbete måste emellertid bearbetas och finslipas för att på ett genomgripande sätt kunna förändra förhållandena för kvinnorna i de fattiga länderna. Det gäller deras ställning i familjen, deras rätt och möjligheter att gå i skola, att skaffa utbildning som ger dem en egen utkomst etc. Vi vet att det är gigantiska problem som finns. I själva verket vet vi att utvecklingsprocessen ofta betyder en sämre och osäkrare ställning för kvinnorna än de hade tidigare, men problemet har börjat upptäckas. En del studier har gjorts, men mycket mer av rent analys- och utredningsarbete behövs och dessutom, förstås, konkreta åtgärder.

Jag kan med viss tillfredsställelse säga att inom SIDA just i dagarna har slutförts ett utredningsarbete om kvinnan i utvecklingsprocessen. Det läggs nu fram för styrelsen, och jag tror att det kan vara möjligt att arbeta in det i årets petita. Syftet med den här utredningen har varit att framlägga förslag till riktlinjer för den analys av kvinnans situation som skall ingå i SIDA:s planering och som tar sig uttryck i bl. a. landanalyser, biståndsprogram, sektoranalyser och landrapporter. Utredningens uppgift har inte varit att utarbeta förslag till svenska biståndsinsatser för att förbättra kvinnans ställning. Skall sådana insatser komma till stånd måste de föreslås av programländerna själva, och jag tror att detta är mer angeläget i denna fråga än i de flesta andra. Det finns anledning att hysa förhoppning att vi kan komma bättre rustade till våra samtal med representanterna för mottagarländerna när vi vill väcka deras intresse för kvinnofrågan. Jag vill själv se den som en av de allra viktigaste frågorna, och jag tror att en lösning av den skulle ha stor utvecklingseffekt. Tyvärr måste vi nog se fram mot ett långvarigt arbete om vi skall kunna astadkomma några som helst förändringar.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lewén-Eliasson tycktes ha fått intrycket att mina ord om den ensidiga politiska bedömningen avsåg hela den svenska u-hjälpspolitiken. I så fall har jag uttryckt mig oklart. Vad jag ville säga var att det finns grupper inom socialdemokratien som driver en ensidig politisk linje, och den kommer i vissa fall till uttryck i den politik som förs. Jag anförde som exempel ett besök här i landet av en utrikes-

minister som fått beskedet att hans land kunde få större bistånd, om det förde en mer socialistisk politik, jag nämnde vidare diskrimineringen av FNLA. Jag sade att det därför vore bra om man kunde utvidga den parlamentariska representationen i flyktingberedningen. Man kan också som exempel ta Etiopien. Regeringen anger inte något skäl till att man vill sänka det nuvarande anslaget till Etiopien. Det måste ändå vara en ensidig politisk bedömning, som gör att man på detta sätt vill trappa ned detta anslag.

Fru Lewén-Eliasson nämnde också vår reservation om Latinamerika. Om riksdagen bifaller denna reservation, innebär det inte att riksdagen i dag fattar beslutet om vilket av de tre nämnda länderna som skall bli mottagarland, men det innebär ett uppdrag till regeringen att arbeta vidare i syfte att få fram ytterligare ett mottagarland i den kretsen av länder i Latinamerika. Med reservationen har vi velat markera att det är angeläget att stärka biståndet till Latinamerika och att det är lämpligt och värdefullt att göra det genom att lägga till ytterligare ett mottagarland i Latinamerika. Verkligheten är mångskiftande och komplicerad på denna kontinent, och det skulle ge ett bättre och allsidigare urval om vi lade till ett land.

Till sist några ord beträffande familjeplaneringsreservationen. Det viktiga är här att hålla frågan om insatser i Korea och Malaysia öppen, att inte på ett tidigt stadium binda sig för att sluta vid en viss tidpunkt, och det är det vi har velat slå vakt om i reservationen.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Först till de ensidiga politiska bedömningarna. Jag tror nog att herr Wirmark när han gjorde det uttalandet bl. a. avsåg ländervalet. Jag svarade med ett överopande av hur länderkretsen ser ut; den kan inte vara ett resultat av ensidiga politiska bedömningar av sådan karaktär som herr Wirmark vill göra gällande. Det viktiga är ju de beslut man fattar, och valet av länder är just resultat av sådana beslut.

När det sedan gäller frågan om Etiopien tror jag att verkligheten är långt mera komplicerad än vi i dag haft tillfälle att utreda. Jag tror att det bara var ett par år sedan det i riksdagen väcktes en interpellation om de svåra inre förhållandena i Etiopien, som föranledde dåvarande utrikesministern att förklara att man inte kunde tänka sig ett utbyggt bistånd i ett land där ett sådant tillstånd rådde. Jag kunde inte finna att det vid den tidpunkten fanns någon som ville resa motstånd mot det uttalande som utrikesministern då gjorde.

När det sedan gäller frågorna om familjeplanering i Malaysia och Korea är förutsättningarna, inte att aktiviteterna skall upphöra eller minska, utan att det svenska biståndet skall ersättas av bistånd från FN. Nu har vi skjutit på den övergången ytterligare, och vi får väl då se, huruvida det finns möjlighet att tänka sig att FN:s befolkningsfond vid övergångstillfället kan överta de här aktiviteterna; det har i varje fall jag förutsatt.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord om en punkt, nämligen den påstådda ensidiga politiska bedömningen och valet av mottagarländer.

Onsdagen den
25 april 1973

*Det statliga utveck-
lingsbiståndet*

Jag betonade faktiskt mycket klart i mitt första inlägg att det inte är något fel på våra grundtexter. De är väl utformade och väl avvägda. Jag har också vid flera tillfällen – även i dag – betonat att sammansättningen av gruppen mottagarländer har vårt stöd och att vi tycker den sammansättningen är i enlighet med synen i de här grunddokumenten. Om man däremot vill avlägsna sig från en sådan sammansättning – det förekommer ju ofta inom socialdemokratins tongångar i debatten i den riktningen – äventyras ju enigheten. Det är risken vid ett större inflytande för en sådan ensidig politisk bedömning som jag har velat varna för.

Fru I.F.WÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Förutsättningen för diskussionen i dag är inte vad som möjligen förekommer i debatter på gator och torg och i möteslokaler, utan de beslut som regering och riksdag har fattat. Det är de senare som jag har försvarat.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Frågan om vilka länder som skall komma i fråga för svenska biståndsinsatser har undan för undan fått ökad aktualitet. Detta utgör i och för sig en välkommen utveckling av debatten. Den tidiga svenska u-hjälpsdiskussionen hade en mycket stark benägenhet att uteslutande handla om biståndsinsatsernas storlek, inte om deras utformning eller effekt.

I dag står vi inför en utveckling – det har betonats flera gånger här i dag – som innebär att mer och mer av det svenska biståndet skall kanaliseras till s. k. progressiva länder, dvs. med den terminologi som ogenerat används av länder med ett socialistiskt styrelseskick.

Huvudargumentet för detta anses vara att endast i dessa länder kan den svenska u-hjälpen få en verklig effekt. Endast i länder som Cuba, Tanzania, Chile och Nordvietnam kan hjälpen så att säga gå på djupet. Bistånd till länder som tillämpar marknadsekonomiskt system anses tveklaktigt, för att inte säga förkastligt.

Ja, detta synsätt har gått exempelvis UD:s biståndsavdelning och regeringen djupt till sinnes. En titt på utvecklingen av det svenska biståndet de senaste åren talar sitt tydliga språk. Det går inte att på något sätt bortförklara hur det verkligen förhåller sig.

Låt mig ge några exempel på utvecklingen!

Cuba fick 1971/72 3,6 miljoner kronor i svenska biståndsinsatser. Budgetåret efter, 1972/73 femdubblades detta belopp, och biståndet till Cuba kom upp i 20 miljoner kronor. För 1973/74 föreslås ytterligare en kraftig ökning, till 35 miljoner kronor, alltså en tioudubbling på två år.

Låt oss se på Chile: Chile fick 1971/72 2,5 miljoner kronor. 1972/73 tioudubblades detta till 25 miljoner kronor och för 1973/74 föreslås 30 miljoner kronor. Inom parentes kan nämnas att Chile samtidigt köpt svensk krigsmateriel för ett belopp som ännu inte har offentliggjorts det gäller kryssaren Göta Lejon – men som torde uppgå till vad som hittills har betalats ut i svenska biståndsinsatser till Chile, en paradox som jag tycker inte skall undgå kammaren.

Låt oss titta på Tanzania. Detta land fick 1971/72 65,1 miljoner kronor och 1972/73 90 miljoner kronor. 1973/74 får landet 120 miljoner kronor. Det är alltså i absoluta tal en mycket kraftig utveckling – en fördubbling på två år. Nästan 60 miljoner kronor har här plussats på.

Låt oss också för jämförelsens skull titta på Etiopien, som har nämnts ett antal gånger i debatten i dag. Där har utvecklingen varit en helt annan. Det landet fick 1971/72 32,8 miljoner kronor och 1972/73 33 miljoner kronor. 1973/74 får landet 30 miljoner kronor. Det är alltså en utveckling som pekar kraftigt nedåt, t. o. m. om vi räknar i någorlunda fast penningvärde.

Herr talman! Det märkligaste är dock att företrädarna för linjen om bistånd endast till socialistiska stater inte har kunnat presentera några avgörande bevis för sin tes. Utvecklingen i Chile, Tanzania och Cuba, som jag just har berört, visar tvärtom en ekonomisk stagnation. Att denna inte ensidigt går att skylla på exempelvis USA:s politik i form av embargo och andra åtgärder torde vara obestridligt. En så framstående socialdemokratisk bedömare som Gunnar Adler-Karlsson har klart påvisat detta i sin bok om Cuba. Orsakerna ligger i stället i den doktrinära ekonomiska politik som kännetecknar Castros Cuba. Motsvarande förhållanden råder också i de andra här uppräknade länderna. Där har vi just en av orsakerna till att moderata samlingspartiet i en av de reservationer som är fogade vid utrikesutskottets betänkande har intagit en mycket tveksam hållning till hjälp åt just dessa länder.

Ett rimligt krav i sammanhanget är att vi får en någorlunda klar bild av vilken effekt våra biståndsinsatser har på utvecklingen. Detta är inte lätt att bedöma, det skall medges. Men man har en stark känsla av att detta är ett försummat område i den svenska biståndsdebatten. Jag har i en motion till årets riksdag understrukit nödvändigheten av att den tillsatta u-landsberedningen i sitt arbete verkligen gör en utvärdering av de hittillsvarande svenska biståndsinsatserna. I det sammanhanget kommer man inte ifrån att också ta ställning till i vilken utsträckning mottagarlandets politiska system är utvecklingsfrämjande eller inte. Att inte ta med detta i bilden vore att sticka huvudet i sanden. Och det är just vad den svenska biståndspolitikern har gjort länge nog nu. Det är förvånansvärt vilka svävande svar man får av biståndsarbetare när man frågar vilka resultat som har kunnat uppvisas med olika projekt. Jag är som sagt medveten om svårigheterna med utvärderingen men tycker att försöken hittills har varit i blygsammaste laget.

När jag nu har sagt detta ligger det förstås nära till hands att någon påstår att jag vill politisera den svenska u-hjälpen. Det har riktats beskyllningar av det slaget mot mig tidigare, bl. a. av företrädare för UD:s biståndsavdelning. Sådana beskyllningar är i praktiken enbart löjliga. Den svenska u-hjälpen är sedan några år tillbaka redan starkt politiserad, och de siffror som jag har nämnt här torde tala för sig själva. Jag har personligen en motsatt ambition; jag vill låta det svenska biståndet vägledas av andra principer än dem som nu tillämpas då man ger bistånd till regimer som faller vår socialdemokratiska regering i smaken. Så länge man inte övertygande har kunnat visa att just de länder dit vi nu

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

kanaliserar en ökande del av vårt bistånd är bättre skickade att dra nytta av biståndet, kan den nuvarande trenden i svensk biståndspolitik karakteriseras som ett internationellt socialistiskt partistöd. Det värsta med denna utveckling är att den hotar att splittra den relativt stora enighet som vuxit fram kring den svenska u-hjälpens storlek. Vi vet att den svenska opinionen kan vara nog så flyktig, och en stark politisering av u-hjälpen kan lätt få konsekvenser i negativ riktning.

Herr talman! Jag tillät mig förra sommaren i Svenska Dagbladet att framföra kritiska synpunkter av ungefär samma slag som jag här har anfört. UD:s biståndsavdelning protesterade kraftigt. Jag vill ytterst ogärna använda någon som ett slagträ i den här debatten, men jag skall bara hänvisa till två uppmärksammade anföranden som chefen för SIDA har hållit. Beträffande länderinriktningen anförde han i ett tal i Helsingfors förra året kritiska synpunkter mot vår nuvarande utveckling. När det gäller UD:s biståndsavdelnings sätt att sköta sina åligganden kan jag inte annat än tolka hans anförande vid TCO:s representantskap den 13 april i år som ett allvarligt memento för ledningen för denna avdelning. Även om denna alltid uppträder i den sårade oskuldens skepnad så litar jag nog mera på SIDA:s generaldirektör. Han brukar inte ta till orda i oträngt mål, och han kan inte heller beskyllas för att använda överord. Snarast har man förvånats över hans tystnad i biståndsdebatten; andra generaldirektörer brukar inte vara lika försynta.

Om vi nu framdeles skall ha en styrning av biståndet till så kallade progressiva länder, låt oss då ta en ordentlig diskussion och ett principbeslut om det. Nu har vi haft en flytande situation som herr Wirmark påpekade och länge nog utnyttjats av dem som velat prioritera socialistiska stater på andra – och ofta fattigare – staters bekostnad. Detta måste rimligen u-landsberedningen ta upp till ett allvarligt övervägande.

Herr talman! Det finns en tendens i de senaste årens u-hjälpsdebatt som jag inte tycker skall få gå spårlöst förbi. Jag tänker på att allt fler u-hjälpsdebattörer tycks strunta i den demokratiska utvecklingen i u-länderna. Eftersom man menar att det är viktigt att det i mottagarlandets politik ligger ett incitament till ekonomisk och social utjämning, så tycker jag att det borde spela en viss roll om det i landets politik också ligger incitament till en demokratisk politisk utveckling.

Men detta tycks som sagt inte spela någon roll. Tvärtom, det har i allt klarare ordalag framhållits att de politiska formerna spelar en mindre roll; det är innehållet i besluten som är det väsentliga. Jag kan definitivt inte hålla med om detta starkt förenklade resonemang. Vilka incitament för en demokratisk utveckling finns det i länder som Cuba och Nordvietnam? Att så döma ut den västerländska demokratins möjligheter att verka som styrelseform i utvecklingsländerna – må vara att det här i vissa fall rör sig om en utveckling på lång sikt – tycker jag är beklagligt. Men svensk biståndspolitik av i dag tar inte hänsyn till vilka möjligheter demokratin har att segra – man föredrar att peka på de många svårigheter som finns, talar dunkelt om "progressiva" länder etc. Svensk biståndspolitik av i dag är mera intresserad av mottagarlandets socialistiska inställning än av de möjligheter för en demokratisk utveckling som

finns. Icke ett ord av kritik har hörts mot förhållandena i dessa s. k. progressiva länder från exempelvis regeringsledamöter eller UD:s biståndsavdelning. Här brukar det normalt inte finnas några hämningar när det gäller att kritisera andra länders inre förhållanden. Jag tror att just denna fråga kan komma att spela en betydande roll i de kommande årens u-hjälpsdebatt. Den har hittills beklagligt nog varit i skymundan.

Herr talman! Jag tycker det är mycket tillfredsställande att biståndsdebatten - som tidigare var alltför fixerad vid biståndets storlek - nu försöker tränga djupare in i en del av problemen. Men den inriktning som svensk u-hjälp har tagit är på många punkter olycklig. Det skulle inte förvåna mig om vi under de närmaste åren fick uppleva en förtroendekris för u-hjälpen, om den tillåts fortsätta i nuvarande banor.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! I den svenska s. k. biståndsbudgeten återkommer i år som förut anslaget till Världsbanken via dess organ IDA. Det är en av de osmakligaste posterna i hela statsbudgeten. Via den taxeras pengar ut av hårt pressade svenska arbetare för att distribueras till de mest ultrareaktionära regimer och de mest meningslösa projekt världen över. Hela denna sak är så sjuk, att t. o. m. utrikesutskottet undviker varje sakdiskussion och i stort sett bara hänvisar till att årets anslag är ett flerårsåtagande.

Vad är Världsbanken, den bank där IDA ingår och med vilken IDA har gemensam administration? Det är en bank för kreditgivning väsentligen till projekt, vilka är ägnade att öka de rika ländernas utplundring av de fattiga. Dess förste chef proklamerade redan 1952 i ett programtal syftet vara att stimulera till sådana infrastrukturinvesteringar, vilka var ägnade att befästa de kapitalistiska industrimakternas möjligheter att ur de fattiga länderna utvinna sådana varor som den kapitalistiska storindustrin behövde. Världsbankens nuvarande chef, tillika högste chef för IDA, är sedan åtskilliga år Robert McNamara, f. d. cheftjänsteman i Ford Motor Company, f. d. krigsminister och den amerikanska Vietnampolitikens bombningsexpert. Banken ligger politiskt i händerna på USA och dess närmaste samarbetspartner i den kapitalistiska industrivärlden. De fattiga agrarländernas representerar här bara 35 procent av rösterna.

Banken är ett redskap för USA:s utrikespolitik. Den har öppet proklamerat att den föredrar att stödja länder som vill stabilisera ett kapitalistiskt system. Pearsonkommissionen, som av McNamara 1968 tillsattes för att värdera låneverksamheten, förebrådde i sin rapport de fattiga länderna för att de inte var tillräckligt aktiva i försöken att framskapa en inhemsk kapitalistklass.

Banken visar en nästan patetisk förkärlek för fascistiska militärregimer, och väldiga summor kanaliseras varje år ut till dessa regimer. Före 1968 gjorde Världsbanken i stort sett ingenting i Grekland. Men efter överstarnas kupp har nåden plötsligt börjat flöda. Och så sent som den 19 september 1972 kunde överstarna glädja sig åt ett nytt lån på 23,5

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

miljoner dollar. Brasilien var före militärkuppen 1964 mycket styvmoderligt behandlat. President Goulart var reformvän och patriot och sådana är inte tällda i Världsbanken. Men efter den med CIA:s bistånd genomförda militärkuppen har Brasilienlån blivit högsta mode, och Brasilien är i dag den största låntagaren banken över huvud taget har. Indonesien betraktades före 1967 som tämligen intresselöst från bankens sida. Men efter militärkuppen och massmorden på 700 000 nationalister och kommunister har den CIA-stödda officersjuntan kommit att bli en av bankens mest omhuldade kelgrisar, inte helt i det brasilianska förmatet, men ganska nära.

Herr talman! Det är mot denna bakgrund inte märkligt att utskottet inte går in på sakresonemang. Det finns inte mycket att resonera om när det gäller Världsbanken. Den är en internationell skändlighet. Den som stöder den gör naturligtvis klokt i att dölja det.

När kammaren 1971 och 1972 debatterade denna punkt i budgeten var IDA:s försvarare mycket irriterade. De visste med sig att hela saken var sjuk. Men man hade vissa argument för att trots allt fortsätta det svenska engagemanget. Man hänvisade till att Världsbanksgruppen skulle komma att ändra inriktning i låneverksamheten. Kritik hade framförts, bl. a. från svensk sida, och McNamara själv hade i Köpenhamn givit uttryck för en mer öppen politik. Bl. a. skulle man inte ställa samma typ av politiska villkor som förr. Man skulle kunna tänka sig bistå även ett land som Chile med krediter osv. Ett annat argument som framfördes var att pengarna oavsett regim ändå kommer den långsiktiga utvecklingen till godo. Jag karakteriserade redan då dessa förhoppningar som naiva.

Vad har då i verkligheten hänt sedan dess? Har de skäl för fortsatt svenskt engagemang som anförts visat sig ha något innehåll? Låt oss se. Jag har här fullständiga listor över samtliga krediter som Världsbanken och dess underorgan beviljat från 1 januari 1972 och fram t. o. m. 30 mars i år. Krediterna är fördelade inte bara på länder utan ända ner på enskilda projekt.

Ja, det har verkligen inträffat förändringar. Men inte i den riktning som McNamara påstod och som vissa ledamöter i denna kammare hade så fromma förhoppningar om. Förändringarna har gått i rakt motsatt riktning.

Låt oss först se på bankens totala kreditgivning, dvs. inklusive IDA och IFC. Närmast föregående år har Indien varit största låntagare. Det finns åtskilligt att säga om indisk politik från bistånds- och framstegssynpunkt, bl. a. regimens hänsynslösa nedslående av jordreformrörelserna. Men i jämförelse med t. ex. Indonesien är insatser i Indien från utvecklingssynpunkt åtminstone relativt rimliga. Det säregna har emellertid inträffat att efter 1 januari 1972 har Indien som långgivare distanserat av militärjuntans Brasilien, som nu toppar listan, med 439 miljoner dollar totalt sedan januari 1972. Som en av de stora låntagarna har ett nytt land ryckt upp – Turkiet, där officerskretsarna stärkt sin makt, där reformsträvare av alla schatteringar förföljs och släpas inför domstol, där de stora jordägarna håller landsbygdens massor i ett järngrepp av åldriga bruknings- och rättssystem. Turkiet har fått 243 miljoner dollar. En annan ny stor låntagare har uppträtt under 1972–1973: Franco-Spanien

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

med totalt 100 miljoner dollar. Överstarnas Grekland har fått 23,5 miljoner, Sydkorea 99 miljoner, Thailand, där militären hunnit nedslå all legal opposition och jagat bort parlamentet, har fått 57 miljoner, det feodala Etiopien, ett av de få länder där gammaldags slaveriliknande förhållanden ännu råder, har fått 40 miljoner dollar osv.

Slutsatsen av en noggrann genomgång projekt för projekt, lån för lån kan endast bli en: den tendens som Världsbankens försvarare här i kammaren fäst sin lit till har inte infunnit sig. Det har blivit tvärtom. Den störste låntagaren är en av världens brutalaste fascistdiktaturer. Världsbanken har mer och mer blivit en finansiellt stödorgan åt den internationella fascismen. Det är inte märkligt att utskottet inte vill göra några kommentarer i sak. Det har ju visat sig att utskottets talesmän i kammaren 1971 och 1972 har kommit med felaktiga uppgifter och felaktiga förhoppningar.

Hur ser det då ut när det gäller IDA och dess specifika sektor av långivningen? Störste låntagare är där alltjämt Indien. Men militärens och godsägarnas Turkiet har ryckt fram till 143 miljoner dollar. Indonesien får nära 100 miljoner. Militärdiktaturens Thailand får 57 miljoner, Sydkorea 51 miljoner och Filippinerna, där det numera också råder öppet krig mellan jordreformrörelsen och regeringen, får 53 miljoner dollar, vilka självklart går direkt i regeringens händer. Bl. a. gav IDA den 15 december 1972, för fyra månader sedan, ett belopp av 13 miljoner dollar till undervisning på Filippinerna. Man torde kunna utgå från att det inte är undervisning rörande jordreformer eller andra reformer som regeringen tänker bedriva, för den händelse någon del av beloppet skulle hamna någon annanstans än i regeringstjänstemännens fickor.

Det finns en regim, som av alla bedömare brukar räknas som den grymmaste och blodigaste t. o. m. efter latinamerikanska mått. Det är general Alfredo Stroessners regim i Paraguay. Generalen kunde den 15 december 1972 glädja sig åt ett lån från IDA. Det skulle användas för undervisning. Svenska arbetare skall alltså få betala pengar inte bara för att understödja generalerna i Indonesien och godsägarna i Turkiet. De skall också få äran att vara med och betala den undervisning general Stroessner består sina undersåtar.

Jag vill fråga speciellt de socialdemokratiska ledamöterna: Hur kan ni rösta för ett sådant anslag? Säger inte ert politiska samvete någonting åt er i det ögonblick ni trycker på voteringsknappen för general Suharto och general Stroessner? Den tendens till förnuftigare länderfördelning som kan iakttas i det bilaterala programmet undergrävs genom den fördelning som sker när det gäller IDA-medlen. Och hur var det med McNamaras löfte att man skulle bli öppnare och generösare? Sedan januari 1972 har enligt det här materialet inte ett öre av bankens eller IDA:s pengar gått till Chile – det är verkligheten. En relativt progressiv och hederlig regim som den i Tanzania har visserligen fått 28 miljoner dollar under 1972-1973. Men Madagaskar och Malawi – två regimer som hela tiden försökt utveckla förbindelser med apartheidregimens Sydafrika – har fått mer än dubbelt så mycket, därav Madagaskar 45 miljoner. Kamerun, där det råder inbördeskrig mellan den på franska bajonetter vilande regimen och en nationell befrielseströrelse, har fått 13 miljoner dollar. Men Zambia,

Onsdagen den
25 april 1973

*Det statliga utveck-
lingsbiståndet*

som för en hård kamp mot det sydafrikanska trycket och som ofta understött befrielseströrelserna i södra Afrika, har inte fått ett enda öre från IDA – trots att Zambia just tillhör de fattigaste bland nationerna, just dem som IDA påstår sig skola stödja. Däremot har Zambia fått 1 miljon dollar genom IFC, ett annat världsbanksorgan. Denna miljon går dock inte till Zambias egen utveckling. Den går till den beryktade internationella Batakoncernen, som på sin tid köpte och lade ner Oscariafabriken här i Sverige. Hur kan man med detta för ögonen påstå, att bankens och IDA:s politik blivit öppnare och rättvisare. Det kan man naturligtvis inte, och det är därför utskottet skäms och tiger.

Ta Förenade arabrepubliken, som energiskt försöker kämpa med stigande försörjningssvårigheter och som har en trots allt relativt folklig och framstegsvänlig regim. Den har inte fått ett öre efter januari 1972 vare sig av IDA eller av Världsbankens andra organ. Men överstarnas Grekland har fått 23 miljoner och Israel har fått 30 miljoner -- låt vara genom banken direkt och inte genom IDA.

Man hör ibland att just IDA är ett organ som kan stödja de fattigaste, på goda lånevillkor hjälpa dem till sociala och ekonomiska framsteg. Men var är det för sorts projekt man finner bland dem som under 1972 och 1973 blivit föremål för IDA:s och därigenom Sveriges stöd? Det är bl. a. 8 miljoner till kommunikationer i Bolivia, beviljade den 4 december 1972. Det sägs därvid uttryckligen att ändamålet är att underlätta Bolivias export av de råvaror som utgör deras traditionella handelsberoende. Den 1 maj 1972 fick Guayana 4,5 miljoner dollar för kommunikationer, uttryckligen ägnade sockerdistrikten för att underlätta transport ur landet av socker, som är Guyanas ekonomiska förbannelse sedan mer än 100 år. Marocko har fått 34 miljoner för att underlätta export av jordbruksprodukter från detta svältande land. Kenya fick den 19 maj 1972 29 miljoner dollar för att bygga en stor internationell flygplats i Nairobi. Säkert kommer detta kringresande diplomater till godo, men vad får det för verkan för de utarmade bönderna och arrendatorerna i Kikuyu-land eller barnen i huvudstadens slum? Vad har tjuten från jetplanen för positiv verkan på deras förhållanden? Och är det sådant som svenska skattebetalares pengar skall vältas ut på?

Den 20 mars 1972 gav IDA ett lån på över 4 miljoner dollar till Nepal. Pengarna skall användas för att bygga ett hotell. Är inte detta spöklikt? Sverige bidrar till hotellbyggandet i Nepal, till lyxturisternas bekvämlighet. Sedan finns det människor som har mage att påstå att detta är till fördel för folket i landet och att det bidrar till ekonomisk och social utveckling. Och de 5 miljonerna av IDA-medel som går till kungaregimen i Jordanien för "undervisning" -- vad skall kungaregimen undervisa det jordanska folket i, sedan dess tjänstemän tagit vederbörliga mutor av beloppet? Inte i framsteg, inte i upplysning, inte i sådant som ger den uppväxande generationen kunskap om världen eller om det arabiska samarbetet. Snarare för att göra dem till lydiga redskap för feodalherarna, som lever hotelliv i Beirut och på Rivieran. Chile får som nämnts inte ett öre av banken eller IDA. Däremot får Dominikanska republiken, där USA-trupperna jagade ut den progressive Juan Bosch, 13 miljoner.

Zambia får som nämnts inte ett öre. Men Etiopien, detta livegenska-

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

pens och mörkrets land, har sedan 1 januari 1972 fått 40 miljoner. Varje ärlig demokrat och socialist måste rimligen skämmas över att stödja sådan verksamhet. Har inte Sverige skandaliserat sig tillräckligt i detta av korrupta och reaktionära feodalthövdingar styrda land? Räcker det inte med att man hjälpt till att utbilda flygare, som från luften kan beskjuta befrielseerörelsens folk? Räcker det inte att Sverige hjälpt till att uppbygga den kejsarliga polismakten och på så sätt bidragit till att oppositionsledaren Menghistu Neway kunde hängas på torget i Addis Abeba? Skall kejsaren och hans oligarki, som lever på de livegnas arbete dessutom glädja sig åt att få svenskt stöd via räntefria IDA-lån?

Herr talman! Den 20 mars 1972 utnämnde världsbanksorganet IFC en speciell representant i Indonesien, mr Ronald K. Jones. I samband härmed gav Världsbanken ut ett pressmeddelande. Där heter det:

” — — — utnämningen av mr Jones kommer att möjliggöra ett mer aktivt engagemang för IFC i avsikt att stödja och främja inhemska och utländska investeringar i Indonesien.” — — — ”Investeringsklimatet i Indonesien har förbättrats märkbart de senaste åren.”

Där har vi Världsbankens ideologi i ett nötskal. Skjut några hundra-tusen reformvänner och investeringsklimatet förbättras märkbart. Skaffa er en fascistisk militärregim och bankens och IDA:s nåd skall flöda. Hur kan man inför denna demonstrativa cynism påstå, att IDA och banken säkert skall ändra sin politik? Finns det ett enda faktum som stöder en sådan naiv förhoppning? En genomgång av projekten visar att det inte är så.

Världsbanken och IDA är en internationell skandal. Det svenska stödet till IDA och dess många mystiska projekt är en nationell skandal, som en gång kommer att bli så pass känd bland lönearbetarna i det här landet, att staten anständigtvis inte längre kommer att kunna fortsätta med sin anslagspolitik.

Insikten om bankens och IDA:s verkliga natur döljs inte ens av dem som haft tillfälle att arbeta inom dess verksamhet. Den pakistanske världsbanksekonomen al Haq hänför en betydande del av misslyckandena just till att bankens långivning alltför mycket lett till en skenbar inkomstökning i form av lyxbyggnader och att kreditgivningen stärkt den härskande klickens. En annan världsbanksekonom, professor Jacoby, kritiserar skarpt förhållandet att projekten har så litet med folkens ekonomiska och sociala framsteg att göra och mest inriktar sig på investeringar, som saknar sammanhang med den ekonomiska strukturen i stort och bidrar till att stärka utländska intressens grepp och inhemska oligarkiers makt.

Så låter det bland Världsbankens egna experter, när de tar bladet från munnen. Det är bara här i kammaren, som man med en blandning av naivt skygglappstänkande och cynisk verklighetsförfalskning fortsätter att pungslå svenska arbetare på pengar till flygplatser och hotell, fascistregimers undervisning och sockerbaroners önskan om bättre vägar. Det är bara här i Sverige som man hittills vägrat inse sanningen att Världsbanken och IDA i allt högre grad blivit ett stöd inte bara för den internationella imperialismen utan alltmer också för den internationella fascismen.

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Den dag kommer naturligtvis när insikten härom blivit så spridd, att skandalen inte längre kan döljas. Då kommer denna post att försvinna ur budgeten under en tystnad, som är ännu större, djupare och mer generad än den tystnad med vilken ett besvärat utskott i betänkandet nr 3 i år förbigått den.

Jag yrkar bifall till motionen 414, som kräver avslag på pengarna till IDA, ADB och ADF.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr taiman! Det är nu ganska exakt tre år sedan USA och Sydvietnam invaderade Cambodja – det skedde den 29 april 1970. Cambodja var då ett neutralt land som stått utanför Indokinakriget. I dag, när striderna i stort upphört på den ursprungliga krigsskådeplatsen i Vietnam och Laos, fortsätter kriget i Cambodja med större intensitet. De amerikanska bombplanen bombar nu byar och städer, med större intensitet än tidigare, i ett land som från början inte var part i den konflikt som Indokinakriget utgör.

Det här visar flera saker. Det illustrerar den amerikanska krigspolitikens cynism, hur man drar in ett land och förstör det i ett pågående krig. Det illustrerar inför den debatt vi har i dag också något annat, nämligen biståndsbehovens enorma omfattning i Indokina, just därför att Indokinakriget alltmer blivit ett totalt krig. Allt fler byar, jordbruksområden, spirande industrier osv. i hela Indokina har förstörts.

Den amerikanske sociologen Frances Fitzgerald har nyligen i en ganska uppmärksam bok, *Fire in the Lake*, försökt beskriva hur kriget har påverkat framför allt Sydvietnams struktur och förändrat levnadsbetingelserna för människorna. Om man helt bortser från den enorma materiella förstörelse som bombningarna har förorsakat och som påverkar möjligheterna att försörja sig i landet - skador på risodlingar, skogar osv. - och om man bortser också från förödandet av människoliv, så har det uppstått också andra skador som inte går att reparera med biståndsinsatser.

Vad som hänt i många u-länder under de senaste 10--15 åren är ju att i takt med att en viss industri kommit i gång, framför allt sådan som anlagts av utländska företag, har en ytterst kraftig ström av människor rört sig från byarna in till städerna. Omkring de stora städerna har det bildats jättelika slumområden med olika benämningar – favellas i Latinamerika, bidonvilles i de tidigare franska områdena där människorna bor utan egentligt hopp om försörjning. Denna process har pågått under ett stort antal år av det skälet att städerna representerar i varje fall någon form av avläggset hopp om sysselsättning, trots att de industrier som finns oftast har en ytterligt begränsad utvecklingseffekt.

I Sydvietnam, menar den amerikanske sociologen, har denna process gått oändligt mycket snabbare, helt enkelt därför att de amerikanska trupperna med våld har tvingat befolkningen bort från byarna. Byar har stängts, och befolkningen har på kort tid tvingats in till städerna. Kring Saigon och andra stora städer har det skapats utomordentligt stora slumområden där människorna icke har någon sysselsättning. Skillnaden mellan Sydvietnam och u-världen i övrigt är att man i de stora städerna i

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

Sydvietnam inte har några som helst sysselsättningsmöjligheter av långsiktig karaktär. Där finns inte ens industrier med begränsad utvecklingseffekt för landet. Där finns bara en artificiell, uppblåst krigsservice-sektor som betjänar den sydvietnamesiska och den amerikanske armén. I det ögonblick som kriget upphör, de amerikanska trupperna drar sig därifrån och den sydvietnamesiska armén minskar i omfattning finns inte längre några sysselsättningsmöjligheter.

Man har både slagit sönder möjligheterna att utveckla städerna på ett drägligt sätt och gjort det omöjligt för befolkningen att leva kvar i byarna på landsbygden. Man har slitit upp bygemenskapen och i många fall gjort det omöjligt att vända tillbaka. Alla de problem som normalt finns i u-landsvärlden har alltså accentuerats oändligt mycket hårdare i Sydvietnam särskilt fränt just därför att de sysselsättningsmöjligheter som på sinu håll börjar komma fram i andra u-länder helt saknas, förutom den kortsiktiga sysselsättning som vilar på krigskonjunkturen.

Detta ger kanske en liten illustration till vilka problem som biståndsorganen kommer att ställas inför när hjälpinsatsen kan påbörjas i den delen av Vietnam. Kontrasten är mycket kraftig vid jämförelse med områden som behärskas av PRR och i Demokratiska republiken Vietnam, där i stället just byenheten, som traditionellt varit den grund på vilken människorna byggt sin tillvaro, medvetet har gjorts till utgångspunkt för den politik som PRR och Demokratiska republiken Vietnams regering drivit och driver.

Den svenska regeringen har hittills givit bistånd till befrielseörelserna i Laos och Cambodja med knappt 1,5 miljoner kronor. Regeringen har meddelat i olika sammanhang att man nu undersöker vilka kanaler som finns för att utvidga biståndet till Laos och Cambodja och befrielseörelserna där. PRR har under lång tid fått bistånd från den svenska regeringen. I en motion av bl. a. fru Dahl krävs en snabb ökning av det biståndet. Det har ökat från 3 miljoner förra budgetåret till ungefär 13,5 miljoner under innevarande budgetår. Utrikesminister Wickman omnämnde ganska nyligen i en interpellationsdebatt att regeringen är beredd att försöka finna vägar för att öka detta bistånd med betydande resurser. Det motionsyrkande som har framställts om en ökning av det svenska biståndet till PRR och till befrielseörelserna i Laos och Cambodja torde därmed vara tillgodosett.

Men det bistånd som Sverige kan ge till Vietnam är inte bara ett bistånd av katastrofkaraktär. Sverige är också mitt uppe i ett långsiktigt samarbete med Demokratiska republiken Vietnam. Det kan vara skäl att betona detta med hänsyn till reservationen 3, som moderata samlingspartiet har fogat vid utskottsbetänkandet och där man kritiserar just ökningen av biståndet till Nordvietnam. Riksdagen har ju flera gånger slagit fast att när vi skall utvidga vårt bistånd till att omfatta nya länder bör vi i första hand söka välja länder som i sin politik strävar efter både en ekonomisk och social utjämning och en allmän ekonomisk utveckling. I det sammanhanget kan det vara intressant att påminna om hur dåvarande utrikesministern Torsten Nilsson beskrev det nordvietnamesiska samhället i utrikesdebatten år 1968, alltså strax före den period under vilken det svenska biståndet till Nordvietnam kraftigt har ökats

Onsdagen den
25 april 1973

*Det statliga utveck-
lingsbiståndet*

och inneburit ett permanent och långsiktigt samarbete.

Utrikesminister Nilsson påpekade att regimen i Hanoi för miljoner vietnameser representerar begreppet social rättvisa. Han sade vidare att kolonialtidens korruption och andra avarter försvunnit i det nordvietnamesiska samhället. "I stället har regeringen genom olika åtgärder saktat men säkert sörjt för att befolkningen numera kan leva under relativt anständiga och människovärdiga levnadsvillkor." Landet har gjort "impoverande framsteg på en rad områden. Inom sjuk- och hälsovård, inom undervisning, inom forskning och produktion är Nordvietnam i dag ett land som går framåt. Det är också ett av alla erkänt faktum att den nuvarande regeringen i Hanoi åtnjuter befolkningens stöd. Det kan hända att detta i viss mån är ett resultat av de amerikanska bombningarna, men faktum är att regeringen har folkets stöd. I annat fall hade den inte vågat förse praktiskt taget hela befolkningen med vapen."

Den nordvietnamesiska regeringen har efter självständigheten "bemödat sig om att skapa bättre levnadsvillkor för sin befolkning, vilken dessförinnan levde i en utpräglad fattigdom, i sjukdom, svält och okunnighet. Man har gjort försök att komma till rätta med dessa sociala missförhållanden mitt under pågående krig."

Jag har velat anföra dessa citat därför att jag tycker att de illustrerar hur väl det nordvietnamesiska samhället svarar mot de kriterier som vi i stor enighet här i riksdagen har ställt upp för hur biståndet från Sverige bör inriktas och vilka u-länder som bör komma i fråga i ett långsiktigt utvecklingssamarbete med Sverige.

Nu ligger ju ramarna för biståndet till Nordvietnam i statsverkspropositionen på 100 miljoner för nästa år och på 130 miljoner för året därefter. Nordvietnam hör därmed till de länder som får det allra största biståndet från Sverige.

Utskottet har noterat med tillfredsställelse att regeringen – vilket också framgått av ett interpellationssvar nyligen – har tillmötesgått motionskrav om att öka ramarna utöver det belopp som angavs i statsverkspropositionen, med hänsyn till den utomordentligt svåra förstörelse som de amerikanska bombningarna under december åstadkom på landet.

Herr talman! Jag övergår nu till att behandla några andra reservationer. Jag får också anmäla att jag kommer att överskrida den tid som jag har antecknat mig för. Det beror på att en annan av de socialdemokratiska talesmännen tyvärr har insjuknat och jag har fått överta hans föredragningspunkter.

Befrielseörelserna i Afrika har kommit i blickpunkten på ett mera markerat sätt än tidigare, helt naturligt, genom den stora konferens som FN och OAU anordnade i Oslo strax före påsk. Många konkreta och konstruktiva förslag har där lagts fram och diskuterats. Jag tror att det finns mycket i det material som denna konferens har efterlämnat som kan ge uppslag till förbättringar och konstruktiva förstärkningar av de insatser som olika länder kan göra för befrielseörelserna i skilda länder och inom FN och andra internationella organ. Det svenska biståndet till befrielseörelserna höjs nu ganska kraftigt, nämligen med ungefär 30 procent inför nästa budgetår. Det får väl också vara ett svar på herr

Onsdagen den
25 april 1973.

*Det statliga utveck-
lingsbiståndet*

Måbrinks litet egendomliga fråga, där han utgick från att det inte skedde någon höjning alls av detta bistånd.

I detta sammanhang nämnde herr Måbrink en förmyndarprincip, som skulle prägla det svenska biståndet. Bistånd från Sverige till de nationella och sociala befrielseörelserna utgår för deras civila arbete, för hälso- och sjukvård och för utbildning samt med hjälp till redskap, verktyg, transporter, transportmedel och annat. Biståndet görs upp på svenskt håll i samråd med befrielseörelserna själva och med utgångspunkt i prioriteringslistor, som befrielseörelserna själva lämnar in till den svenska biståndsmyndigheten. Det förekommer alltså självfallet ett samråd mellan befrielseörelsen och den svenska biståndsmyndigheten. Det betyder att det är befrielseörelsernas prioriteringar av sina önskemål som präglar vad de sedan också faktiskt kommer att få.

Det är den första punkten. Den andra är att just den form för samråd som SIDA och UD utvecklar med befrielseörelserna har just under Oslokonferensen tvärtom vad herr Måbrink gjorde gällande hälsats med stor tillfredsställelse från en av de organisationer som får svenskt bistånd, nämligen PAIGC. Denna organisation pekade under Oslokonferensen nyligen på att just den typ av planering som samarbetet med Sverige innebär och det sätt på vilket biståndet går ut till örelserna i fråga var en god modell för hur bistånd till befrielseörelser skulle se ut. När alltså herr Måbrink talar om att den svenska formen av bistånd till befrielseörelserna skulle vara uttryck för någon form av förmyndarprincip gör han sig också till förmyndare över t. ex. organisationen PAIGC, som han förut i dag ansåg vara utsatt för det svenska förmynderiet, eftersom befrielseörelsen offentligen har uttryckt samma uppfattning som den svenska biståndsmyndigheten i detta avseende.

Herr Måbrink har väl också fått fel uppfattning om hur biståndsverksamheten i praktiken går till. Den beskrivning han gav av hur detta samarbete sker var felaktig. Det är för det första inte så att alla biståndsförnödenheter kommer från Sverige och lagras på ett otympligt sätt. Tvärtom finns det goda möjligheter till lokal upphandling av de varor som befrielseörelserna önskar. Ungefär hälften av de biståndsvaror som vi ger till befrielseörelserna upphandlas lokalt i Afrika. Sedan krävs det självfallet lagerhållning, vare sig biståndsvarorna kommer från Sverige eller upphandlas lokalt i Afrika, eftersom befrielseörelserna ju rimligen inte kan göra inköp i de egna länderna. De lagerhållningsproblem som herr Måbrink tog upp finns självfallet oberoende av var förnödenheterna upphandlas så länge de upphandlas utanför det egna landet. För det andra orsakar lagerhållningen mycket riktigt besvär för befrielseörelserna. Herr Måbrink efterlyste en möjlighet att låta kontanta medel utgå för att klara dessa praktiska besvärligheter. Det är bara det att sådana kontantmedel sedan något är utgår till befrielseörelserna just för att lösa de praktiska besvärligheter det gäller. Det av herr Måbrink upptagna problemet är alltså redan löst. Det är också just fråga om praktiska besvärligheter och inte uttryck för, som jag tror att herr Måbrink formulerade det, någon sorts eftergivenhet för den portugisiska regeringen. Det var ett ganska fantastiskt uttalande, som i så fall riktar sig lika mycket mot befrielseörelserna som mot den svenska regeringen. Jag

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

hoppas att det var en ren felsägning av herr Mäbrink.

När det gäller befrielseörelserna finns det också en reservation från mittenpartierna. Den reservationen är innehållslös på det sättet att det där inte krävs någon ökning av biståndet utöver vad regeringen nu presenterar. Det finns en bit av substans i reservationen, nämligen kravet att FNLA, en av de två befrielseörelserna i Angola, skulle få svenskt bistånd, vilket den tidigare inte fått. Herr Wirmark har förut under debatten frågat varför inte utskottet för sin del nu vill föreslå att också FNLA får bistånd från Sverige när MPLA, den andra organisationen i landet, får det. Den tidigare bakgrunden finns det inte mycket anledning att gå in på närmare. Vi har debatterat det här i många år, och det räcker att omnämna att OAU för sin del för några år sedan ändrade sin inställning till FNLA och tog bort det erkännande som exilregering vilket FNLA tidigare hade fått. Ett motiv var att man var mycket osäker om i vilken utsträckning FNLA verkligen hade någon betydande verksamhet inom landet. Nu har det gjorts ett försök till sammanjämkning mellan den organisation som har ett starkt fotfäste inom landet, MPLA, och FNLA. Man har försökt komma till ett samarbetsavtal, och ett preliminärt sådant har också undertecknats i december. Vad man just nu sysslar med är att man mellan de två befrielseörelserna diskuterar hur samarbetsavtalet skall kunna implementeras i praktiken. Där har man ännu icke kommit fram till någon uppgörelse. Vad utskottet säger -- det framgår klart av betänkandet -- är att så länge ett samarbetsavtal icke fungerar mellan de två befrielseörelserna finns det inget skäl för Sverige att frångå den politik vi har haft tidigare i det här fallet.

Något ord också om mittenreservationen om flyktingberedningen. Den är en beredning som är sammansatt för att ge ett expertstöd åt myndigheter och regering. Därför ingår i den organisationer som genom sin egen erfarenhet, genom att de själva är biståndsgivare till flyktingar eller till befrielseörelser, har kännedom om de lokala problemen. Det är principen. Principen har aldrig varit att man skulle blanda ihop regeringsfunktioner och riksdagsfunktioner och låta riksdagen få del av en myndighets- och beredningsfunktion. Jag tycker att hela den konstruktion som herr Wirmark har föreslagit stämmer illa med svensk förvaltningspraxis.

Det finns tre andra reservationer som kanske är något disparata i fråga om sitt innehåll men enhetliga på ett annat sätt. Det är reservationerna 6, 9 och 10 som gäller en påfyllnad av bidraget till IDA, supplementär finansiering, exportbistånd och villkoren för finansiellt stöd. De här reservationerna har ett gemensamt drag, och det är att de innehåller ingenting konkret utöver det som utskottet säger och det som står i statsverkspropositionen. Förslaget om att Sverige skall verka för en fjärde påfyllnad av IDA finns uttryckt lika klart och konkret i utskottsbetänkandet. Förslaget om att Sverige skall fortsätta att verka för supplementär finansiering trots att England, som var en av de ursprungliga förslagsställarna tillsammans med Sverige, har fallit ifrån finns lika mycket i utskottsbetänkandet som i reservationen. Och förslaget om att Sverige skall verka för att fortsätta att mjuka upp villkoren för nya lån liksom för att göra det möjligt att avskrika gamla räntor och lån är heller

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

ingenting som på något sätt strider mot vad utskottsmajoriteten säger. Tvärtom har regeringen i olika sammanhang — det framgår bl. a. av handelsdepartementets skrifter — fastslagit den viljeinriktningen att göra de nya lånen lindrigare när det gäller räntesatser, och i fråga om gamla lån har regeringen av riksdagen fått bemyndigande att i samband med internationella aktioner arbeta för skuldkonsolideringar, där man alltså avskriver delar av u-ländernas skulder.

Den borgerliga reservation som har lämnats på den här senare punkten visar också okunnighet, kan man säga, på det sättet att två av de länder, som reservanterna nämner som exempel på länder som har svåra skuldproblem och där de föreslår att Sverige skulle gå in, i olika sammanhang redan har varit föremål för avskrivningar av räntor från Sverige, nämligen Indien och Pakistan. Det är alltså ingenting nytt som reservationen säger, och den för inte på något sätt längre än utskotts-förslaget. Den innehåller helt enkelt ingenting konkret utöver vad som sägs av utskottsmajoriteten. Syftet med den är naturligtvis att ändå kunna göra intryck av att den borgerliga oppositionen är aktiv i u-hjälpsfrågorna, att man på något sätt driver regeringen framför sig. Så är alltså inte fallet. Man skriver av — men ibland på sämre svenska — det som utskott och regering säger.

Den här tekniken är ganska vanlig, framför allt från mittenpartiernas sida. Vi återfinner den också i enprocentsdebatten, där mittenpartierna icke befinner sig en krona eller ett öre närmare enprocentsmålet än den socialdemokratiska utskottsmajoriteten gör. Man har icke velat anslå en krona utöver vad den socialdemokratiska majoriteten föreslår i detta betänkande men vill ändå utforma reservationen så, att man i den allmänna debatten kan ge sken av att man vill ta på sig en större oppoffring än vad majoriteten har gjort — vilket alltså inte heller här är fallet. Det är samma teknik som används.

Jag vill i detta sammanhang inskränka mig till att ansluta mig fullständigt till det som fru Lewén-Eliasson i sitt anförande nyss sade, när hon kommenterade utskotts-betänkandet om enprocentsmålet.

I samband med dessa reservationer kring finansiellt bistånd och multilateralt bistånd finns också ett motionsyrkande från vänsterpartiet kommunisterna, vilket har berörts av både herr Måbrink och herr Jörn Svensson. Det är vpk:s motion 1104 som berör Limaprogrammet och i vilken man menar att Sverige måste ställa sig bakom detta program fullt ut för att vi skall kunna göra anspråk på att föra en solidaritetspolitik gentemot u-länderna. Särskilt när det gäller vad Limaprogrammet säger om biståndspolitikens inriktning har Sverige i mycket hög grad ställt upp på Limaprogrammets sida. Det görs en uppräknings i vpk-motionen — och den uppräknings gjorde herr Måbrink också i sitt anförande. Det sägs att de stora industriländerna är motståndare till Limaprogrammets samtliga viktiga slutsatser. På de flesta punkter gäller detta också Sverige, säger man. Sedan gör man en uppräknings av frågor. I flera av de frågorna har Sverige emellertid i hög grad stött u-ländernas krav — när det gäller definitionen av bistånd, när det gäller obundet kreditbistånd, synen på räntefria lån och en rad andra frågor som tas upp i den kommunistiska motionen eller i herr Måbrinks anförande som exempel på frågor där

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Sverige hade gått emot Limaprogrammet.

I en av de svårösta frågorna där i-länderna som helhet inte har stött exakt det organisatoriska krav som fördes fram av u-länderna, nämligen att UNCTAD skulle bli forum för valutapolitiskt samarbete, har ju Sverige stött ett annat krav som finns i Limaprogrammet och som håller på att förverkligas -- att man inom den internationella valutafondens ram skall utvidga konsultationerna om valutapolitiken från i-ländernas 10-grupp till den s. k. 20-gruppen, där u-länderna för första gången får komma med i konsultationerna. Det kravet finns alltså i Limaprogrammet fast det där talas om en 15-grupp.

Den här kommunistmotionen säger att kan man inte fullt ut stödja Limaprogrammet och det finns ju andra frågor där Sverige inte gör det, nämligen vissa handelspolitiska frågor på exempelvis sjöfartens område -- så kan man inte göra anspråk på att föra en solidaritetspolitik. Där går så att säga gränsen mellan imperialismen och den som vill bekämpa den. Men hur är det i så fall med vänsterpartiet kommunisternas egen konsekvens när det gäller att ställa sig på u-ländernas sida? Det är nämligen så att det Limaprogram, som åberopas som ett utomordentligt viktigt solidaritetsdokument i den kommunistiska motionen, begär kraftiga höjningar av bidragen till IDA, herr Svensson! När det gäller den debatt som här förs om världsbankgruppen och framför allt om IDA -- det organ i den här gruppen som ger bistånd -- vill u-länderna själva i bl. a. Limaprogrammet och i många andra sammanhang förändra och kraftigt kritisera bankens politik på olika områden, när det gäller bankgruppens politik i fråga om nationaliseringar, när det gäller inriktningen av projekt, möjligheterna för u-länderna att nå nationellt oberoende osv. Men den kritiken vill man föra inom bankgruppen -- man vill inte lämna bankgruppen. Exempelvis Tanzania, ett land som för en politik som jag tror att både herr Svensson och jag sympatiserar med, vill icke lämna gruppen men vill att gruppen skall förändra sin politik.

Det väsentliga är att just de u-länder som känner sig utsatta, de svaga u-länderna, kanske u-länder som inte får särskilt mycket av bankens resurser och Tanzania kan tas som ett sådant exempel och länder som bojkottas genom en enligt min uppfattning grotesk politik från bankens sida, såsom i fallet Chile, har ett intresse av att det också finns i-länder i bankgruppen som där kan hävda den typ av kritik som de själva hävdar. Det är precis vad Sverige har gjort. Sverige har i FN i höstas inom ECOSOC bl. a. kritiserat Världsbankgruppen för dess politik vid nationaliseringar.

Det är alltså den ena linjen i diskussionen om Världsbanken. Så länge Världsbankgruppen är det enda multilaterala forum för kapitalbistånd som finns vill u-länderna själva vara kvar i bankgruppen. Man är missnöjd med mycket av politiken men önskar, både för sin egen del och för de industristaters del som ofta företräder u-landssynpunkter, fortsatt medverkan i gruppens arbete, så att man kan arbeta för förändringar.

Då är frågan: Kommer sådana förändringar till stånd? Jörn Svensson gjorde genom en uppräknig av länder som får bistånd gällande att någon sådan förändring inte sker. Jag tror att man med en uppräknig som gäller 1960-talet som helhet kan visa att banken varken blivit mer eller

mindre reaktionär i sin ländervalpolitik. Prioriteringen av länder och militärdiktaturer av den typ Jörn Svensson räknade upp har funnits under mycket lång tid, och länder med socialistiskt arbetssätt har haft mycket svårt att hävda sig – och det gäller fortfarande.

På en viktig punkt får jag också be Jörn Svensson läsa litet bättre i utskottsbetänkandet. Det är inte så att utskottet har gömt den här frågan – det är bara på det sättet att herr Svensson har läst på fel sida! Av tekniska skäl uppdelas nämligen yrkandena i två avsnitt, och på s. 29 förs ett resonemang av vanlig karaktär, där vi från utskottets sida redovisar vad vi anser vara värt att kritisera i bankens politik men också de förändringar som förekommit. Och en punkt där vissa förändringar faktiskt kan noteras – jag tror inte man skall överdriva dem, men man skall klart se dem i samband med den kritik av bankens inriktning av projekten som de nordiska länderna och många progressiva u-länder har drivit – gäller förskjutningen i fördelningspolitiskt hänseende. Andelen utbildningsprojekt och jordbruksprojekt ökar – den låg under 1960-talet på 24 procent och ligger nu på 40 procent. Men det säger ganska litet om man på detta sätt anger siffrorna för olika sektorer – det väsentliga är innehållet i projekten. Då finns det siffror som jag tycker är intressantare att notera. Inom jordbruksområdet, som har expanderat totalt sett, har stödet till småbrukarna kraftigt ökat på storjordbrukarnas bekostnad. Småbrukare som hade mindre än 5 hektar jord fick 1969 17 procent av det jordbruksstöd som utgick, och 1972 hade siffran stigit till 50 procent av hela jordbruksprogrammet.

Jag tror inte att detta är tecken som skall överdrivas. Jag tror att det kommer att ta mycket lång tid och bli mycket svårt att förverkliga de deklARATIONER som har gjorts i FN om en förändrad politik från Världsbanksgruppens sida, där man skall ta större hänsyn till sociala faktorer och försöka befrämja social och ekonomisk utjämning. Jag tror att det kommer att bli utomordentligt svårt att bedriva den politiken och att det kommer att ta mycket lång tid – vi kommer att få fortsätta att driva politiken i motvind. Men här finns i vart fall exempel på att utvecklingen i det fallet inte går i fel riktning utan – om än sakta – i rätt riktning.

Sedan är ju hela uppläggningsen av Jörn Svenssons anförande omöjlig, i varje fall om man har några krav på integritet för sitt eget partis del. Jörn Svensson hävdar att det är en nationell skandal att de här anslagen får fortsätta att utgå. Samtidigt vet han lika väl som jag – vi har fört den här debatten tidigare – att vänsterpartiet kommunisterna år 1967 motionerade om 100 miljoner kronor mer i anslag till denna reaktionens högberg IDA. Vi har under flera debatter försökt få Jörn Svensson att svara på frågan: Var det bara ett misstag från kommunistpartiets sida eller är det en ny politik? Men hur många engagerade anföranden om vart Världsbanksgruppens pengar går som Jörn Svensson än håller, så besvarar han aldrig den frågan. Hur ser Jörn Svensson själv på kommunistpartiets inte bara instämmande i anslagen till IDA utan krav på ytterligare 100 miljoner kronor till IDA? Det kravet ställdes 1967. Världsbanksgruppens politik har bedrivits sedan 1940-talets slut, IDA:s politik har bedrivits under hela 1960-talet, och karaktären av politiken har inte förändrats på

det sättet att 1967 skulle vara en vattendelare och att det är därefter som det reaktionära elementet i politiken har kommit in. Det är snarare tvärtom. Hela det synsätt som Jörn Svensson bygger upp menar jag därför faller ihop och blir till ingenting, när den här "nationella skandalen" kopplas med att hans eget parti för bara några år sedan var berett att backa upp organisationen med ännu mer pengar. Det gör hela herr Svenssons resonemang ihåligt.

Slutsatsen måste bli att vi inte bör och inte kan skärma av oss från verkligheten och lämna de multinationella biståndsorganen åt sidan och underlåta att delta i diskussioner där vi kan hävda u-ländernas intressen, dvs. i lägen där u-länderna själva är intresserade av att industriländer som Sverige finns med i organisationerna och när vi där kan driva kritiken samt ställa krav på u-ländernas nationella oberoende i biståndspolitik. Vi skall driva krav på en social och ekonomisk utjämning i u-länderna och kräva förbättrade levnadsvillkor för folkflertalet. Dessa mål präglar Sveriges bilaterala bistånd, och de präglar också Sveriges uppträdande i FN och i internationella organ. Det finns alltså en konsekvent linje i den svenska biståndspolitik för en utjämning och en förbättring av folkflertalets levnadsvillkor.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till punkterna 4, 5, 8, 9 och 13 i utrikesutskottets betänkande nr 3.

Herr MÄBRINK (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hellström sade att jag talar som om jag inte skulle vara medveten om att det har skett en ökning av biståndet till de tre befrielseörelserna. Jo, det är jag naturligtvis medveten om. Men jag anser att biståndet inte är tillräckligt. Och vi har i vår motion begärt att riksdagen skall ge 20 miljoner kronor till vardera befrielseörelsen. Det är där behoven finns. Jag anser inte att 20 miljoner är tillräckligt, men det är ändå en bättre påspädning än vad som nu sker.

Vidare sade herr Hellström att det humanitära biståndet görs upp i samråd med befrielseörelserna. Ja, naturligtvis. Varför skulle det inte göra det, när det inte finns något annat alternativ? Det skulle vara ganska märkligt om de då inte skulle få vara med och tala om vad de vill ha, när bestämmelserna är sådana att befrielseörelserna kan få varor.

Herr Hellström sade också att man är väldigt nöjd i PAIGC. Ja, men det finns ju två befrielseörelser till, nämligen FRELIMO och MPLA. Dem nämnde inte herr Hellström. Och båda dessa befrielseörelser har begärt att få en större summa kontanter. Jag kan citera vad informationschefen i FRELIMO säger i det fallet, nämligen följande:

"Den humanitära hjälpen från SIDA innebär t. ex. att SIDA ger mediciner för att behandla sårade. Det är naturligtvis ett sätt att hjälpa, men det vore mycket effektivare att ge sådan hjälp att vi kunde se till att inga blev sårade. Om vi fick luftvärn, kunde vi stoppa bombningarna. Nu begär vi inte speciellt att SIDA ska ge oss de vapnen — även om det skulle vara en fullt naturlig sak — men vi vill att den hjälp vi får fritt ska kunna användas i alla situationer, som kan uppstå i vårt befrielsekrig."

Slutligen är det riktigt som herr Hellström säger, att man redan nu får en viss kontantsumma, men om jag inte är fel informerad är det bara 5

procent av biståndet från Sverige. Och det är inte tillräckligt, har MPLA och FRELIMO hävdad. De vill ha en större procentsumma i kontanter.

Nr 72

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hellström bevisade aldeles för mycket. I fråga om en del av våra reservationer förklarade han att de inte innehöll någonting konkret som avviker i förhållande till utskottets betänkande. Låt mig som exempel ta reservationerna 9 och 10.

I den första av dessa kräver vi att regeringen i samarbete med andra nordiska länder skall fortsätta ansträngningarna att få till stånd ett system med supplementär finansiering. I utskottets betänkande redogörs enbart för de ansträngningar som hittills har gjorts. Det sägs inte ett enda ord om framtiden och om viljeinriktningen på den punkten.

När det gäller den andra reservationen, som behandlar villkoren för det finansiella biståndet, tycks herr Hellström inte ha uppmärksammat att SIDA förra året hade lagt fram just det här förslaget om ett bemyndigande, som skulle ge SIDA möjlighet att ytterligare mjuka upp villkoren utan att gå till Kungl. Maj:t. Det gick inte regeringen med på, och jag förde själv en debatt här i kammaren med handelsminister Feldt om det förslaget. Vi går på den här linjen i reservationen, och vår ståndpunkt är klart angiven i vår motion, som reservationen tillstyrker bifall till.

Beträffande befrielseörelserna och flyktingberedningen skulle jag bara vilja fråga herr Hellström: Vad är det för fel med att utvidga flyktingberedningen med parlamentarisk representation? Skulle det inte vara av ytterligare värde att få in de här politiska bedömningarna från olika partier? Att det skulle strida mot svensk förvaltningspraxis stämmer inte. Vi har parlamentarisk representation i SIDA:s styrelse och i många andra styrelser som behandlar vissa ärendegrupper.

Vad sedan gäller ställningstagandet att inte ge stöd till FNLA anger herr Hellström inget skäl till den nuvarande ståndpunkten. Han bestrider inte de fakta som jag har redovisat utan han bara hävdar att det inte finns något skäl att ge bidrag. Är det inte en väl mager argumentering när det ändå finns så uppenbara skäl för att ge stöd till FNLA?

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hellström ställer en fråga som han påstår att jag inte har svarat på och som gäller kommunisternas tidigare ställningstagande till IDA-anslaget. Hans påstående därvidlag är felaktigt. Den frågan svarade jag på, och det svaret finns i protokollet från förra årets IDA-debatt. Jag sade där precis som det var. Partiet litade på de lögnaktiga officiella informationer om Världsbanken och dess verksamhet som vi på grund av fattigdom, ringa informationsresurser och svaga kontaktkanaler tyvärr var nödsakade att lita till. Sedan dess har vi lärt oss bättre! Vi gjorde ett missgrepp. Det tråkiga med det är att ni fortsätter att göra missgreppet sedan ni fått reda på att det är ett missgrepp. Ni har gjort det missgreppet hela tiden trots att ni har varit medvetna om hur det verkligen har förhållit sig. Ni har inte den ursäkten, herr Hellström.

Sedan kommer herr Hellström med en annan gammal skröna som

97

alltid brukar komma upp i den här debatten -- som herr Möller i Gävle, fru Thorsson och herr Dahlén under tidigare debatter har tagit upp -- nämligen att u-länderna själva vill ha IDA. Jag tvivlar inte på att det finns u-länder som vill ha IDA, därför att de förtjänar på det. De indonesiska generalerna och hotellägarna i Nepal är naturligtvis glada åt IDA. Men det är klart att det också finns vettiga och progressiva regimer som inte ser något alternativ - därför att det inte skulle bli någonting om inte IDA funnits. Det som är dåligt är trots allt bättre än ingenting.

Vid Limakonferensen utnyttjade vissa krafter den situation som rådde. Man försökte från olika u-länders sida att uppnå en enighet i uttalandet, som skulle ge eftertryck åt de fattiga ländernas krav. Som ett villkor för denna enighet var det vissa USA-stödda satellitregimer som ställde krav på att man i uttalandet också skulle föra in positiva satsningar rörande IDA. Följden blev alltså en korridorpolitisk kompromiss, där IDA på det sättet kom med. Den förhistorien skall man också nämna innan man tillgriper detta som ett slagträ, i all synnerhet gentemot oss och dem som i övrigt bekämpar IDA:s inriktning.

Hellström påstår att inriktningen blivit bättre när det gäller jordbruksstödet. Det är då märkligt. Professor Jacoby kritiserar i en kommentar till årsrapporten 1972 just det förhållandet att jordbruksstödet det senaste året minskat jämfört med föregående år. Hur går det ihop? Varifrån har herr Hellström sådana uppgifter?

Det är väl ändå ett bevis på att inriktningen förändrats i reaktionär riktning, om man säger att den ledande låntagaren i Världsbanken tidigare har varit Indien men nu är det fascistiska Brasilien. Det är väl ändå en förskjutning som är högst påtaglig, en förskjutning som märks också i IDA:s långivning, där exempelvis Turkiet har ryckt upp och blivit en av de stora kunderna. Tycker inte Hellström, om han skall vara ärlig, att det bör bli ett slut på detta stöd till den internationella fascismen? Är det inte i så fall bättre att kanalisera pengarna på ett annat sätt, exempelvis genom det bilaterala biståndsprogrammet, där man ju har litet större kontroll från svensk sida än man har över herr McNamara och hans mystiska förhållanden i olika delar av världen.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Måbrink sade att FRELIMO och MPLA hade andra uppfattningar än PAIGC om formerna för biståndet och värdet av den typ av bistånd som de får. Det sker fortgående diskussioner mellan biståndsmyndigheten och befrielseörelserna för att man skall komma fram till den bästa formen för biståndet. Just FRELIMO och MPLA har pekat på lagringsproblem och lokala hanteringskostnader. Som ett svar på befrielseörelsernas önskan medger man sedan något år tillbaka att 5 procent av biståndet till befrielseörelserna får utgöra kontanter för att möta dessa lokala kostnader. Detta är ju ett exempel på att samarbetet mellan de svenska myndigheterna och befrielseörelserna fungerar bra och inte tvärtom. De svenska myndigheterna tillmötesgår alltså de krav på lösning av praktiska problem som befrielseörelserna reser.

Varken under den här biståndsdebatten eller under någon tidigare har det såvitt jag vet föreslagits, inte heller från vpk:s sida, att Sverige i sin

biståndspolitik skulle gå ut med stöd till militära operationer. Det är självfallet helt omöjligt för Sverige som neutralt land att ge militärt bistånd, så det skulle vi kunna avföra från debatten. Vill man på den grunden kalla vårt bistånd till befrielseörelserna för förmynderi får man låta den kritiken gälla allt bistånd. Vi ger inte militärt bistånd heller till några regeringar.

Några ord om herr Wirmak och FNLA. Herr Wirmark sade att det inte fanns några argument. Men det finns en klar skillnad mellan herr Wirmark och mig, och skillnaden är att herr Wirmark vill göra gällande att det har upprättats ett fungerande samarbete mellan FNLA och MPLA. Han nämnde att FNLA var ordförande i det politiska rådet – han nämnde inte att MPLA då samtidigt är ordförande i det militära kommandot. Men det väsentliga är att samarbetsavtalet, som ingicks i december, icke fungerar. Dessa befrielseörelser befinner sig i ett utomordentligt känsligt förhandlingsläge och söker finna möjligheter för att få avtalet att fungera. Det gör det inte i dag. MPLA har icke möjlighet att arbeta i Zaire, såsom det var tänkt i avtalet. Det är väl en väsentlig skillnad.

Om det finansiella biståndet säger herr Wirmark att SIDA:s framställning om uppmjukning av krediterna inte bifölls av regeringen. Men det väsentliga är ju att regeringen som regering tar ett ansvar för en ytterligare uppmjukning av de svenska kreditvillkoren och skuldkonsolidering. I en skrift som handelsdepartementet nyligen utgivit sägs det bl. a. att en ytterligare uppmjukning av de svenska villkoren kan förväntas komma till stånd genom ökad andel gåvor och större användning av IDA-villkoren vid kreditgivningen. Här är alltså återigen yrkandet tillgodosett av regeringen.

Jag skall fatta mig kort när det gäller Världsbanken, eftersom min tid är ute. Så okunnig som herr Svensson gjorde gällande kan man inom vänsterpartiet kommunisterna inte ha varit om t. ex. oljekrisen i Iran med Mossadeqs fall och krisen omkring Assuandammen och Världsbankens komprometterande roll där. Att detta skulle ha förbigått vänsterpartiet kommunisterna, det är en omöjlighet.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! I fråga om vår reservation beträffande befrielseörelserna i södra Afrika sade herr Hellström att den inte innehöll någonting utom kravet på stöd till FNLA. Jag vill erinra kammaren om att vi i flera år har haft reservationer på denna punkt, med krav på att stöd skulle utgå också till befrielseörelserna i det egentliga södra Afrika och att vi vid tidigare tillfällen har mött samma argument från herr Hellström som nu. Vi har krävt direkt bistånd till ANC, ZAPU, ZANU och SWAPO. Den första gången hävdade herr Hellström att det inte fanns något sådant behov att utvidga hjälpen på detta sätt och avstyrkte därför att sådant bistånd lämnas. I dag är inställningen en annan – reservationerna har tydligen haft verkan. I dag går regeringen med på att ge bidrag direkt till de här örelserna.

Beträffande FNLA var mitt enda argument inte att här föreligger ett samarbete mellan FNLA och MPLA. Jag hänvisade till uppgifter om FNLA:s aktivitet i Angola och utanför Angola, och som bevis på

aktiviteterna anförde jag att portugisiska soldater hade tillfångatagits, att över 2 000 soldater per år skickats in i Angola och att det i Angola fanns över 12 000 elever i skolor. Utskottsmajoriteten och regeringen måste väl ändå bevisa att sådana uppgifter som jag lämnat är felaktiga och att det finns grund för utskottets påstående att behovet av förnödenheter är ringa samt att FNLA bara har en begränsad verksamhet i Angola. Vem som helst kan ta sig till sjukhuset i Franketti, där jag var för två veckor sedan, och se att dit kommer sjuklingarna och de krigsskadade för att läggas på operationsbordet utan att det finns tillgång till elementär operationsmateriel eller lämpliga bedövningsmöjligheter.

Det är, herr talman, en felaktig beskrivning av verkligheten som utskottsmajoriteten stöder sig på.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wirmark minns fel om vår diskussion tidigare år om befrielseströrelserna i Sydafrika och Rhodesia. Tvärtom hävdade jag i en tidigare debatt med herr Wirmark att det fanns utrymme för den typ av exempelvis administrativt bistånd som de rörelserna kunde behöva. — Men detta kan vi lämna därhän.

När det gäller FNLA är det en uppfattning som är väl förankrad — och har varit det i den afrikanska enhetsorganisationen — att denna rörelse icke har haft det stöd av befolkningen i Angola som herr Wirmark vill göra gällande. Detta var ett av skälerna till att man tidigare har dragit undan erkännandet av rörelsen som exilregering.

Däremot fungerar rörelsen utan tvivel i Zaire och hjälper flyktingar, och den har också tidigare kommit i åtnjutande av svenskt bistånd i just det hänseendet. Det finns därför skäl att göra en klar åtskillnad mellan den verksamhet som FNLA bedriver i Zaire — där man också har haft möjlighet att få del av svenskt bistånd via flyktinghjälp tidigare — och vad en befrielseströrelse uträttar på sitt eget territorium, där FNLA till dags dato har haft ytterligt blygsamma insatser att göra. Det är därför som huvuddelen av det svenska stödet har gått till MPLA.

Jag hann inte med Jörn Svenssons replik i mitt förra inlägg. Jag vill nu bara säga att det just nu sker en kraftig nedtrappning av den kommunistiska argumentationen. I den motion man avlämnade i januari — motionen 1104 — gör man Limaprogrammet till det stora väsentliga dokumentet, som blir så att säga vattendelaren mellan vad som är solidaritetspolitik med u-länderna och vad som är imperialism. I dag har detta samma Limaprogram, som sålunda upphöjdes i kommunisternas januardokument, blivit vad Jörn Svensson nyss kallade en korridorpolitisk kompromiss. Det är en nedtrappning av ambitionerna i den kommunistiska argumentationen, som jag tycker över huvud taget är ganska typisk för debatten såsom den har drivits här i dag.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nej då, herr Hellström, det är inte alls så att Limaprogrammet är en korridorpolitisk kompromiss, och det har jag heller inte sagt. Vad jag har sagt är att i det speciella avseende som ni varje år åberopar när det gäller inställningen till IDA var det fråga om en

kompromiss. Den huvudsakliga inriktningen av programmet uttrycker uppenbarligen det övervägande antalet u-länders faktiska vilja, men det är väl känt att den positiva satsen om IDA, som smugits in i texten, strider mot vad väldigt många u-länder, i all synnerhet de politiskt mest progressiva, i verkligheten anser. Det trodde jag att Ni visste, och därför väntade jag mig att Ni skulle avstå från att använda denna gamla "skröna" som ett slagträ i denna debatt.

Sedan tycker jag det är på tiden att Ni svarar på de frågor som jag har ställt. Tycker Ni att den långivning som IDA sysslar med och de regimer som åtnjuter stöd från IDA är någonting att satsa svenska skattebetalares, svenska arbetares, pengar på eller tycker Ni det inte? Om Ni inte tycker det, varför stöder Ni då detta, trots att det inte har visat sig någon som helst förbättring i länderinriktning och projektinriktning år från år och trots att man hela tiden har påstått att en sådan förbättring kommer utan att den har infunnit sig? Ändå fortsätter alltså ni socialdemokrater att stödja detta. Är inte tiden snart inne att lägga av denna stödpolitik till de fascistiska generalerna i alla världens hörn och i stället välja andra typer av biståndsformer, där man har en bättre kontroll och där det finns möjligheter att påverka länder- och projektfördelning på ett sätt som åtminstone står i överensstämmelse med den officiella målsättning som ni socialdemokrater ändå här i kammaren säger er ha, nämligen att medlen skall bidra till en social och ekonomisk utveckling och att de också skall bidra till åtminstone en viss form av klassutjämning.

Jag tycker att ni skall göra en programförklaring och tala om hur ert parti ställer sig, hur ert politiska samvete upplever den situationen att gruppen i kraft av partidisciplinen år efter år tvingas rösta på de här bisarra anslagen. För ni måste ju veta nu hur det verkligen förhåller sig. Ni kan inte skylla från er med att ni är ett litet parti som saknar möjlighet till information. Ni vet mycket väl vad det är för projekt. Det är lätt att ta reda på. Hur är er principiella inställning till stödet åt de fascistiska regimerna i Indonesien, Brasilien, Etiopien, Thailand och hela den rad av korruperade regimer och obskyra projekt som stöds via IDA.

Herr förste vice talmannen anmälde att herrar Wirmark och Hellström anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Jag instämmer i de mera allmänna synpunkter på det svenska utvecklingsbiståndet som framförts i anföranden av herr förste vice talmannen Bengtson och herr Sture Korpås.

I det betänkande som vi nu diskuterar behandlas vid punkten 16 motionen 1111, i vilken vi motionärer anhåller om en undersökning av möjligheterna att inom SIDA inrätta en fond för att stödja u-ländernas köp av massmediainformation i Sverige. I motionen har vi påpekat den avgörande betydelse för samhällets utveckling som informationsflödet har. Genom att kontrollera detta kan ett reellt maktutövande ske. Denna kontroll kan också innebära en styrning av människors åsikter och värderingar och av samhällets kulturmönster. Därför är det väsentligt att

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

den industriellt och tekniskt utvecklade delen av världen inte utnyttjar sitt informationsövertag till att påtvinga andra länder och kulturer ett livsmönster som inte passar dem.

Vi kan konstatera att massmediainstitutionerna har vuxit ut till stora industrier, vilkas produkter distribueras till olika grupper av människor. Produktion och konsumtion är emellertid inte alls jämnt fördelade mellan länderna. Koncentrationen till västvärlden är oerhört stark. U-länderna vet om denna snedvridna fördelning och likaså det ensidiga innehållet i massmediautbudet. De reagerar också, men protesterna blir tyvärr oftast obeaktade av industriländerna. Inte minst har detta kommit till synes inom UNESCO, som är det forum som står u-länderna till buds i det här avseendet. Vid UNESCO:s generalförsamling i oktober 1971 togs problemet upp, och på informationsflödets område riktades då stark kritik från u-länderna mot i-länderna. Ca 65 u-länder påpekade i en resolution att UNESCO inte endast bör ägna sig åt kommunikationstekniken utan också måste ta sig an kommunikationsinnehållet.

De media som torde vara lämpligast för informationsspridning i u-länderna är radio och i förekommande fall TV.

Utlandsprogrammet vid Sveriges Radio har i första hand att förmedla information om Sverige. Om denna information skall kunna nå lyssnarna, måste den emellertid vara av sådan art att den är av värde för dem. Utlandsprogrammet har tre verksamhetsgrenar: För det första finns kortvågssändningar, där framför allt de på engelska, spanska, portugisiska och franska är av betydelse för u-världen och kan avlyssnas i de länderna. För det andra har vi programexport för radio, dvs. band som spelas in i Sverige och skickas till utländska stationer för utsändning lokalt. Slutligen för det tredje finns det programexport av film. Det är filmer avsedda för TV, som sänds av utländska stationer på samma sätt som radioprogramexporten. Såvitt jag har kunnat bedöma finns intresse från u-ländernas sida för hela området av TV-program, inte endast för dokumentärer om Sverige utan även för andra program. Det är där problemen blir stora både kostnadsmässigt och administrativt.

Att utan vidare kopiera inlag från våra program kan givetvis inte göras, utan produktionerna måste redigeras och kanske textas eller förses med översättningar.

Enligt vad jag erfarit har försök från utlandsprogrammet här i Sverige gjorts för att få stöd från SIDA för särskilda projekt. SIDA har då svarat att framställning måste komma från ett mottagarland. Så har hittills icke skett, och på bl. a. detta förhållande grundar utskottets majoritet sitt avslagsyrkande på motionen.

Trots att jag har full förståelse för den inställningen, som bottnar i övertygelsen att man inte bör tvinga på något land en "hjälp" som det inte önskar, finner jag det beklagligt att man rycker undan möjligheten att ta initiativ och erbjuda en service som kunde vara till glädje för radio- och TV-stationer och deras lyssnare i utlandet. Stöd till u-länderna för bättre informationsservice är emellertid en väsentlig fråga, och förslaget i motionen om en fond hos SIDA för detta ändamål skulle enligt min mening innebära att icke-kommersiella massmedier, som verkar i och styrs av u-länderna själva och i övrigt uppfyller de krav som ställs på

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

mottagare av svensk u-hjälp, skall kunna välja ut inslag i Sveriges Radios produktion eller andra massmediaprodukter utan eller med reducerad kostnad. Med tanke på språkförhållanden torde det endast vara ur utlandsprogrammet vid Sveriges Radio som man kan välja men då under förutsättning att kostnaderna därför möts på något sätt. Jag tänker då närmast på en distribution av radioutsändningar på engelska vidgad till att omfatta länder i Asien som på grund av utlandsprogrammets trånga budget inte kunnat erbjudas redan existerande program. Likaså är produktion och distribution på franska till både Asien och Afrika hämmade av samma skäl. Vad beträffar TV-filmverksamheten är såväl produktion och framställande av olika språkversioner och kopior av filmer så kostsamma att bara en ringa del av u-världen nu kan täckas.

Informationsservicen till u-länderna har alltså enligt min mening stort behov av ökade medel för att bli fullt effektiv och ändamålsenlig.

Herr talman! Med hänvisning till de synpunkter jag här lagt fram ber jag få yrka bifall till reservationen 16 vid punkten 16 i utrikesutskottets betänkande nr 3.

Herr MÖLLER (fp):

Herr talman! Jag skall i detta anförande ta upp dels kvinnornas situation i u-länderna, dels inlevelsen i Sverige i u-ländernas problem — och i anslutning till detta senare det upplysningsarbete, eller snarare den brist på upplysningsarbete, som ledande socialdemokrater ägnar sig åt genom att försöka underminera enprocentsmålets snara förverkligande, medan i gengäld de enskilda organisationernas insatser har varit och är beundransvärda.

”Hvad är en dotter att likna med en son?” Så lyder en passus om skolpojksutrustning, införd i Inga Wintzells bok *Så var barnen klädda*. Denna passus kan stå som en symbol för Sverige under förra århundradet och citatet som sådant är avslöjande för könsdiskriminering i dess djupaste grundvalar:

”Hans föräldrar, ett hederligt, välmående inspektorsfolk, sågo med ledsnad stunden nalkas, då de på 11- 12 veckor skulle skiljas från den enda sonen. De hade visserligen döttrar, men hvad är en dotter att likna med en son, helst som föräldrar i hoppets perspektiv så gerna vill se pilten i en framtid såsom Prest?”

Men, herr talman, denna attityd som vi i Sverige för länge sedan avlägsnat oss från, framför allt på det principiella planet, kännetecknar vad som i dag är bister verklighet i en rad u-länder. Det är därför som vi i folkpartiet ställer det oavvisliga kravet, att riksdagen begär att det svenska biståndet för utbildning och yrkesutbildning skall vidgas och att man därvid ger goda möjligheter för kvinnor att delta. Fler kvinnor som utbildas i u-länder, både i skola och för praktiska yrken, är helt i linje med parollen Rättvisa åt kvinnorna. Den behöver ges ett fullödigt innehåll både i Sverige och i den tredje världen, där större delen av jordens befolkning bor. Partimotionen 850 tar upp frågan, och i motionen 1110 har jag tillsammans med Ingegärd Fränkel, Cecilia Nettelbrandt, Gabriel Romanus och Per Ahlmark mer utförligt redovisat skälen.

Varför har då bl. a. socialdemokraterna i utskottet gått emot denna beställning av en satsning på kvinnorna? Jag vill rikta den frågan direkt till den av era talesmän som yttrade sig på denna punkt för ett tag sedan, fru Lewén-Eliasson, som emellertid inte gav ett svar på den konkreta frågan. Varför vill ni inte göra en kraftinsats på detta fält? I sak nöjer ni ju er i utskottet med att notera, att vissa projekt är under beredning, men skriver bleksiktigt i principfrågan om en långsiktig ökad satsning på kvinnoutbildning, att arbetet på att stärka kvinnans roll "torde ingå bland de frågor som kommer att tas upp av den biståndspolitiska utredningen". Observera ordet "torde", som inte lovar något, och att förhoppningen gäller en utredning som kommer att bli klar först om flera år. Och observera framför allt att reservationen från vårt håll på denna punkt gäller satsningar på kvinnoutbildning, dvs. inte ett helt nytt område för kvinnoinsatser över lag utan ett specialfält, nämligen utbildning, där Sverige redan har vunnit erfarenheter. Varför detta skrala intresse?

Verkligheten, som gäller för att vara en stor fiende, talar emellertid ett tydligt språk. I u-länderna börjar i genomsnitt dubbelt så många pojkar som flickor i skolan. Majoriteten av de flickor som börjar skolan slutar redan efter ett par år — ofta för att gifta sig. Bara en mycket liten del av flickorna får någon form av högre utbildning. Av kvinnorna är 86 procent illiterata jämfört med 51 procent av männen. I u-länderna ökar den moderna sektorn, där nya metoder och förändrad teknik lärs ut, men det är nästan enbart männen som lär sig de nya färdigheterna.

Detta sista skäl som jag angav är inte minst viktigt. Kvinnorna har inte bara sämre chanser än männen, utan de har i själva verket ofta fått en *sämre ställning på sistone än tidigare*. I många länder och områden har det nämligen till stor del varit kvinnorna som skött det traditionella jordbruket, det har varit de som skött torghandeln, och de har gjort betydande insatser inom hantverket. Men det är nästan bara män som i praktiken får lära sig de moderna jordbruksmetoderna, män som får anställning i och leder moderna handelscentra, och män som lär sig den nya industritekniken. Kvinnorna pressas undan när "moderniseringen" inträder.

Skall vi inte begå liknande orättvisor som i Sverige fordras därför en kraftfull, ja våldsam satsning på att stärka kvinnans position i u-länderna. Det är då illa att Sveriges nuvarande specialstöd med särskild inriktning på kvinnoutbildning bara avser tre länder, alla i Afrika: sekreterarskolor i Tabora i Tanzania samt i Nairobi och Mombasa i Kenya och ett kvinnoutbildningscentrum i Tunis i Tunisien. Projekt gällande sekundärskola i Tanzania och småskoleseminarium i Sierra Leone är, för svensk del avslutade.

Lyckligtvis är opinionen i denna fråga mera vaken på andra håll än hos regeringspartiet. Jag kan påminna om SIDA:s tidskrift Rapport nr 10 år 1971 och nr 5 1972, vilka liksom Hertha nr 6, 1971, utgör specialnummer om kvinnornas svåra situation i u-länderna. Lev upp till den utmaning som tecknas där! Sker inte det, riskerar vi att få *mer* i u-länderna av den surdeg orättvisor mellan könen som Sverige haft och fortfarande till stor del i praktiken har.

Herr talman! Låt mig som nämnt också ta upp enprocentsmålet. Vi

Ondsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

har gång på gång sett hur ledande socialdemokrater har klickat där, klickat betänkligt. Jag tänker främst på Gunnar Sträng och Arne Geijer. Vilka kan det för övrigt ha varit Staffan Lindén avser i sin kusliga, ironiska teckning med den okänslige mannen i talarstolen som säger: "Då vi icke kan nå vårt mål föreslår jag att vi i stället kostar på oss ett fyrfaldigt leve för u-länderna."

Vägen är kantad av besvikelser från u-landsopinionens sida när det gäller ledande socialdemokraters insatser på denna punkt under de senaste sex åren. Detta får aldrig glömmas när ansvaret inför u-länderna och eftervärlden skall utkrävas. Låt mig i korthet påminna om följande.

I 1962 års proposition utsades att biståndet borde öka så att det "uppnår en nivå som motsvarar 1 procent av bruttonationalprodukten. Stödet till de fattiga länderna kommer därmed att utgöra ett av de viktigaste inslagen i 1960-talets politik." Men man började 1967/68 att skära ner SIDA:s äskanden; vissa tilltänkta projekt måste inställas.

Ett statsråd, Ulla Lindström, kände sig behöva avgå på u-hjälpsfrågan.

En arbetsgrupp inom socialdemokratien med många ledande namn lade till partikongressen hösten 1967 fram ett förslag om att enprocentmålet skulle uppfyllas 1972/73 – en klar reträtt från att göra u-hjälpen till "ett av de viktigaste inslagen i 1960-talets politik".

Men inte ens det förslaget accepterades av kongressen, utan 1974/75 fick räcka.

Nu vet vi att inte ens den förhållningen accepteras som tillräcklig av alla, allra minst av herr Arne Geijer enligt vad han nyss anfört. På den senaste tiden har ni socialdemokrater varit ovilliga att ens slå fast och betona att etappmålet för 1974/75 obetingat kvarstår. Det framgår av utskottsbetänkanden och av debatten i dag.

Oviljan att bilda och stödja opinionen för u-ländernas sak är klar, osakligheten dessvärre likaså. Jag skall ge några exempel också på detta senare.

Finansminister Sträng deklarerade i januari 1967 att u-hjälpen får betalas "till sista öret" i utländsk valuta. Det är fel, eftersom en stor del av våra och andra u-hjälpspengar används för inköp i Sverige.

I riksdagsdebatten samma år om biståndet fällde herr Sträng det cyniska uttrycket "nöden har ingen lag", då beskränningar gjordes. Det var inte u-ländernas nöd han tänkte på.

Mittenpartiernas förslag om ytterligare 100 miljoner kronor till u-länderna för budgetåret 1968/69 avslogs prompt. Såsom tillräckligt stor betraktade man alltså den dåvarande u-hjälpen – 37 öre för varje 100 kronor som Sverige producerade.

De senaste åren har finansministern gång på gång betonat att det blir svårt att nå enprocentmålet 1974/75, medan en person medveten om opinionspåverkan i stället borde lägga på extra kol för att förverkliga målet och hålla opinionen solid och positiv.

Vi vet också att LO-ordföranden Arne Geijer i fjol ville göra det extra svårt för u-hjälpen genom att hota med en extra skatt just för den.

Detta är en kort men viktig förteckning, som vi inte får glömma. Slutsatsen är klar och blir förödande: ett studium av socialdemokraternas u-hjälpspolitik de senaste sex åren visar tydligt reträtt efter reträtt från

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

deklarationer, mål, självklart patos och från en intensiv vilja till arbete och prioritering till u-hjälpens fromma och vilja att bilda opinion för den. Anslagen har visserligen höjts – den saken har också varit ostridig mellan partierna och självklar med tanke på de nästan obefintliga anslag som utgick i utgångsläget i 1960-talets början. Men fakten har förhållats, och negativa opinioner har i praktiken underblåsts. Det är detta som är det allvarliga.

Det är inte några personer bland socialdemokraternas fotfolk som stått för dessa i praktiken hårda attacker mot att snarast uppfylla enprocentsmålet för u-hjälpen. Det är i stället namn ur den högsta ledningen som här har ansvaret, främst Gunnar Sträng och under senare år även Arne Geijer. Och statsminister Palme har varit tigare.

Opinion i de viktigaste frågor som gäller världens framtid kan drivas på olika sätt. Av politiker måste begäras att de inte av dumhet, okunnighet eller okänslighet missköter sådana frågor och inte är vuxna det ansvar förhållandena fordrar.

Herr Arne Geijer har i dag anfört nya synpunkter, och hela tiden var tveksamhet det genomgående temat. "Om enprocentsmålet skall förverkligas", sade han, behövs olika budgettillskott. "Om man skall uppnå enprocentsmålet" måste man göra sig och så med andra krav. "Då är frågan den: Skall vi uppnå detta mål", så – – osv. Detta var tonfallen. Det var ett beklämmande tal, därför att det staplade negativismer på varandra. Man frågar sig: Var är 1960-talets Arne Geijer, som sköt på och hjälpte till i opinionsbildningen för u-landsfrågan?

Solidaritet och jämlikhet talas det om ibland. Det gäller att kunna leva upp till dessa krav konsekvent.

Ibland hjälper det i u-landsdebatten att gruppera problemet för sig själv så att det blir litet enklare att fatta. I u-länderna bor ungefär tre gånger så många människor som i de rika länderna. Det är som om varje i-land, om det tog på sig sin andel av biståndsbördan, skulle "ansvara" för tre gånger så många människor i u-länder. För Sverige med 8 miljoner människor skulle det bli ca 25 miljoner människor i u-länderna. Om vi tänker oss saken på det sättet, är det mycket lättare att få grepp om problemet.

Jag har ibland lekt med tanken att dessa 25 miljoner människor var invånare i och hörde ihop med de nuvarande 8 miljonerna i Sverige och hade rösträtt här! Då skulle minsann politikerna från alla kanter visa att de ställde andra krav och skulle anslå andra tonfall än vad en del gör i dag.

Jag vill också säga mot framför allt Arne Geijer, som förde passivitetens talan i dag, att den ökning som för nästföljande budgetår blir betydande hade kunnat undvikas, om ni hade velat ha en jämnare ökningstakt och hade fattat tag i den hand som vi år efter år sträckt ut mot er till förmån för en snabbare ökningstakt i u-landshjälpen. Den mycket stora ökningen kan fortfarande delvis undvikas om herr Geijer och andra röstar för reservationen 1, så att SIDA kan få planera för en 35-procentig ökning redan nästa budgetår i stället för en 25-procentig. Då blir det lättare att det följande budgetåret fylla ut det som då fattas.

Herr talman! Låt mig i fråga om upplysning och opinionsbildning i

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

stället få ge en eloge åt det uppoffrande och effektiva arbete som de frivilliga organisationerna bedriver. De och människorna bakom dem ger ärligen stora bidrag åt u-länderna. Deras insatser sker till låga kostnader i förhållande till uppnådd utvecklingseffekt. Jag vill betona, såsom framhålles i reservationen 14, att stöd också bör ges till missionens och andra frivilliga organisationers verksamhet i Rhodesia och Sydafrika när syftet med insatserna är social utveckling och befrielse. Dessutom bör bidrag kunna utgå inte bara till igångsättning av helt nya projekt, för lika viktigt kan det vara med en utvidgning av projekt, som redan finns, liksom att övergångsvis bevilja tilläggsanslag för driftkostnader när utvecklingseffekten av det totala projektet i så fall skulle ökas avsevärt.

Den andra viktiga sidan av organisationernas verksamhet är att själva insamlandet av pengar ger upplysning i Sverige och skapar mycket av den goodwill som u-landsinsatserna har i Sverige i dag. Frivilligorganisationernas arbete fyller på så sätt en dubbelt viktig uppgift och gör det med den äran.

Herr talman! Vad u-landsförhållanden beträffar har också författarna bidragit till att ge oss inlevelse — en inlevelse utan vilken varje *engagemang för u-ländernas sak* riskerar att bli alltför grunt förankrat och alltför kortsiktigt vidmakthållet.

Då jag nämner författarna syftar jag inte främst på dem som i dag skriver om u-länderna utan på den svenska litteraturens stora namn; som beskrivit fattigdomen i Sverige på t. ex. 1800-talet eller i början av 1900-talet. För om dagens människor bara kunde dra parallellen, säga sig vid upplevelsen av dessa verk: ”Jaha, så illa var läget för de flesta i Sverige för inte så länge sedan, och det var nödvändigt att det blev ändrat; *men precis så illa är läget för u-ländernas folk i dag*” — då har de också fått en djupare inlevelse i vad u-landsmisären innebär. Den har flyttats närmare oss, blivit påtagligare och därmed mer påfordrande.

För vad är Ivar Lo-Johanssons skildringar av Statarsverige annat än också en skildring av dagens u-landsförhållanden? Beroendet av storbonden, ockerräntorna, vräkningarna, de undernärda barnen som far illa i skola, i hem och i alltför tidigt arbete — allt detta är en nutida verklighet även om den råder på andra håll i världen än i Sverige. Vad är Harry Martinsons skildringar i Nässlorna blomma eller Vägen ut om inte detsamma, trots den varma människoteckningen och det lyriska språket? Och vad är inte Vilhelm Mobergs verk? Det är värt att kanske särskilt påminna om filmen *Utvandrarna*, som gick över landet härom året. Tänker vi efter, ser vi att den filmen handlar liksom om världen av i dag. Där lever människorna liksom Kristina och Karl Oskar med ont om jord, de drabbas av missväxt, de fastnar i penningsskulder. Barn svälter och dör. Naturkatastrofer, som när blixten slår ner i en ängsstuga, stjälpur tidvis över ända de små utkomstmöjligheter som man dessförinnan haft.

Låt oss politiker inte vara sämre i viljan än dessa författare, utan verka för att levandegöra och positivt och utan tvekan uttrycka de minimikrav som de svåra dagliga förhållandena för större delen av mänskligheten måste ställa på oss själva!

Herr talman! I annat sammanhang skall jag ta upp frågan om att göra Sri Lanka — alltså f. d. Ceylon — till ett svenskt programland, vilket

påyrkas i reservationen 4. Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer i utrikesutskottets betänkande nr 3 som bär folkpartiledamöternas namn, då inte minst till reservationerna nr 15 om insatser för kvinnorna, nr 14 om bidrag till enskilda organisationers hjälperksamhet och nr 18 om informationsinsatser i Sverige om u-landsproblemen.

I detta anförande instämde fru Fränkel (fp).

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag apostroferades av herr Möller med anledning av frågan om kvinnoutbildning, men jag kan inte låta bli att passa på att protestera mot det mångordiga anklagelsetal han höll om socialdemokraternas reträtt i fråga om anslagen till biståndspolitik. Jag kan inte känna igen mig i det avseendet. Såvitt jag vet har man planenligt höjt de här anslagen hela tiden, och det finns ännu inte något bevis för att man inte kommer att nå det biståndsmål som man har satt ut.

På tal om den utsträckta handen tror jag nog att vi hade tagit den många gånger, om den hade innehållit något konkret och det inte bara hade varit ett allmänt ordande om att man bör göra det och det, om det någon gång hade funnits konkreta förslag om hur man skulle skaffa de ökade resurser som man vid varje tillfälle har vinkat med. — Nog om det.

När det gäller kvinnorna kan jag till stora delar instämma i den beskrivning av förhållandena som herr Möller ger. Han har också talat om de projekt som Sverige tidigare har drivit. Vi har ju haft ett 20-tal projekt som framför allt har syftat till kvinnoutbildning i olika länder. Att flera av dem nu har övertagits av vederbörande land kan inte vara något fel. Men jag vill också påstå att vi gjorde vissa erfarenheter, nämligen att sådana projekt för särskilt långt och lyckas inte särskilt väl om inte initiativet kommer från landet självt. En sådan insikt att ta fatt på kvinnornas problem är inte så utbredd ännu.

Dessutom har det visats att om man ordnar yrkesutbildning för kvinnor möter svårigheter. När de väl är yrkesutbildade finns det ingen arbetsmarknad för dem. Det är alltså en lång rad problem som reser i detta sammanhang. Och det är för att få en bättre utgångspunkt för agerande i de här frågorna som vi har låtit göra den här utredningen på SIDA. Jag är mycket glad för min egen del över att den finns, och jag tror att herr Möller med stort intresse kommer att ta del av den och finna att man med utgångspunkt i den kan göra flera och bättre insatser för kvinnornas utbildning än man har kunnat göra hittills. Låt oss alltså studera den och se vad det kan komma ut av den! Under tiden är det ju ingenting som hindrar att vi i det arbete vi allmänt driver i utbildningsfrågor i olika länder skall observera de här frågorna. Men vi skall inte ta det som en självklarhet att u-länderna anser att just kvinnornas utbildning är det väsentliga som de vill satsa på.

Herr MÖLLER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att det alltid är svårt att själv upptäcka reträtterna eller gärna vilja göra det. Men när Tage Erlander gjorde det ovanliga att han personligen signerade biståndspropositionen nr 100 är

1962, där man talade om enprocentsmålet och omedelbart i anslutning därtill sade att hjälpen till de fattiga länderna kommer att framstå som ett av de viktigaste inslagen i 1960-talets politik, så gav man ett intryck av att det var under 1960-talet som man skulle försöka att nå upp till detta måls förverkligande. Vi är nu redan fem år efter den tiden.

Det finns emellertid fler och än mer konkreta bevis. Ulla Lindström avgick ju inte ur regeringen därför att hon skulle få någon trevlig annan uppgift eller därför att hon var så enig med regeringen. Utan hon accepterade tvärtom inte att man när det fanns färdiga projekt och sådana hade efterlysts — inte kunde ge anslag från regeringens och socialdemokraternas sida till dessa projekt.

Det var då förslaget kom från vår sida om 50 miljoner kronor i ökning, vilket utgjorde en stor andel av biståndspengarna vid den tiden. Vi krävde ett annat budgetår en ökning på 100 miljoner kronor. Socialdemokraterna påstod då att vi försökte låsa u-hjälpsdebatten genom att alltid komma med överbud. Just för att nå resultat sade vi därför från bl. a. folkpartihåll inför följande års riksdagar att vi önskade öka u-hjälpen snabbare och var villiga att i samråd med andra partier överlägga om finansieringsformer för detta.

Det är den hand som nu sträckts ut flera år och som aldrig tagits mot av er. Slutligen hade vi i riksdagen nyss en omröstning om 100 miljoner kronor i omedelbart tilläggsanslag till Vietnam och Bangladesh, två krigshärjade länder, och där ni röstade emot. Visst finns det bevis för våra konkreta försök att öka och era idoga bromsningar.

När det gäller kvinnor i u-land har bl. a. Ester Boserup i sin bok med denna titel övertygande tecknat den allvarliga situationen. Jag är övertygad om att fru Lewén-Eliasson personligen har samma positiva känslor för detta problem som vad jag har. Men även om det fordras ett initiativ från u-landet för att det skall mötas av SIDA och den svenska regeringen så är det ju på det sättet, att om man har en uttalad policy från svenskt håll att man prioriterar ett visst område — såsom kvinnoutbildning — så blir det från u-ländernas håll lättare förfrågningar på detta område.

Jag är glad över att en utredning nyligen blivit klar inom SIDA. Men den gäller bara hur man skall analysera detta problem för att totalbedöma situationen i varje land. Vad som fordras och vad vi kräver är emellertid att detta leder fram till att olika projekt framskapas som hjälper kvinnorna i många, många u-länder.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag vill använda minuterna till att kommentera det s. k. enprocentsmålet. Det kan kanske vara lämpligt att någon också från vårt håll tar till orda just i det ämnet, eftersom de båda folkpartistiska talarna herrar Dahlné och Wirmark inte har försummat något tillfälle att ange hur moderata samlingspartiet gör gemensam sak med regeringspartiet i dessa stycken jämt och samt. Det är nu inte hela sanningen, herr Wirmark. Det finns tre motioner i denna del som yrkar på att man står fast vid enprocentsmålet, och två av de tre motionerna är moderata. Den första motion som reservanterna sluter upp kring i reservationen 1 är en moderat motion, och det är jag tacksam och glad för.

Det har blåst många vindar sedan riksdagen med stor emfas tog enprocentsmålet 1968; vi som var med den gången upplevde hur de båda kamrarna var ett hjärta och en själ. Regeringens planeringsförslag bidrog också verksamt till att partierna kunde samlas kring en gemensam biståndspolitik, och påföljande budget blev det en ökning med 25 procent. En sådan årlig ökning skulle, menade man då helt korrekt, göra det möjligt att infria målsättningen 1 procent av bruttonationalprodukten budgetåret 1974/75.

Men det har som sagt blåst många vindar sedan dess, och vi har alltför detta beklagliga läge att det samlade biståndet från de rika länderna – OECD-länderna t. ex. – snarare minskat än ökat. Och definitivt är det en minskning om man i biståndsvolymen väger in de avbränningar som räntor, amorteringar och prisökningar utgör. För många u-länder har läget blivit värre än tidigare, beroende på stark folkökning, svåra naturkatastrofer och sådant. Indien av i dag är ju ett talande exempel. På grund av den årslånga torkan har det blivit katastrofala förhållanden på försörjningsfronten i nästan alla provinser, och samtidigt har landet fått vidkännas den vanliga årliga folkökningen på 12 miljoner människor.

I detta läge börjar också gamla humanitära nationer som Sverige att sväva på målet när det gäller att stå fast vid givna löften till fattiga folk. Utskottsbetänkandet i den delen är en beklämande läsning med sina undanlidningar, och jag tvekar inte att på vissa punkter kalla det hyckleri, för man talar uppenbarligen mot bättre vetande. I följd försökte utskottet i varje fall stå på sig och ställa sig bakom målsättningen från 1968. Nu blandar man bort korten och talar om FN-strategins målsättning på 0,7 procent av bruttonationalprodukten vid mitten av 1970-talet och kryper i den vevan bakom McNamaras förmodan på UNCTAD-konferensen i Santiago att bara Sverige och Norge skulle kunna nå det målet. När departementschefen förde denna del av FN-strategin på tal i sin fjolårsproposition och erinrade om att också Sverige accepterat 0,7-procentsmålet skyndade han sig att tillägga, att det bör påpekas att 0,7-procentsmålet hänför sig till faktiska utbetalningar, medan det svenska enprocentsmålet avser budgetanslag. Och det var ju en klok förklaring.

Nu är det väl ändå beklämande, herr talman, att man skulle kunna ha råd med 1 procent av bruttonationalprodukten, när denna låg på 1968/69 års nivå, men när den vuxit mer än man från början anade skulle man inte ha råd att klara den procentsatsen. Herr Arne Geijer i Stockholm sade med kuslig uppriktighet i dag att problemet är att bruttonationalprodukten vuxit mycket snabbare än vad vi räknade med. Det skulle alltså göra att man inte hade råd! Detta att vi i vårt land har ökat vår produktion av varor och tjänster skulle göra det svårare för oss att stå fast vid vårt år 1968 avgivna löfte till fattiga folk.

Vi har beskattningsprogression här i landet, och det tycker vi ju alla är korrekt. Progressionen är väl lika motiverad när det gäller rikare stater som när det gäller rikare individer. Då finansministern i statsverkspropositionen talar om en ökning av bruttonationalprodukten med 4 procent för innevarande budgetår vore det ju rätt märkligt om man inte skulle kunna hushålla så att man avstod från något av den ökningen för att nästa år infria enprocentsmålet.

Onsdagen den
25 april 1973*Det statliga utvecklingsbiståndet*

Utskottet gör ett något skenheligt konstaterande, när utskottet anför att de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen ligger i linje med den av statsmakterna antagna utbyggnadsplanen, som syftar till enprocentsmållets uppnående under budgetåret 1974/75. Kan utskottet där verkligen göra anspråk på trovärdighet, när utskottet vet hur avlägsen målsättningen på 820 miljoner kronor är? Man visste ju ganska snart efter 1968/69 att ökningstakten inte räckte till för att vi skulle nå målet 1974/75. Nu kommer räkenskapens dag redan nästa år, och den enda räddningen för regeringen är väl då att den inte längre regerar.

En annan praktfull undanglidningsmanöver gör utskottet, när utskottet konstaterar att infriandet av enprocentsmålet 1974/75 fordrar en anslagsökning på 52 procent eller 820 miljoner kronor, och där utskottet sedan säger:

”Av föredragningar inför utskottet har framgått att en sådan anslagshöjning kan genomföras utan att planerings- och administrationsproblemen blir alltför svåra att bemästra.” Man väljer alltså där att tala om biståndsorganets möjlighet att konsumera 820 miljoner, i stället för att tala om hur vi skall kunna ställa dessa miljoner till förfogande nästa år. Det är ju ändå det primära problemet. Man förstår förvisso utskottets skrivning på s. 9, där utskottet talar om att den årliga anslagsvolymen för biståndsändamål skall uppgå till 1 procent av bruttonationalprodukten. Man menar tydligen ”hit men icke längre”. Men det menade man bevisligen inte 1968, då man talade om minimimålsättning.

Redan i fjolårsdebatten började finansministern och Arne Geijer att förbereda kammarens ledamöter på att det måhända fick anstå med att uppnå målet. Den saken har andra talare redan erinrat om. Arne Geijer hotade i så fall med något slags extra beskattning. Det förslaget har han inte framfört i år, utan i stället har han sagt att i så fall får vi skjuta på andra angelägna reformer. Det är mycket bestickande men mycket demagogiskt sagt. Vad vi diskuterar nu är ju ingen reform. Det är ingen nyhet. Det är något som vi har vetat om i fem år. Och därför borde vi ha kunnat planera in det bland angelägna reformer. Vi har ingen anledning att spela ut det ena mot det andra i detta sammanhang.

Det är ganska underligt att människor som menar sig representera internationell solidaritet ändå är beredda att i praktisk handling ge den solidariteten så låg angelägenhetsgrad. Vi skall i vår anta en tandvårdsförsäkring som kommer att kosta 650 miljoner kronor. Hur kan man svälja den utan att hota med någon extra utdebitering? Jo, se den försäkringen gäller våra egna. Men vem gäller u-landsstödet? Gäller inte det också våra egna? I annat fall är det ju bara trams vad man står och säger på högtidliga kongresser, att vi måste visa solidaritet med svältande folk. Då menar man ingenting med det.

Ett annat argument som har framförts från skilda håll i dag är att det inte finns något stöd hos folket för ytterligare bistånd.

Bistånd till u-länderna är inte populärt, sade herr Geijer, och det är nog i viss mån sant, men det är säkert politikerna skuld till i avsevärd grad. Hade politikerna samfält visat fasthet hade det varit en opinionsbildande faktor för vårt folk. Men visst finns det opinion, och jag vill erinra om att de kristna grupperna i vårt land, som förvisso inte är små, har en mycket samfälld inställning i dessa frågor. De har vädjat till

Onsdagen den
25 april 1973

Det statliga utvecklingsbiståndet

riksdagsmännen gång på gång att de skall stå fast vid det utfästa målet.

I fjol gjorde man ett uttalande vid riksmötet för Lutherska världsförbundets svenska sektion. I den ingår representanter för alla stift och alla kyrkliga och centrala organ. Frikyrkorna har gjort liknande deklARATIONER, och det stora ekumeniska mötet i Göteborg 1972 riktade också en vädjan till politikerna att de inte skulle svika. – Jag tror nog att detta gäller mer än u-landsstödet. Det gäller politikernas trovärdighet. Kan man från det ena året till det andra lita på vad de lovar?

Tydligen går det bra, herr talman, att låta våra egna tugga bättre för 650 miljoner kronor i en tid då oerhört många miljoner människor inte har något att tugga alls. Jag är, herr talman, djupt besviken på dem som inte i klara verba kan stödja ett uttalande om att stå fast vid enprocentsmålet. Jag yrkar därför bifall till reservationen 1. Jag vill också yrka bifall till reservationen 11 samt till de reservationer som stötts av moderata samlingspartiets representant i utskottet.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av återstående på dagens föredragningslista upptagna ärenden till kl. 19.30.

§ 8 Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts propositioner:

Nr 121 angående medel för den svenska andelen av kostnaderna för det nordiska ministerrådssekretariatet i Oslo

Nr 126 med förslag om särskilt forskningsavdrag och exportkreditstöd för industrin

§ 9 Anmälades och bordlades följande motioner

Nr 1923 av herr *Stålhammar m. fl.* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:84 angående särskild studiegång för grundutbildning till sjuksköterska/sjukskötare m. m.

Nr 1924 av herr *Eriksson* i Arvika i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:94 om ändringar i vägtrafikbeskattningen m. m.

Nr 1925 av herr *Pettersson* i Kvänum i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:107 med förslag om inrättande av en fältstation i Skara

§ 10 Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades att följande enkla fråga denna dag framställdes, nämligen av

Nr 192 Herr *Henmark* (fp) till herr socialministern om åtgärder mot bristen på barnmorskor:

Kan statsrådet vidtaga snabba åtgärder för att minska eller eliminera den allvarliga brist på utbildade barnmorskor som föreligger, och vilka åtgärder kan tänkas ifrågakomma?

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 17.48.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert